

Мен
Друг

1934

НОЯБР
ДЕКАБР

№ 7-8

SÆRGONDTÆ

S. M. KIROVY cybyr biografi	5
S. M. KIROV—Terčy byltyl — statja	7
ARDASENTY XADZYBATYR — Sudzgæ mast — æmdzævgæ	10
ŽAŽITY SARDI — Badaut tyngdær uæ toxy ærcytæ — æmdzævgæ	11
SURKOV AL.—Ænkhard fændag — æmdzævgæ	12
MALITI G.—Uæxadægi furt mingij Gujman — digoron kadængæ	13
BOCITY BARON — Ændon æfsad — æmdzævgæ	15
QUYLATY SOZYRYQO — Syzhærin ærzæt — radzyrd	16
XUYTHINATY CYBPU — Barædžy quydytæ — æmdzævgæ	34
MARTIN ANDERSEN NEKSE — Pan a ochol — radzyrd	36
MOLJER — Ænæbary lečhыр — komedi	41
PLITY XARITON — Didinæg	63
PLITY XARITON — Æz mysyn, mysyn—sau ærfyg	63

BIBLIOGRAFI

BÆDOATY QAZYBEG — Styr gorætyl xaxuyr kænyny nyxmæ	64
BAGATY N.—Toguyzty G. fyst iron grammatikæjy tyxxæj—afælgæst	72

MAX DUG

CÆG. IRYSTONY SOVETON FYSDŽYTY CÆDISY AIV LITERATU-
RON ÆMÆ ÆXSÆNADON-POLITIKON ÆRVYLMÆJON ZURNAL

1 9 3 4

NOJABR — DEKABR

7—8

CÆGAT IRYSTONY RAUAHDAD

М А Х Д У Г

(НАША ЭПОХА)

**ЕЖЕМЕСЯЧНЫЙ ЛИТЕРАТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕННЫЙ
И ОБЩЕСТВЕННО-ПОЛИТИЧЕСКИЙ ЖУРНАЛ**

ОРГАН СОЮЗА СОВЕТСКИХ ПИСАТЕЛЕЙ СЕВЕРНОЙ ОСЕТИИ

1 9 3 4

НОЯБРЬ—ДЕКАБРЬ

7—8

СЕВЕРО-ОСЕТИНСКОЕ ОБЛАСТНОЕ ИЗДАТЕЛЬСТВО

SERGEJ MIRONY FYRT KIROV

XICAUADY UACQUYD.

1 dekabry, 16 saxaty 30 minuty, goræt Lenin-grady, Leningrady sovetty xædzary (fyddza-džy — Smolnyj), kusæg klassy znægty ærvyst marædžy khuxæj fæmardi ÆK (bolsevikty) P Centron æmæ Leningrady komitetty sekretar, stæj SSRC CÆK Prezidiumy uæng, æmbal

**Sergej Mirony fyr
KIROV.**

Maræg uyræd ærcydi. Či u, uyj bæraeggond cæuy.

SERGEJ MIRONY FYRT KIROV

CYBYR BIOGRAFI

ÆK(b)P-jy Centron Komitety Politbjuro-jy uæng, partijy Centron æmæ Leningrady Komitetty sekretar zæronð bolsevik, 1904 azæj fæstæmæ partijy uæng, **Sergej Mirony fyrt KIROV**, partion nom Sergej Kostrikov—rajguyrdi 1886 azy goræt Urzummy. Æmb. Kirov fæcis rajdajæn skhola, uyj fæstæ ta goræty skhola. Axuyr kodta xorz æmæ kuy fæci, uæd jæ bon baci Qazany mexanikon—texnikon skholamæ bacæuyn.

Urzummy dær ma, paddzaxady xicauad revoljucionerty kædæm ærvysta, uym Sergej Mirony fyrt bazongæ is politikon ærvystytimæ, kæcytæ systy jæ æcæg fyddzag axuyrgændzytæ. Uydonimæ æmb. Kirov dardta jæxi bast Qazany axuyrgængæjæ dær.

Revoljucion kuyst æmb. Kirov rajdydta Tomsky, kæcy ranmæ acyd jæ rajguyræn gorætæj, cæmæj, texnologon institutmæ bacydaid, uyj tyxxæj bacædtæ kænynmæ. lumæg jag axuyrady kursyty axuyrgængæjæ, jæxi sbasta Tomsky social-demokraton orgænizaciimæ. 1905 azy, janvary mæjy Sergej Mirony fyrt Kirov, uydis xæstiftong demonstraci arazdzytæj iu. 1905 azy 2-æm fevraly axst fæci¹ susæg partion æmbyrdy 40 æmbalimæ iumæ. Administracion æhdauæj jæ axæstony fædardtoj caldær mæjy. Uycy axsty fæstæ æmb. Kirov uajtahd baiu is Tomsky bolsevikty uædy gyddzyl khordimæ. Uyj fæstæ kond ærcyd Tomsky USDKP-jy komitetmæ æmæ kuysta susæg partion tipografijy xicauæj. 1905 azy revoljucijy, Tajgajy stancæjy saræsta æfsæn fændadzy kUSDzytæ zabastovkæ, kæcyjy kUSDzytæ ambyldtoj. 1906 azy tægkæ rajdiany æmb. Kirovy partion ogrænizaci arvysta Mæskuy æmæ Petyrbuxmæ xorz tipografon masinæ samal kænyny tyxxæj. Cy bon cydi, uycy bon axst ærcyd. Tomsky axæstony iu afædzy bærc kuy abadti, uæd uæhdgond ærcyd fidaræj tærxondony razmæ. Fælæ ta uyj fæstæ nogæj axst ærcyd, kuyd susæg tipografi ara-

zæg æmæ jyn tærxondon ærcyd ærtæ azy fidary (kreposty) fæbadyn.

Axæstony fæbadyny æmhuyd kuy fæci, uæd æmb. Kirov acydi lrkutskmæ, fælæ jæ uajtahd lidzyn baquydi Kavkazmæ—Dzæudzyqæumæ. Am orgænizaci næ uydi. Uydis dzy ærmæst xicæn æmbældtæ. Dzæudzyqæuy æmb. Kirov susæg kusægæj fæcardi caldær azy.

Rajdydta xæst.

1915 azy ta S. M. Kirov fæci cybpæræjmag axst. Etapbæj ærvyst ærcyd Tomskmæ. Nogæj ta axæstony afædz fæbadt. Ærvitinag æj uydysty Narimy krajmæ, fælæ baqygardta fevraly revoljuci.

Æmb. Kirov uycy revoljucijy kuysta Dzæudzyqæuy social-demokraton orgænizacijy komitetu uængæj. Dzæudzyqæuy uyj kusy æbpæt 1917 azy dærhy æmæ Kavkazy særmæ Oktjabry art kuy nyrruxs is, uæd æmb. Kirov uydi soveton xicauad arazdzytæj æmæ urs qazaqag bandæty nyxmæ xæstiftong toxy razamondzytæj iu. Bolsevikon orgænizaci jæ ærvity Mæskuy æmæ gærtæ æmæ xæcæn dzaumatæm, cy Syræ Kavkazag front ævzæydi, uymæn.

Xæcængærzty styr transportimæ razdæxt æmb. Kirov Kavkazmæ 1918 azy Caricynyl. Fælæ darddær acæuæn nal uydi. Syzhærin pagondzyn bandætæn sæ khuxy baftydi Kavkazy Syræ æfsady pyrxgond partizanty otrjadty fæstædær alæuyn kænyn. Parti bazydta æmb. Kirovy—æxsyst æmæ fidar xæstony, jæ syhdæg zondy, jæ sabyr cæxgærdzinad æmæ proletaron revoljucijy særyl jæxi nyvondæn ærxæssyn ævvong kæj u kæddærid-dær. Jæ xæs yn bakodtoj kontr-revoljucijy nyxmæ toxy idtæg bænon uçastok—Astraxan baqaqænyn. Kirov bafysta mid xæsty istorijy axsdzi adzy fars. Am, ldyly byltyl æmb. Kirov razamynd dædty, luændæsæm æfsad æræmbyrd kænyn æmæ jæ æhdauyl sæværyny kuystæn. Astraxan bazzad sovetty

khuxy, uymæn æmæ ldyly soveton fidar cy luændæsæm æfsad qaquadta, uyj revoljucion xæston sovetu fyxtis Sergej Mirony fyrty ænækæron qaru.

Luændæsæm æfsadæn jæ særhy læugæjæ æmb. Kirov kuysta Denikiny nybpyrx kænynyl æmæ fæstæmæ soveton xicauad jæ bynaty sæværynyl Cægat Kavkazy æmæ Bakujy.

Ralæuuyd soveton Azerbajdzan æmæ men-sevikon Guyrdzystony æxsæn kærædzimæ styr ævzær cæstængas daryny ræstæg. Soveton xicauad æmb. Kirovy snytan kodta USFSR-ij bardžyn ærvyst lægæn Kalačy. Iu casdær ræstadžy fæstæ Sergej Mirony fyrtmæ sidt cæuy nog styr bænon quydtæg-mæ, soveton delegacijy uæng Polsæimæ sabyrddzinadyl dzuryny tyxxæj. Uyj fæstæ ta—nogæj partion kuyst Cægat Kavkazy æmæ Azerbajdzany. Acy ran æmb. Kirov kusy Azerbajdzany kommuniston partijy Centron Komitety sekretaræj æmæ ÆK(b)P-ij Fæskavkazy Krajy Komitety uængæj. Æmb. Kirovæn—zyngæ partion razamonægæn—čysyl uælaxizddzinædtæ næ bantyst soveton xicauad sarazyny æmæ sfidar kænyny quydtæg Cægat Kavkazy æmæ Fæskavkazy.

Bakujy proletariat zydtæ, arh yn kodta æmæ jæ uaržta jæ razamonæg æmæ lymæn æmb. Kirovy.

Parti zydtæ æmb. Kirovy. 10-æm partion sjezdy æmb. Kirov ævzærst ærcyd Centron Komitety uængtæm kandidatæn, 11-æm sjezdy ta ævzærst ærcyd partijy Centron komitety uængæn.

Cæxærcæst revoljucioner, bolševizmæj æmæ leninizmæj čysyl dær iuvars cudyndzinædtimæ ævidauæg, æmb. Kirov uydi partijy, Centron Komitety æmæ næ bæstæjy midæg socializmy fæuælaxizyl zyngæ toxgænæg. Kontrrevoljucion trockizmlimæ, Zinovjevyy oppoziciimæ æmæ raxiz opportunistimæ parti æmb. Staliny razamyndæj kæm tox kodta, uym razzægtæj iu uyd æmb. Kirov. Æmb. Kirov uydi cytdžyn Staliny xæstægdær æmkusæg, axuyrgæninag æmæ lymæn.

1926 azy, Zinovjevyy oppozici nybpyrx kænyny fæstæ, æmb. Kirov u ÆK(b)P-ij Leningrady gubkomy æmæ ÆK(b)P-ij Centron Komitety Cægat-Xurnyguylæny bjurojy ÆK(b)P-ij sekretar æmæ Centron Komitety Politbjurojy uængtæm kændidat. 1928 azæj fæstæmæ—ÆK(b)P-ij Leningrady Oblæsty Komitety sekretar. 1930 azæj fæstæmæ—ÆK(b)P CK-ij Politbjurojy uæng. 1934 azæj fæstæmæ ta Poltibjurojy uæng, ÆK(b)P CK-ij sekretar, stæj Leningrady oblæsty æmæ goræty partion komitetty sekretar. Æmb. Kirov uydi SSR Cædisy Centron Æxxæstgænæg Komitety Prezidiumy uæng khord ævzærstyty.

Æmb. Kirov uydi Leningrady kusdžyty uarzon razamonæg. Uydon æxsæn æmb. Kirovæn uydi styr kad. Uyj uydi æcæg tribun, jæ æbpæt card proletaron revoljucijy æmæ jæ styr uælaxizddzinædtæ ævdisæg kæmæn u, axæm. Æmb. Kirov 30 azy tox kodta kusæg klassy quydtægyl, kuyd æcæg bolševik. Æmæ jæ adžal axæm lægæj bajjæftæ kuysty uælqus.

„Æmæ kæd max ænæxatyraj fændy æbpæt kontr-revoljucion tyxtæ fæstæmæ abparyn, uæd max quamæ nogæj snog kænæm ne 'ngomdzinad, ne 'lsymærtau iudzinad, æz æj sxuydtain revoljucion cædis. Max quamæ zæhæm, Kavkazy xæxy kand ræsuhdzinad kæj næj, fælæ uycy

særystyr khædzæxy ræh u axæm gæræn æmæ kæuyl nybpyrx uydžysty reakcijy æbpæt tyxtæ xæxy ænævnæld kæmdty kand dymgæjy niuyn næ quysy, fælæ dzy quysy demokratijy æcæg coty, susæggond nyfsyty revoljucion zar dær.“

Æmbal Kirovy nyxasæj, 1918 azy 21 fevraly Terčy bæstæjy adæmty sjezdy 2-ag sessijy g. Pjätigorsky.

TERČY BYLTYL

(KAVKAZY QUYDTÆGTY FÆNDYL)

S. M. Kirovy statja, myxuyrgond uydil gazet „Pravdæjy“ 1918 azy 2 Iuly

Fæstag zamany burzuazon myxuyry zærdæ tyng æxsajyn bajdydta Kavkazy, uældajdær ta Cægat Kavkazy cy cæuy, uydædtæm. Bonæj bonmæ max ssaræm gazetty midæg cybyr fystytæ, telegramtæ „xi særmagond korrespondenttæj“ æmæ „xabærdtæ xorz zonæg“ adæmtimæ intervjutæ soveton xicauady cægat kavkazag oazisy tyxxæj.

Uycy xicæn interes kæj is Cægat Kavkazmæ, uyj æncon bambaræn u. Burzuazon publicisttæ tyng xorz æmbarync, soveton Uæræsejæn cæj bærcyl styr zynarh u Cægat Kavkazy xuyzæn xordon. Jæ tægkæ aræntyl læuuync Krasnovæn æmæ Boččæn nyfsdædtæg germajneg æfsædtæ stæj „zyngzærdæ“ „patriot“ Cxenkelijyl æd kampani bazyrtæ či bazzajyn kodta, uycy turkag æfsædtæ.

Fæstag bonty ong Cægat Kavkaz qædtyx læuuy soveton xicauad æmæ revoljucijy fars æmæ, kæj zæhyn æj qæuy, burzuazon gazetty fysdzytæn uyj styr qyg u,—uældajdær ta uymæn æmæ Cægat Kavkazy xurx mærdælvæst bakænylnyl næ bacauerstoj. Iu bonty Qobany æfsædty mifon xicauad, kæcyjy uængtæ dzævgar fælæstysty kornilovonty bandæty fædyl, saræstoj tyng „karz“ cædison badzyrd Krasnovimæ Cægat Kavkaz æmæ bolseviktimæ toxy fædyl. Fælæ, oxxaj, badzyrd nyffystoj,—Cægat Kavkaz ta sæ khuxy ne 'fty æbpyndær.

Æmæ uæd jæxi rargom kæny burzuazon gazetty axuyr madzal—mæng, xaxuyr nyxas. Uæræsejy centrmæ stæmæj uældaj nicy xabar quysy Cægat Kavkazæj æmæ uæd fæzynync „xi særmagond korrespondenttæ“, kæcyty mæng uacquydtæ biræ burzuazon damæty styr tasy baftydtoj.

„Xi korrespondenttæ“ qusyn kænync:

— Terčy bæstæjy ta nogæj ralæuuydi xæstqazaq æmæ bynætton adæmty (tuzemecty) æxsæn.

— Terčy bæstæjy ta xæxxon adæm no-

gæj systadysty æmæ uydon ærgævdync æmæ surync æbpæt „gjauryty“ dær.

Burzuazon gazetty „xi korrespondenttæn“ æxxuys kængæjæ „xabar zonæg“ adæmtæ dær rajdajync dzuryn, zæhæm, „Nas. slovoj“ fyssægimæ intervjujy. Uymæn sæ iu, Cægat Kavkazy revoljucion æfsædty fyddzag xicau Avtonomovy koj rakængæjæ, zahta:

„Avtonomov zahta jæ quydy, Dony æmæ Qobany frontty midbæston xæst nyuudzyn kæj qæuy, uyj tyxxæj. Uyj tyxxæj jemæ æmzærdion sty ægas krajy soveton xicauad dær, Terčy bæstæjy sovet sæ særhy, aftæmæj.

Quydtæg uuylylyg is,—darddær mysy „avtoriteton“ adæjmag,—æmæ quamæ rasidtaigkoj Krasnovy xicauadmæ, inælar Denikinmæ stæj Taganrodžy byn cy kornilovon otrjadtaæ xæcydysty, uydonmæ, cæmæj se 'xsæn tox nyuudzoy æmæ baiu kænoj æbpæt tyxtæ dær Kavkazmæ ærbabysræg german-turčy æfsædty nyxmæ“.

Ævædzæ, aftæ banqælæn is æmæ cavær æmbisondy adæm sty Terčy bæstæjy soveton xicauad kæj khuxy is, uydon. Uædæ,—uydon sæntty badync sæ front Krasnovy bandætimæ kuyd baiu kændzæn, uuyly. Am ta aftæ æmbarync æmæ Krasnov adæmy znag u æmæ Cægat Kavkazy soveton xicæudtæ Krasnovimæ aljans sarazinig kæj sty, uyj næ zonync.

„Nas. slovo 'jy“ fyst xabarmæ gæsgæ Cægat Kavkazy bolseviktæ ræzy sty Krasnov ænæ slest æmæ ænæ sudæj kæj mary kand bolsevikty næ, fælæ kæj fatery razyna æmbæxst bolsevik, uydon dær ma.

Axæm xabærdtæ či xæliu kæny, uydon phlantæ ærgom sty. Uydon uyj ravdisinag sty æmæ cyma Cægat Kavkazy ræzy anarxi, cyma dzy Sovetty xicauad ændær nicy færaz æry Krasnov, Bočč æmæ sæ kampañjæn fidauny ny khux badædynæj daiddær.

Uycy æbpæt chammar mæng æmæ xaxuyrdzinad rargom kænyny xuyzdær madzal uyy uydad æmæ Cægat Kavkazy cy raxiz esertæ æmæ menseviktæ kusy, uydon sæ zærdæjy nyxas kuy szæhigkoj. Uydon tyng xorz zonync, uym soveton xicauad ciu, uyy.

Iu bonty Terčy bæstæjy æræmbyrdis adæmy sjezd nyrtægkæjy politikon uaværy fædyl.

Sjezd styr ænagkag chammaryl banymadta fæskavkazag „socialistty“ politikæjy æmæ Terčy bæstæjy revoljucijyl fidaræj xæcyny dzyrd radta jæxicæn stæj oblæsty soveton orgæny alfamblaj ærbambyrd kænyny tyxæj dær fæsidtis æbpætma.

Zærdærisgæjæ soveton xicauadyl çi gædzæ kodta, uycy raxiz esertæ æmæ menseviktæ raxasto jænd, cæmæj ma bacæuo j cy fændy bærnnon orgæntæm dær. Menseviktæj uycy fænd çi ne sæxxæst kodta, uydon partijæ cuxgond dær ma ærcydysty.

Kuyd uynæm, aftæmæj Terčy bæstæjy soveton xicauad styr tasdzinady midæg næj. Uyj næ, fælæ ma jæ ærvylbon fylðæræj fylðær isync Terčy bæstæjy biræ xuyzy adæmtæ. Rast zæhyn qæuy, kuyd ægas Cægat Kavkazmæ, aftæ Terčy bæstæmæ dær xurskæsæny'rdgæj stæj xussary'rdygæj bæregbælvyrd æmpjursync. Fælæ abony ong uyj adyl nog revoljucion tyxtæ fylðær kodtoj. Bynduræværag æmbyrdy ruadzy Krasnov, Skoropadskij æmæ Cxenkelijy rezimæ çi xuydta, uydon ta bynton ægady bynatmæ ærxaudtoj. Æmæ kæd ukrainag zæxkudzytæ sæ tyxgændzytimæ æd gærstæ tox kænync, kæd Dony bæstæjy Krasnovy, nyxmæ ræzy oppozici stæj Guyrdzystony Cxenkelijy nyxmæ systadysty æbpæt zæxkudzytæ, uæd Terčy bæstæjy fællojgænæg adæm dær, kulturon æmæ politikon æhdauæj cy fændy fæstezad kæd sty, uæddær bæregæj bæregdær kænync, je znægtæ æmæ jæ lymæntæ kæm sty, uyj.

Uyj tyxxæj uældaj ærkæsinag sty uycy bæston adæm, kæcyty uyndzy myxuyr zony ærmæst uyj bærc æmæ jæ fæysdzyty quydyj cæj bærc bazzadis sæ avdænon zama ny syn rævdæudzytæ cy zardtoj, uymæj:

„Qyqag cæcæjnag fæquyzy bylmæ, cyrh kænny jæ qama“...

He uymæ gæsgæ uydonæn bynton ænæbazongæ æmæ ænæbambargæ quydtag u, Terčy bæstæjy, suang ma xæxxon adæmty centr—Dahistany dær kæj cæuy styr kuyst adæmty dzyllæty bacarazyn æmæ xæxbæs-

ty soveton xicauady orgæntæ ærfidar kænynyl. Æmæ zæhyn qæuy, uycy kuyst idtæg xorz kæj cæuy, kæd æj biræ khuylm-pygændzytæ is, uæddær. Khuylm-pygændzytæ ta sty aly xuyzy, suang ma Cægat Kavkazyl çi axæliu is, uycy turkag agentty ong.

Uycy bæston adæmæn (tuzemectæn) sæ fylðær tyng xorz bambærstoj; ærmæst fællojgændzyty iudzinady ruadzy kæj nyffidar uydzyty revoljucijy sguyxtytæ æmæ uymæ gæsgæ khnjæztæ, sejxtæ (daudzytæ) æmæ bektæ sæxicæn khaddæræj khaddær kuyst arync. Sæ iu xaj Turkma lidzy, innætæ ta sæxi xuymætædzy auuony basusæg kænync.

Uyj dær ma zæhyn qæuy æmæ socializmy lozungtæ iuæj iu xæxxon adæmty æxsæn idtæg cytdzyn kæj sty. Quydtag uyj midæg is æmæ, zæhæm, cæcæn æmæ mæqæl sæ istorijy dærhy æbpyndær næ zydtoj cy sty soslovitæ æmæ ærmæst fæstæg desazty dærhy uydon bazongæ sty sæ burzuaziimæ. Uymæ gæsgæ uydonmæ tyng ænconæj ærfidar væjy æmbardzinady idejæ.

Annærdygæj, abony card socialon arl auædzta kæm akodta, uym kusæg-zæxkusægon revoljucijy idejæ arfæj arfdær uadzy jæ uidægtæ. Uyj tyxxæj uældaj xicæn u lrystony midæg uavæ.

Iron adæm ragæj bazongæ sty kapitalizimæ, kand fedybæston næ, fælæ fæsfurdonimæ dær. Birætæ, tyng birætæ sæ biræ æztægaj fæcardysty Američy, Kanadæjy æ. ð. a. æmæ uym ænæ guyrysxo jæ baværstoj kapitaliston eksploataci. lrystony qæubæsty midæg arf differenciacy tyng æxxuys kænny klasson toxæn æmæ qæuuon mæguyrtæ revoljucijy lozungtæ cæmæj zærdæmæ iso j, uymæn.

Uycy dyuua sæjragdær æuuæly uymæ ærkodtoj æmæ revoljucijy xæd rajdajænæj cysyl fæstædær lrystony sævzærdis politikon parti „Kermen“. Uymæn jæ nomæn ist ærcydy iron æmbisondy gerojy nom, kæcy jæ cærænbonty tox fækodta phamesnyktimæ. Uycy partijy programmæ, ærkæsgæjæ, ni cæmæj xicæn kænny bolsevikty programmæjæ. Parti „Kermen“ axadændzinad tyng styr u. Ævædza, axæm qæu næ razyndæn æmæ uyj uængtæ kæm næ razyna. Fæstæg za many parti „Kermen“ cæxgær, qædtyxæj racyd phamesnyktæ stæj chulbertimæ tox mæ. Kermenisttæ gærziftongæj tærdtoj uydon sæ zæxytæj.

Interes u uycy partijj discipliny æmvæz. Acy azy aprelj fæstag bonty rauadi bycæu mæqæl æmæ ir stæj qazaqy æxsæn. A fæstægtæn sæ razamonæg uydysty kontr-revoljucion elementtæ. Uycy bycæu æcæg xæst rasajynæj styr tæssag uydi. „Kermenj“ parti uycy bycæuy nyxmæ karz agitaci sista æmæ jæ centron komitet rauahta prikaz, kæcymæ gæsgæ partijj uængtæj iu dær quamæ ma bacydaid uycy bycæuy. Æmæ prikaz æxxæstgon ærcydi.

Nyxas dær yl næj, revoljucion orgænty alfæmblaj adæmy æmbyrd kænynt quydtæg ranæj rædty zynge khuylympytjæl kæj sæmbæly, uyj. Fælæ Terçy bæstæjy soveton xicauad kædæj ærfidar is, uædæj fæstæmæ bancadysty xoxag talyng adæmty anarxion zmældtytæ, aftæmæj ta bynton ærædžy dær ma, phamesnykty, khnjæzty æmæ aficerty xicauady zamany uydon ænægkag terror kodtoj.

Dzævgar evoljuci bavzærstoj Terçy qazaq dær. Æbpætæn dær zyngond u, qazaq æmæ xoxag adæm kærdæzimæ cy cæstæj kastysty, uyj. Fevrally revoljuci ærmæst tyng cybyr ræstægmæ fæmynæggomau kodta xædxæcæg paddzaxdzinady agentty qomylgond tradicion xæramdzinad. Uyj fæstæ antogonizm tyng tahd ræzyn bajdydta æmæ quydtæg uyj uængtæm ærcydi acy azy fevrally mæjy Terçy bæstæjy idtæg tæssag ssi qazaq æmæ xæxxon adæmty æxsæn ævirqau xæst ralæuunæj. Fælæ tægkæ he uycy ræstædžy bæstæjy rajguyrdis nog xicauad, kæcy rasidtis Oktjabyry revoljucijj lozungtæ. Uycy quydtæg kontr-revoljucion elementtæn sæ byndur fæxældta æmæ fællojgænæg qazaq zærdiagæj dzuabp radtoj Sovetty alfæmblaj baiu kænynt sidtæn.

Nyrætgækæjy saxaty ma qæzdyg stanicæty jæxi bæræg kæny soveton xicauadæn opozici, fælæ mæguyrdær qazaq cæuy soveton xicauady fædyl æmæ jyn ænæ cæugæ dær næj.

Qynchymag u Terçy bæstæjy revoljuci kuyd cæuy, uyj tyxxæj læmbynægdær ærlæuunæn maxæn am bynat kæj næj, uyj, fælæ cy fakttæ ærxastam, uydon dær æh-

hæd sty, cægat Kavkaz, uældaj dær ta Terçy bæstæjyl revoljucijj znægtæ cæmæj ærauunon kæninag sty, uyj nybpyrx kænynæn.

Nyrætgækæjy saxaty Terçy bæstæjy cæuy æbpæt tyxty mobilizaci, nomdzyd guyrdziag menseviktæ sæ razæj kæmæn sty, uycy fæskavkazag kontr-revoljucionerty phlantæn agkag dzuabp rædtyny fædyl. Uydonæn, ævæddzægæn, sæ zærdæjy is, kand Bakuju nyxmæ næ, fælæ Arvy komyl Cægat Kavkazy nyxmæ sxæcyn dær. Aftæmæj sæ nyfs is, Turçy æfsædty æxxuysæj syn kæj bantysdzæn sæxi fars fækænynt Cægat Kavkaz æmæ Dahistany pysylmon adæmty. Fælæ uydonæn, ævæddzægæn, ænæzynd u, xæxxon adæmtæm kæj fæzyndi axæm quydy, kæcymæ gæsgæ æfxærdzinad adæmæn alkæd dær zyn kæj u, kæmæjdæriddær cæua, uæddær: uyrtsy, germany kænæ Turçy xicauadæj. Æmæ Terçy bæstæjy adæmty fæstag sjezdy cæcæn æmæ mæqæly ærvyst læg uycy quydy idtæg aivæj ravdysta. Uyj zahta:

— Uyrssag xædxæcægdzinad ciu, uyj zonæm. Zonæm Ukrainæjy „axuyrgond“ germany xicauad dær. Turkag rezimy æfxærdzinady tyxxæj ta max çysyl næ fequystam Turkmæ maxæj cy dzævgar emigranttæ acydi, uydonæj. Ærmæst kusæg-zæxkudžyty xicauad, dzyrdta xæxxon adæmty ærvyst læg, — ssardzæn æxxuys xæxxon adæmmæ, kæcytæ cybyr ræstægmæ se ‘bpæt dær ærcæudzysty uycy quydymæ.

Kavkaz biræ ænænqældzinædtæ ravdysta. Kavkaz tuxi kæny revoljucijj gadzraxatæj cæudzity chisty. Fælæ Kavkaz jæ fæstag nyxas næma zahta. kæd æbpæt demokrati-jæn dær jæ bylgæron is, uæddær. Æmæ biræ nal is, uycy saxatmæ, guyrdziag Cxenkelijæn Berliny, cæcæjnag-neftguyrænty xicau Cermoevæn ta Stambuly ærmæst sæxi særtty khobpaty nomæj dzuryn kuy bajdajoj. Adæm bambærstoj Kavkazy æhdau særibar, æmsærdzinad æmæ æfsymærdzinad nemyc kænæ turçy džebohty byrynkhtyl kæj ne sty, fælæ kæj sty sæxi khuxty, soveton Uæræsejy tyrysa uælæmæ isæg khuxty.

S. S. raivd

*Ardasenty X**SUDZGÆ MAST*

(SERGEJ MIRONY FYRT KIROVY MARDYL)

Zyntæ væjy,
 Zyntæ ævzaræm max.
 Zyntæ dær rox kænync
 Uælaxizty, cæuynnæ;
 Fælæ cy rakodta
 Nyr ne znadzy gærax,
 Næ uydzaen uymæn
 Zærdæty ærmynæg...
 Yznadzy marg næmyg,—
 Cæj bærc yssi jæ bon?
 Kuyd ærxaud iu
 Næ partijy cædzyndztæj?
 Zyn u ysdzurnmæ,
 Kæd zærdæ næu ændon,
 Kæd zærdæ rizey 'mrizædzy jæ rystæj:
 Zymægon irdgæ 'xsæv
 Jæ uazalæj næ piry,
 E riuy tar æxsæv
 Næ nyssahta jæ fyndz;
 ...Mælæt... Æmbaly nom...
 Dædty Mæskuy efiræj,—
 Dzyrdtæ uæzzau durtau
 Lædzy zærdæ cævync.
 Kæj bon u bajqusyn
 Ænæ rizgæ,
 Æncøjæ?
 Kæj bon u axæm mast
 Jæ qarm riuy xæssyn?
 Kæsut, næ zæronð mad
 Yskataj is jæ kojmae,
 Xæstæg ærbacydi:
 „Uyj cavær uyd?“ færsy.
 Æværy dzyrdty mad
 Jæ zærdæjy ænævhu.
 Æhhæd u.
 Bambærsta.
 Ævdisæn u jæ qyg.
 Kæsyn æm —
 Ualdzygon ærtæxtau
 Jæ rustyl ferdtyvta
 Cæssyg.
 Ænkhardæj, či zony,

Uyj kast æncad jæ bontæm.
 Xyhta—kuyd u jæ card.
 Ystæj fyddzag kuyd uyd.
 „Jæ mygkag syskliuyjæd
 Fyd yznagæn byntondær,
 Kæd uyi bærc uarzon fyrt
 Jæ sau khuxæj fæquyd!..“
 Jæ mast, jæ zærdy niz
 Fætæddzæn axsæv bazyl,
 Cæssygæj safdzæni
 Jæ mast æmæ jæ niz.
 Æz dær Cædisy kham
 Æræværdton mæ razy
 Xyncyn —
 Cæj bærc uydzaen
 Næ dzyllæjæn jæ riss...
 Næ læuuy radio
 Ænkhard uactæ xæssynæj.
 Bælvyrð u, qusdzæni
 Ægas dune dær nyr.
 Qærdzæni kusæg læg
 Kæmdæridær næ zynæj,
 Yznag ta cingængæ
 Kændzæn tæssæj zyr-zyr.
 Yznag yscin kændzæn
 Jæxi nymær næ rystyl,
 (Næ rissyn-ciny xos,
 Næ cin ta jyn—ræxuyst).
 Næ zony uyj —
 Jæ margæj dzag
 chæx yzdy
 Æmbalau næ amardzæn
 næ kuyst!
 Næ zony uyj —
 Zyntæn færazæm biræ!
 Næ zony uyj,—
 Zyntæj nvn næj
 mælæn!
 Dæ nom næ zærdæty
 Uydzaen næ æmbal Kirov,
 Kæcy næ saqdæræj
 Uælaxiztæm kændzæn!

*Sardi Zazitu***BADAUT TYNGDÆR UÆ TOXY ÆRCYTÆ:**

(ÆMB. SERGEJ MIRONY FYRT KIROVÆN)

Bajqusut sabyrdær! Sisut uæ xudtæ.
 Zærdæjyl sæmbældi sudzgæjy mast...
 Mastæj nyqqærzydtoj uængty mahz, tugtæ.
 Bæstæ nyrxændægi. Zæxmæ nykkast.

Znadžy chammar cæfæj axaud Mirony fyrty.
 Uarzon, xælar æmbal, amynd dædtæg.
 Axicæn ne 'xsænæj toxy uylænty guyrty.
 Cardy zyn fidærdty riuæj sædtæg...

Sabyr, ærxændægæj qusy ægas Cædis...
 Dzury ægas parti, kudzity klass:
 „Zærdæ! næ mæ uyrny, Kirov næ fæquydis,
 Qusæm jæ sidgæ dzyrd, je 'ndon nyxas“..

Fælæ cyrddzast æmbal Kirov nyrty xuyzæn
 Nikuy uyd dzyllæty astæu æncad.
 Uyj curty znag lægæn nikuy uyd aquyzæn
 Cudyn næ uahta uyj partijy kad.

Nal dzury Kirov jæ chæxsnag qælæsæj,
 Nal sudzy je uængty pillony art...
 Fælæ næ amard jæxædtæg ægasæj!
 Nikuy jyn bajsdzysty znægtæ jæ zard!

Sisut uæ særtæ, qæbatyr dzyllætæ.
 Darut uæ zærdætyl sudzgæjy mast.
 Badaut tyngdær uæ toxy ærcytæ,—
 Znadžy æssyrtæ næma sty xærz sæst!

Al. Surkov

ÆNKHARD FÆNDAG

Minutty ræstæg syndæggaj ærvity.
 ixy byn sabyr ærynbæxsti zæxx.
 Bydyr tæmæn kalgæ, ursæj ærdtivy.
 Teltæ nyththang ysty fændadžy 'mdærh.

Sudzy jæ mastæj ænænqælgæ margdzæf.
 Uoxxaj, cæj syndæg u, ræstæg, dæ khax-
 dzæf!

Zaztæ fæivhuydtoj. Bydyr yskhuyjy.
 Razynd sæuon taræj goræt. Fælæu!—
 Axæm ærcydæj næ fændyd Mæskuyjy
 Fenyn, zynarh æmbal, dæu.

Mastæj syr x zyg dær ysuydzæn ævzaly.
 Dzuryñ cæj zyn u, kuy nyxgædta quyr.
 Alæj mærdon syntmæ, Kalondžyn zaly
 De 'rcydmæ 'nqælmæ kuy næ kast Mæskuy.

Ne 'mbal, cæj raton dæ čyryny 'ndon fars,
 Rabad, ærdzur nyn fyddzagau qæræj!..
 Ærxuy nyzzaryd Sopeny mærdon mars:
 Zærdæ nyrræsyd ænkhardæj, mæstæj.

Rakæs ma, Kirov, næ ænkhard yzmældy
 Mastæj næ uængtæ tyxdžyndær kænync!
 Rævdzæj dæ uælqus næ xuyzdær æmbældtæ
 Kady qarahul læuunc.

Sau mæroj auuædtæ nyxtyl ærxaudtoj.
 Iftong gærztimæ, læuuæm max cædtæ.
 Mænæ dæ cury cædisy stolicæ
 Sabyr ægomyg jæ karzdzyrd dædty.

Ne 'mbal, næ uarzon! Næ somy dæ mardæn
 Fidar u 'ndonau, ærbajqus æm, cæj—
 Fidæny razmæ bolsevičy cardæn
 Amælæn næj!

Uyryssag ævzagæj jæ raivta A. X.

*G. Maliti**UÆXADÆGI FURT MINGIJ GUJMAN*

(DIGORON KADÆNGÆ)

I

Ustur Digori
 Ustur nixæsi
 Ærimburd æncæ
 Digori adæm.
 Kærædzej færsgæ
 Ku des kænuncæ:
 — Ci 'j, cæj hærtæ 'ncæ
 Næ uælchetetæ?
 Citgin Xæresi
 Uors xonxi særi
 Cæbæl toxuncæ
 Uors eliatæ?
 Uors eliatæ
 Næ uodzænæncæ —
 Uæxadægi furt
 Mingij Gujmani
 Tobpi gæræxtæ
 Ku uodzænæncæ.
 Ka fæccæudzænæj
 Uors xonxi særmæ?
 Ka bazondzænæj, —
 Ci hærtæ cæuj?
 Uæd ragæbp kænuij
 I-badæn doræj
 Gujmani ærdxuard
 Biati Qasbol.
 — Fæccæudzænæn æz
 Uors xonxi særmæ
 Ærxæsdzænæn uin
 I-hærti bæræg.
 Ku bazondzænæn
 I-hærti bæræg,
 I-hærti bæræg .
 Æz aci bonæ.

II

Cævedtongæ ma
 Fædeson adtæj, —
 Uors xonxi særmæ
 Ku isxæcdzæ uj
 Uæxadægi furt —

Mingij Gujmanmæ
 Biati Qasbol,
 Æ jeunæg ærdxuard:
 — Uo, xuarz bajrajaj,
 Me 'rdxuard ængaræ!
 — Ægas ærcæuaj,
 Me stur rast limæn!
 Ci xabar zæhaj
 Atæ ragiau
 Fædeson xuzæj
 Kæcæj fæccajsæ?
 Uæd dzoruij imæ
 Biati Qasbol:
 — Mæn rarvistoncæ
 Nixæsi adæm —
 Bæræg kænunmæ, —
 Ci hærtæ cæuj
 Uors xonxi særmæ.
 Bærgæ nixxoduij
 Uæxadægi furt
 I-mingij Gujman:
 — Ci hærtæ cæuj?
 Ku nikkæsisæ
 Ajnægi bunmæ.

III

Ajnægi bunmæ
 Bærgæ nikkæsu
 Biati Qasbol
 Gujmani ærdxuard.
 Ædtæguæletæ
 I-dzæbodurtæ
 Ajnægi buni
 Bærgæ læuuncæ.
 Basocha kænuij
 Giauri zærdæ.
 Ærbælæuun kænuij
 Uæxadægi furt
 Mingij Gujmani
 Ajnægi nixmæ.
 Ajnægi nixæj

Uoj ku fensonuj
 Æ jeugur tuxæj
 I-nalat ælhist.
 Uæd ku raxauj
 Ajnægi bunmæ
 Uæxadægi furt
 I-mingij Gujman.
 I-khæburtæbæl
 Ku nimmortæ uj,
 Ku nimmortæ uj
 Tog purxængængæ.

IV

Ku ærxæddzæ uj
 Æ cauæjnon kuj, —
 Selon ka xundtæj,
 Uæd xædzaræmæ.
 Bærgæ ninneuj
 Zærdæ ungægæj
 I-bijnontæmæ.
 Uæd ku nimboxuj,
 Ku niddzinazuj,
 I-madi zæronð,
 Æ kindzærdæmæ
 Uæd ku fevnaluj:
 — Mæ arti uazal,
 Mæ jeunæg furtbæl
 Cidær ku 'rcudæj!

V

Fæffædes uncæ.
 Uæd hæjon adæm, —
 Seloni fædbæl
 Iscæj cæuncæ
 Ajnægi bunmæ.
 Ajnægi bunæj
 Bærgæ rajsuncæ
 Uæxadægi furt
 Mingi Gujmani.
 Ku ærxæssuncæ 'j
 Æ xædzaræmæ, —
 Namusti xæddzæ 'j
 Banigænuncæ.

VI

Biaji furtbæl,
 Gjaur nalatbæl
 Uæd rajdædtoncæ
 Gurusxæ kænun.
 I-xisti boni
 Uoj rakænuncæ
 Turhi astæumæ:
 Tobp ku fexsdzinan
 Max arværdæmæ.
 Dæ fidbilizæj
 Kæd neci 'rcudæj
 De 'rdxuard Gujmanbæl,
 Uæd tobpi fat dær
 Næ bagezdzænæj
 Dæu je—ræsdahdi.
 Fal de stur limæn
 Dæu lazi færci
 Kæd racæjxaudtæj
 Ajnægi særæj,
 Uæd tobpi fat dær,
 Ku ærcæj xaua,
 Dæ tægkæ særi
 Ku nissædzdzænæj.

VII

Tobp ku fexsuncæ
 Arværdæmæ, —
 Ku nihhosuncæ
 I-xisti adæm.
 Jeu usmi fæste
 Fat ku 'rthubp kænui,
 Qasboli særi
 Ku niffedar uj.
 Ku bazonuncæ
 Uæd hæjon adæm
 Biati Qasbol,
 I-gjaur nalat
 Ke racæjgælsta
 Limæn-æuuænkæj
 Uæxadægi furt,
 Mingij Gujmani

Bocity Baron

ÆNDON ÆFSAD

Max—xæxxon fæltærd fæshivæd,
 Nog dudzy ændon æfsad!
 Uadz, tymyh tymyhy ivæd,—
 Fidar u næ dudzy rad.

Bazard: Max syræfsædton cærgæstæ
 Znagæn marg xæssy næ koj.
 Ræz, ændon soveton bæstæ,
 Qagkænæm dæ tugvæллоj!

Rajguyrdystæm max lægætty,
 Zæx nyn uafs uyd, xur — xædon.
 Max næ ragon qis nymætty,
 Rox næma kænæm, uyj zon!

Zonæm max, næ qustyl uajy,
 Znag næm dauy cyrh jæ kard.
 Max næ zærdæ nikuy sajy,
 Arvy nærdau u næ zard.

Kæd yznag xæcyn fælvara,
 Ajsdzæn cæf, mælætdzag dzæxst!
 Uadz, næ kardyl xi nymmara,
 Tobpy fatæj xaua cæst.

Max — fæллоjæ guyrd fæshivæd,
 Staliny ændon fæltær.
 Uadz, tymyh tymyhy ivæd,
 Xur nyl ne 'sivdzæn uæddær!

Quylaty Sozyrygo

SYZHÆRIN ÆRZÆT

Acy dyuuæ bony marthijj mæjixyn dymgæjæ nyffudtytæ kodta, stong biræhau nynniodta kæmdty, sifyhta ægænon khuyz-zidt bydyrty.

Abon ærsabyr æmæ jæ midbylty xudy. Ævæddzægæn, jæxi nymær zæhy: „Tærsyn uæ kodton, uyj jedtæmæ, aftæ karz dær næ dæn“.

Sydžyt umæl u, cyma jæ xid racyd abony xurmæ. Xur jæxædæg axæm tælmytæj kæsy, æmæ dzy qast niči rakændzæn: næ sudžgæ kænny, næ uazal uadzy ævvaxs. Cyma nyrtegkæ jæxi cynadta ærvon khævdajj, uyjau jæ rædau tyntæ sty ird æmæ rajdzast.

Fændaggæron uahly æmæ nymætkhuyjy khutærtæ,—nyrma bæhnæg u sæ buar. Axæm xurmæ nal baci sæ bon fægædzæ kænyn æmæ sæ khuybyr rakaldtoj. Zyny syf udægsgænæg sojtæ kæj fenkhuyysty sæ midæg.

Tahd didinæg dær raftaudzysty, æmæ uæd uydonmæ kæs, kæddæra čyndzdzon čydzdytau sæxi kuyd sfælyndigkoj.

Xæxtyl, bærzændtyl nyr ma is mit. Arf kæmdty æmæ uælvong adægty ærægmæ batajync zæjty qæpæntæ. Fælæ am, bydyry bynton dær nyssau.

Xussarty chæx kærædzjy xal ænæuændonæj sdardta jæ sær,—zældagau fælmæn. Ualdzygon kuystytæn sæ rad ærxæddzæ.

Sæbity Vano bydyry fændægtæm fyddzag xadt raskhærdta jæ masinæ.

Xorz ne sty nyr ma næ bæstæjy fændægtæ,—istugmæ dyvændtæ kodta, ægær chyf kuy ua, zæhgæ. Stæj jæ sofermæ fæsidt æmæ jæ farsmæ babadt avtomobily.

—Babæræg kodtaj mator?.. Uældaj kærætæ raxastaj?... Uædæ sabyr skhær, Qazybeg, xærz sabyr,—dzury jæm tihmæ.

Čælxty byn umæl sydzyt sær-sær kænny. Chyf-don kæm nybbadt, uym lakhon fæj-

nærdæm apyrx væjy, je sthælfæntæ sæmbælync cæsgomyl dær æmæ sæ Vano jæ cinely dysæj asærfy.

Jæ rustæ nyr ænæqæn khuri—ænædast æmæ jæ ursxæddzæ začhetæ dærzæg dærync. Acy az fyddzadzjy syræst am MTS, fyddzag xadt u Vano dær politxajady xistær æmæ jæ aræx sixor xæryn dær ajrox væjy. Tyng læmæh uydysty jæ kollektivtæ, kuy sæ rajsta, uæd æmæ zymædzjy dærhy æryncoj næ zydtæ. Či sæ banymajdzæn kuysty? Bynætton aktiv sfidar kænyn, ænæuænk adæmy rasyhdæg kænyn, kuysty fætk ærværyn, tauinag, kusængarž, xyncyny quydtæg... Zæhynæn æncon sty iuyldær, sarazy-næn ta ævast zyn. Zæxquag qæutæ. Cy sæm is, uydon, ævædzæ, fægæj uældajdær sty, xorz sæ kuy kusigkoj, uæd. Fælæ nyrma næ zonyn:—kæsyn, fyssyn či zony, axæmtæ xærz čysyl. Atæbpæt zyndzinædtyl kuy aquydy kænny Sæbijy-fyrt, uæd istugmæ ærænkhard væjy, jæ bærzæj anyxy. Stæj jæ midbylty baxudy æmæ fidar tærxon skænny jæxi nymær: „Fydæbædtyl axuyr u Sæbijy-fyrt, tox kænyn qæuy“.

Abon cæuy Nog-qæumæ. Ærtæ azy raz-mæ aræx æftyd uyrðæm. Kæd sæ nom Nog-qæu xuynd, uæddær sæm, ævædzæ, nogæj uyj bærc nicy ma uyd: ivhuyd sædætyl cyma bancadysty, talyng, kærædzjæn znag. Ænæsærfæt kuyst kodtoj æmæ dzy sæ guybyn nikuy bafæstoj.

He uæd kolxozy qær ajquyst næ kæmdty. Nog-qæu dær bazmælyd, zahd æmæ qæuhæjæ bajdzag, kærædzjy nal æmbærstoj jæ fyduag cærdžytæ. Ænæ cyrd dær næ uydysty, xæddzægændžytæ sæm uyd. Æbpæty fyddzag sæ fosmæ bavnældtoj, fizondžyty tæfæj bajdzag sty qæuyngtæ. Xuym dær uyl bærc nal kodtoj: „čulbery nom myl cæmæn sbada,—zæhgæ—nyr mæguyrty ræstæg u.“ Sfydæx sty kærædzimæ, dyuuæ dixy aisty.

Axæm dudžy sæm æræftyd Vano. Nyr æj æræmysyd æmæ færsy jæ sofery:

— Aftæ fyduag ma sty Nog-qæu? Ærtæ azy razmæ sæm uyddæn æmæ, rast zæhyn qæuy, mæxicæn sæ næmynæj starstæn.

— Nyr syn nicy ual u, ærsabyr sty — dzuabp yn radta Qazybeg æmæ uyj dær jæ midbylty baxudti.

Idtæg zærdiagæj ærfændyd Vanojy acy qæu babæræg kælyn. Ærtæ azy, næ dugmæ gasgæ, cybyr ræstæg ne sty, fenyn sæ qæuy, kæddæra razmæ cæuync ævi fæstæmæ. Radgaj æræmysyd kæjdærti uycy qæuæj: tymbylgomau ælvyd saudžyny, axuyrgænæg — Gabejy, kuyrd Pidojy — partion sekretary æmæ Rosthomy — kolxozy særdary. Acy dyuuæ bærgæ xorz arxajdtoj, fælæ syn nicy uyj bærc æntyst. Æræmysyd Gæbicajy — mæguyr læg, fælæ xudag æmæ xuycauy ælhyst adajmag. Ærquydy kodta ærædžiau Auyzbijy dær — ræstæmbis cæræg, kuyst uarzag, fælæ sæhau xivænd, Bibylty Zakarajy — qæuæn sæ cyrv, qæzdyg læg — bazarmæ aræx æftag. Fændægtæ jæm biræ fæcaguyrdta Vano, fælæ jæ nicy quydtadžy midæg ærcaxsta.

Masinæjy cælxyty byn chyf sær-sær kæny. Kuyd fæstagnæ, fændag fevzærdær. „Uæd bynton næ uyd am fændag, — quydytæ kæny Vano, — nyr yl uæddær cæuyny fatdat is“.

Ænæ 'nqælgæ fækomkommæ jæ sofery dzabyrtæ æmæ jæ færsy:

Dæxicæn ta dzabyrtæ næ balxædtaj?

— Næj, æxca myn ne 'sfag, binontyl myn baxardz sty, — axxosdžyn ængasæj jyn dzuabp radta uyj.

— Uædæ iu myn rajsom æræmys.. rafysdzynæn dyn iu čysyl.

Qazybeg nicy zahta: ærmæst jæxi nymær buznyg uyd Vanojæ. Ænæuyj dær tyng arhuc kodta jæ xistæræj, æmgary zærdæ jæm dardta uyj dær.

Sæbijy fyrst ta jæxi styr quydyty fædyl adzæhæl. Cydær ænkhard æjnæ uahta æmæ uycy ænkharddzinad cæmæj basædta, uyj tyxxæjcæxgær fæzyldta jæ quydytæ: „Æbpæt adæmy fændon næ khuxy is. He, uyj tyxxæj stæm aftæ tyxdžyn. Askhærdzystæm soveton guton næ talyg qæuty dær“. Jæ midbylty baxudt Vano, sofery dzabyrtæj axæm bællictæm kæj agæbp kodta, uyj tyxxæj. Afædžysyd jæ alyvars bydyrtæm. Zæxx sulæfyd, cyma

ærmæst abon rajqal jæ fynæj. Ualdžygon xur jæ rædau tyntæ ænævhau tauy. Tahd acy bydyrtæ bynton syzmældžysty, sæ uynær ssæudzæn Sæbijy-fyrty traktortæn æmæ kolxozon gutædtæn. Ualynmæ xuymtæ chæx adardžysty bædzžyn ævzaræj, — he uæd uydžæn dissag! Uymæj dissagdær ta — xuymgærdæn kuy 'rcæua, uæd: saubyn syzhærin æfsir jæ uæzzau sær tildžæn. Dzag mustæ, kærijy khuylodymtæ: najgænæn masinætæ zyv-zyv kændžysty. „Ænæmæng acy az innæ azty xuyzæn quamæ ma ua, — quydytæ kæny Vano, — dæs min uærdony quamæ ralastaigkoj fadžys jæ kolxoztæ, ralastoj dyuuæ — ærtæ xadty fylðær. Uæhdy næ fesæfdžæn uycy kuyst“.

— Xorz u, ævædza, qæuuon xædzarad — qæræj dzury jæ sofer Qazybegmæ, fælæ jæ uyj næ bambærsta, næ raxatyd uyj, acy nyxasæj Vano kæj rargom kodta jæ uarzon-džinad, cy styr xæs yl sæværdtoj, uymæ.

Khuylodymy særti sgæbp kodta sæ masinæ fallag khuylodymy qæbysæj razynd Nog-qæu. Xædzærdty sær chæx fæzdæg bady. Nog-qæu nomdžyd u jæ ænguz bælestæj, fælæ nyрма syftær næ raftydtoj æmæ sæ khabuztæ bæhnæg pælæxsaræj læuuync.

Qæuæn jæ farsmæ — qugomy fæz. Diny xicæudtæ xuyzdær bynættæ ævzærstoj sæxicæn radžy, adæmy cæsty bæregæj kuyd zyndaigkoj. Acy fæzy bylgæron dær samadtoj bærzond arhuan, čhyræj jæ scahtoj. Jæ alyvars — sis, uælmærdtæ, styr tuldz bælestæ.

Kæsý Sæbijy-fyrst, arhuany chubpyl cy dzuar uyd sahd, uyj nyr jæ bynaty nal is. Arhuany cur særbærzondæj rakastysty caldær ahuysty. Vanojy ræstædžy uydon næ uydysty. Qæuy innæ ahuystyty xuyzæn ne sty æbpyndær: cink — æfsæjnagæj æmbærst bærzond æmæ rajdstæ færsægtæ, rast, cyma, gorætæj ardæm radzæhæl sty, uyjau.

— Aj ænæqæn goræt kuy saræztøj sæxicæn, — cinængasæj dzury Vano.

Qazybegæn am aly khuyrn dær bæreggond u, — radžyrdta Nog-qæuy xabærdtæ iuuyldær.

— Arhuanyl fæquydy kodtoj æmæ syn nicæmæn sbæzžyd xordony jedtæmæ. Nyr sæ iumajag xortæ uym æværd væjjync. Zæronð skholajy midæg bakodtoj kolxozy xanthor: uartæ dyuuæ uæladyžgon xædzaradta u nog skholajy ahuyt. Jæ farsmæ uælærdygæj — qæusovet, klub dær uyj midæg

is. Uædæ, ænæ klub nal nyllæuuydysty Nog-qæuy qaltæ. Æbpæty dæljæ dærhæj-dærhæmæ, khazarmajy xuyzæn, — uyj ta u iumæjag skhæt.

Ærmæst sæ khæs-khæs cæuy kolxozy xistærtæn: ssædz miny uong darync xæs paddzaxadæj æmæ syn sæ fælloj iuyldær kuy sfyssoj, uymæj tas u, — fæci jæ nyxas Qazybeg.

— Nicy kænny, bafiddzysty sæ. — Nyfs-džynæj dzury Sæbijy-fyrt. Qæumæ sxærd kodta masinæ, fændag nodžy fevzærdær æmæ tyxæj-fydæj, gæbp-gæbp-gængæ sxæddzæ sty arhuany fæzmæ. Uajtahd qæuy syvællædtæ ærtyguyr sty avtomobily alyvars. Sælbijy-fyrt syl jæ cæst axasta æmæ næma raxyzt jæ bynatæj, aftæmæj sæm raqær kodta.

— Bajriat, fæsvæd! ut cædtæ!

Uydon dær sæ army thæpæntæ sæ særmæ sistoj æmæ æmdzyxæj nyqqær kodtoj.

— Cædtæ kæddæridær!

— Ci uæ saxuyr kodta pionerag salamyl? — færsy sæ Vano, kuy raxyzt, uæd.

— Ladi næ saxuyr kodta, Ladi, — dzuabp yn radtoj uydon dær. Æbpyn dær næ færsync ænaxuyr uazægæj, ærmæst iuæj-iutæ sæ sær ærkul kodtoj æfsærmæj.

— Æmæ Ladi ta či u?

— Fæskomcædisy sekretar.

— Uædæ, hæjdt zæhut, — dzury Vano æmæ kollektivny khantory asinyl sxyz.

Syvællædtæn se "bpæty xæjrægdær — iu khannæg, tymbyl særdžyn læbp, — uajtahd masinæj khax — æræværmæ sgæbp kodta, jæ khuxy byn uasæn galy boh fækodta. Ævæddæzgæn, jæxædæg dær fætarstis læbp, jæ bæhævvad khæxtæj xuyrdžyn qæuuyngtyl cærdæg aduh kodta æmæ ma jæ dyuue sau cæsty iu xædzary tihæj ferdtyvtøj.

* * *

Auyzbijy axæm radžy kuystæj æryzdæxgæ niči ma fedta. Xur nyrma bærzond is, jæ kuyst niči nyuuahta uyj jedtæmæ. Qæuy zærdædtæj jæ či fedta, uydonyl dis baftyd:

— Æxsæv dær yn ærxuyst kuy nikuy uyd, zæhgæ, uæd yl abon cy 'rcydis?

Auyzbi nyr kolxozy uæng u. Kæd innæ-tæj ærægmædær bacyd, uæddær dzy kusgæ ævzær næ kænny. Mæng zæhyn xorz næu, kuyd æmhæly, aftæ jæ zærdæmæ næma cæuy, fælæ uæddær ærxajy. Jæ midtærxon aftæ u Auyzbijæn: „Cy gænæn is... sim-

dy kuy bacæuaj, uæd dzy ænæ simgæ nal væjy.“ Stæj zivæggænag jæ cæsty ragæj ærægmæ ægad uydis; jæxicæn ta cy fændy fælladæj dær jæ khuxtæ iu ran næ læuuync.

Aræx fæquydy kænny nyr dær ma Auyzbi: „Æj-džidi, mæxi bar mæ kuy uahæigkoj, uæd afonmæ bærgæ ændærhuyzon uydagkoj mæ quydtægtæ“. Æniu æj cæj nyfs uyd, uyj bærag næ uydis. Kæd fælloj biræ uaržta, uæddær zæx-cux, lægæn qæu-bæsty midæg zyn uyd jæ khæxtyl slæuuync. Calynnæ bolsevikta ærcydydysty, ualynnæ bælyd zæx balxænnymæ. Fos skodta, dyuue galy sxasta æmæ sæ syzhærinæj dæs tumanyl nyuuej kodta. Æxcata bankmæ baxasta. Uædæ, bankmæ dær ssardta fændag. Iu dony khusau fesæftysty uydon. Jæ čyryny ta nyr dær ma fondz tumany bærc paddzaxy æxcataj — qulon chyndajy midæg æmbæxst. Cæmæn ma bæzzync æniu, gæxxædty gæbpæly jedtæmæ nicæmæn ual sty. Tamako tuxynæn, kænæ khuly zyq-qyrtæ nyxasynæn, uæddær, kuy bæzzigkoj... Sæ ræstæg ma iskuy ærcæudzæn, — uyj Auyzbijæn jæxi dær nal uyrny, fælæ sæ, uæddær, æværd dary: „Cy mæ qyg darync, cæmæj zonyn, uæd ta kuyd fæci quydtæg“.

Nyr kolxozy midæg is, ræstæmbis cæragæj bacyd, dyuue galy, dyuue qudžy baiu kodta, jæ xuymtæ iuyldær. Æmæ kæd iumæjag kuysty fæstijæ næ læuuy, uæddær jæxi særmagond kuystmæ kuy airvæzy, uæd yn ændær zærdæjy xadt væjy.

Xædzary khæsæræj kuy bakast, uæd jæ us Bitaronmæ dzury:

— He, usaj, khæbær myn isty avær. Fædzæx cyrd, — jæxædæg fææt xordony særmæ qældzægæj bapærsta.

Æsxuyst nyxas, fidis æmæ ælhysty jedtæmæ dzy nikuy nicy fequysta Bitaron. Cy næ nomæj jæm sdzyrdtaid, — kuy „syrx myst“, kuy „sænary fark“, æmæ cy næ ænæuag nyxas æræmysydaid.

Abon axæmtæj nicy is Auyzbimæ.

Radžy ræstædžy bon dyuue nady kodta jæ usy: iu-sæumæ radžy, kuystmæ cæuynny ahommæ, innæ — ta fæskuyst, xuyssyn afon.

— Us kuy næ tærsa, uæd xæragæj xuyy bakændzæn, zæhgæ, dzyrdta Auyzbi. Auyzbijæn caldær xadty æmbyrды midæg bafidis kodtoj acy xabar, æmæ nyr aftæ aræx nal næmy jæ usy: isgædæj-isgædmæ jæ susægæj rakhærcc kænny, uæddær.

Fæzzædžy ustytae Bitarony ravzærstoj sæ-xicæn brigadiræj; uædæj fæstæmæ jæm bynton nal xæssy jæ nyfs Auyzbi.

Khaddær uyngædžy næu jæ fydæj—Copan. Uyj bærzæjyl dzy ærvylbon dær auajy. Nyr yl 15—16 azy bærc cæny, xos dyuuæ azy kærды. Uyj jedtæmæ fosmæ zilyn, qædy kuyst kænyn, kartof ruvyn,—iu-næg saxat dær yn æryncoj næj. Uæddær ælhyst æmæ æfxærd,—„kuydzy qævdyn“ jedtæmæ jæm nicy nomæj fædzyrdta nyrma.

Auyzbi xorz zony, nog zakonmæ gæsgæ us næmynv bar kæj nal is. Fælæ læbpuyj dær xicauad næ uadzzy næmyn, uyj nyrma nikuy fequysta. Æniu kuy fequystaid, uæddær zahtaid: mæxi fyrty u æmæ jyl mæ bon cæuy, bælas, talajæ kuy næ ærtaša, uæd yn stæj ærtasæn nal is“.

Aftæ u Auyzbijy tærxon æmæ kuy lædzægæj, kuy zævætæj axuyr kænny jæ fyrty. Sybyrdt dær skænid fæstæmæ, kæddæra jæ mærdtæm fistægæj næ arvitid.

Fæskomcædisy fyst u Copan, fælæ ma isguy bauændid jæ fydæj raqast kænyn,—uæd æj ragacau jæxicæn ingæn khaxyn qæuy.

Abon kuy 'rcyd jæ kuystæj Auyzbi, uæd jæ fyrtmæ fæqær kodta:

—Hej, Copan-xan! dy ta myn uazal don avær. Fyr bucæj ma jæm „xan“ dær babpærsta.

Rabadt jæ fydy khælætdžynyl uæzdan badt, dærzæg cuqqajy dysæj jæ uyrdyg nyx asærfæta æmæ jæxædæg je 'rčhitæ lasynyl fæci.

Ændær xadt yn sæ ædzux dær lasta jæ binojnag—Bitaron. Us dær æmæ læbpu dær guyrsoj—ænæuuænk ængæsæj bakastysty ænærcæf Auyzbimæ. Dis kænyn: innæ bontau guypbyr æsxuystytæ næ kænny, fidisy nomæj sæm næ dzury. Acy xadt, buznyg xuycauæj,—sæ iuy Bitaron sxuydta, innæjy—Copan.

Cymæ jyl cy zæd ataxt? Je ta isguy „zyngyl fælæuuyd“,—fælæ nuæstdžyny xuyzæn dær næu. Stæj nuæstdžynæj nodžy karz-dær væjy, jæ zæronð mæstytae iuyldær æræmysy, syndz, pysyra festy.

Ci zony, isty xærziuæg æryquysta, myjjag kæd jæ dyuuæ čygzæg iskæmæn læbpu raj-guyrd. Æmæ uyj dær aftæ næ bafælmæn kodtaid Auyzbijy dur-zærdæ: cy mygkag-tæm fæcydysty Asiat æmæ Xanysiat, uydøn ædzux dær kuydz æmæ xærægæj kuy 'lhity (fyddzagon ræstægmae gæsgæ jyn iræd næ

bafystoj, iunæg sau kapekk dær sæ ne 'ryzhæld).

—„Uædæ cy dissag u, uædæ cy 'rcydis, aj cy dzuar ærtaxtis sæ mæguyr xædzarmæ“,—quydy kænyn mad æmæ fyrty.

Kæd fyr cinæj qyllibpytænæ kænny Auyzbi, uæddær æm bakæs,—jæ cæsgom innæ bontau mæsty xuyz næu, čysyl, cyma, qældzæg dær u, aftæ zyny.

Mad dær æmæ fyrty dær istugmæ dži-xæg azzadysty, uymæ kæsgæ, uæddær, sæxi duarmæ rajstoj, myjjag syn, zæhgæ, fyddærmæ kuy racæua. Nyr ong cy næ 'rcyd, axæm quydtag sæ kuyd bauyrnydtaid?

Bitaron xændygæg dyndžyr cyxty khærdt sista, uajtahd tænæg chargændtæ racædtæ kodta, æmæ sæ Auyzbijy raz, cyma cyty uazæg u, uyjau aværdta. Copan ta jyn khuyrf kuysijy midæg uazal suadony don aværdta, jæ khuxtyl dær yn dzy ærkodta.

Acy xadt Auyzbi jæ cuqqajy fætdžijæ næ nyssærfæta jæ khuxtae, Bitaron æm uajtahd nog æxsad xisærfæn radavta. Iu dzyrdæj sæ xædzarmæ nærton xur ærbakast, ændær nicy.

Ciu, uædæ, cy xabar u, uæddær?

Auyzbi istugmæ sabyrgaj xæry, nicy dzury. Kuy fæcis, uæd systad æmæ cærdæg musy 'rdæm færast.

—Auaj ma jæ fædyl, kuynnæ dæ fena, aftæ,—susægæg dzury mad Copany qusy.

Uyj dær tyrhæg rauad, fosdony kauyl agæbp kodta. Musy fæskhul festad æmæ zyqqyræg jæ sau cæstytae nyjird kodta. Auyzbi innærdygæg musy khuymy ærlæuuydis, alyrdæm arakæs-bakæs kodta, stæj jæ dzybpæg iu uæzzau cydær sælvæsta.

Zymædžy mækhuyltæg ma iu bazzad ænæxærd, uymæ bauad æmæ jæ dzybpæg cy sista, uyj mæqijy byn arf bathysta. Rauad iuvars, je mbæxsænmae dærdæg bakastis æmæ, ævædzægæn, jæ zærdæ fæxsajda cæmædær. Fæstæmæ ta bazdæxt, rajsta, jæ fætdžijy byn æj æræmbæxsta. Agury kæm bambæxsæ uycy dissadžy dzauma. Æbpyr fæstægmæ jyl uæddær næ bauændyd æmæ ta jæ je 'styr dzybp nyssyda. Jæ uæzæg xælafy khax dælæmæ ærivæzt.

Kæd jæ cæstytae tyng nydzdzahyr kodta Copan, uæddær næ bazydta, cæuyl ærxajy aftæ zærdiagæg jæ fydy. Ærmæst xorz raxatydy, zynarlh cydær kæj ssardta æmæ uyj tyxxæg kæj nal uyd Auyzbi innæ bontau fydychyls.

Dyuua bony fæquydy kodta .Auyzbi, styr kataj jyl baftyd. Jæ fynæjæ dær ma fæcux.

Uyj æmæj zony, fæsiwædæj čidærtæ kæj rajdydtoj kærædzi qusty dzurn: — Auyzbi xæzna ssardta.

Jæxædæg dær nal fælæuuyd. Iu æxsæw xædzary duærdtæ fidar sæxgædta æmæ uynyn kæny jæ binontæn dissadzy ærzæt: cybpærdihon syzhærinny khærdtytæ jæ midæg zynghau sudzyn, cæxærtæ kalync.

— Ænqældæn Bitaron, amond næm jæxi khaxæj ærcyd,—dzury qældzægæg, jæxicæn dær jæ cæstyttæ amondy ærdtyvd kænync.

— Mad æmæ fyrst ævvaæsdær balæuuydysty æmæ sæ cæstængas ænaxuyr ærzætyl nyccavtoj.

— Ænæmæng syzhærin u,—stærxon kodtoj uydon dær.

— Uædæ ærxuy aftæ ærdtyv?—sbustæ syl kodta uyj dær.

Copan jæxi fæzænddžyn kodta æmæ rasidt jæ fydæn.

— Ænæmæng æj xicauadmæ ravdisyn qæuy. Syzhærin zhær u æmæ nyr kæd næ kom-bæstæj dær styr zavod syræzid.

Auyzbi jæn jæ cæstyttæ fædzahyr kodta, mady dær æmæ fyrty dær jæxicæj aiuvars kodta:

— Xicauadæn! nyrma ual uæ uærdžytæ istæmæj bambærzut, stæj ta xicauadæn. Zavody xicæudtæ! Æz dær ædyly dæn, symaxæn isty či dzury. Uæ dzyxtyl xæcut, xærdžytæ, ændæra uyn ue 'fsærtæ cæxx xojæn duræj nymmur kændzynæn.

Uyj dygkag bon sæ syxag Muti, as læg guybyr-guybyr fæcæg uad qæuuyngty. Jæ midbylty xinæj xudy æmæ Auyzbimæ qær kæny dardæg.

— Uarægkag dæ ma ferox uæd, uarægkag! Cæg xæzna ssardtaj uyj, dæ bonæg dæ ual!

Auyzbijæn cyma jæ sær ævibpajdy susqæd rætænahdæg nyccavdæuyd, uyjau fæci. Džixæg azzad istugmæ. Fyr mæstæg jyl dune ærtalyng.

— Cæg xæznajy koj kænys-cæ, khædz ruvas.

Uyj čysyl tærsag læg uyd, jæxicæn næmynæg starst æmæ fæstæmæ-fæstæmæ lasy jæxi.

— O, æmæ jyn æz cy zony, qæuy midæg æj čhiuttæ dær uasync.

— Ahæc ma, kæcy čhiu, æj uasy, dæ mad

æmæ dæ fydæn... aftæ ual! Dæ dzyxyl kuy næ xæcæg, uæd dæ čhiu næ, fælæ bulæmærhau suasyn kændzynæn!

Auyzbi tævdæg jæ xædzarnæ bauad. Uycy saxat jæ binontæg jæ razy isdži kuy fæværdæid, uæd dodoj jæ sær kodta.

Izæry 'rdæm čysyl ærfælmæn, fælæ dzy uæddær Bitaron æmæ Copany sintyl caldær zævæty anydzævd. Uydon kæuyn qælæsæg biræ fæsomtytæ kodtoj, nicy zahtam, zæhgæg, fælæ sæm qusæg či uydys.

Iu dzyrdæg, Auyzbijy xæzna Bitaron æmæ Copany farsæg fæci, sæ cin masty'rdæm razdæxt:

— Hæg, kæd dzy næ xædzaryl nicy sfidaua,—ærdiag kænync sæ dyuua dær.

* * *

Sæbity Vano bardžyn cyd bakodta kolchozy uatmæ. Uym bajjæfta Qaisty Rosthom (kolchozy særdar) æmæ iu khæsxur, xær ærygon læbpuy — xyncædžy.

— Bajriat, æmbældtæ! — baqær sæm kodta duary khæsæræg.

Uydon sæ bynatæg festadysty, fyddzag æm ænæzongægæ tihmæ bakastysty, stæg jæ bazydtoj. Kærædzi khuxta rajstoj æmæ iumæ fyndžy cur rabadtysty. Vano uajtahd gæxædtytimæ arxajyn rajdydta, xyncyny činguytæ rafældæxta æmæ sæm læmbynæg kastyttæ kodta. Rædyd kæm ssardta, uyj syn zahta. Axæm æhdæuæg syn amydta, æbpæt dær æmæ jæ čysyl syvællon dær bambærstaid. Uydon ta æbpætyl dær razy kodtoj jemæ.

— Dæuæn dæ nom cy xuyjny læbpu?— færsy xyncædžy.

— Baris.

— Fælløjbontæ fyssyn kæd næ fæstiat kænys?

— Næg. Fondz bonæg fylldær næ zajync.

— Alkæmæn jæximæ is jæ uængon činyg?

— O.

— Mæng nicæmæg zæhys? — ædzynægæg kæsgægæ, færsy læbpuy.

— Nicæmæg! — næ fækhæmdzæsty is xyncæg.

— Fæskomcædison uydzynæ dy?

— Dæn.

— Næ, maxæg fæsayyn ænqæl ma u, dæryn baxæron, — bynton ænæxin ængasæg babpærsta jæ nyxas Rosthom. Zyny jyl ærgom æmæ zærdæxælær læg kæj u, čysyl æfsærmædzæsty.

— Fendzystäm. Baurnynaj babæræg kænyn xuyzdær u. Ærgom dzuabp yn rad-ta Vano dær, æmæ jem komkommæ bakast, særæg bynmæ jæ sbarsta jæ cæstængasæg. Kæd radžy zytda Rosthomy, uæddær æj nyr læmbynægdær bærdžytæ kænyn, kuyd jæxi kusædžy: bæzzy. oma, axæm bærn-non quytdadžy midæg ævi næ. „Rast læg u, sbæzdzænis kæd čysyl læmæh næ razyna nyr ræstægmaæg gæsgæ, uæd“ — uydys jæ midtærxon Vanojæn.

— Færmæ uæm is, næ? Ædæbpæt cas sty jæ fos?

— Fæn-ma Baris, dæumæ is sæ xyld?

— Æmæ jæ dæxædæg næ zonys, Rosthom? Uyj xorz quydtag næu. Xicau dy dæ am æmæ æbpæt dær quamæ zonaj. Uædæ kuyd ænqælys? — Tyzmægdzæfæg dzury Vano æmæ zærdæxælar Rosthom ta khæmdzæstyæg razy kænyn jemæ.

— Cy kænnon, dæ ryn baxæron, ænaxuyr læg dæn æz.

— Æmæ cæmænnæ axuyr kænys? Bazæron dæ? Partion skhola uæm næj? Uyj tyxxæg næm nyxas uydæn uæ sekretartimæ. Dy dær dæxi uymæg ma rast kæn, — æmæ gæzæmæ jæ midbylty baxudt Rosthommaæg, cæmæg jæ tyzmæg nyxas fæfælmændær kod-taid, uyj tyxxæg.

— Acy azy ræuædtæ ta cas sty? færsy jæ darddær. Mælgæ ta sæ cas akodta? He-e uyj ta bynton ævzær quydtag. Ci u uæ færmæg jæ xistær?

— Zurabp.

Kæcy Zurabp? Næ jæ zonyn, ævæddzæ-gæn. Bazondzystäm uyj dær.

Rosthom xorz æmbærsta Vanojy bærnnon færstytæ. Kæd tyzmæg uydysty, uæddær æm næ fæqyg, uyj tyxxæg æmæ xuymætæg ærgom lædžy xuyzæn uyd Sæbijy-fyrt: jæxi uælaxizdzinad nicæmæg ævdysta. Læhz dzury næm quyd, uym læhz uydys, tyzmæg kæm quyd, uym ta tyzmæg.

„Ajardæm gazy nmæ ne 'ssyd, biræty xuy-zæn“ — jæxi nymær stærxon kodta Rosthom æmæ æmbærsta xærz bælvyrdaæg, jæxi sær-mæ dær dzy styr bærn kæj xauy. Nyr ong æj aftæ ærgom nikuy ma fedta uycy bærnyn: iuyldær æj xorz læg, æuæenkdzynæi zydtaj, uyj tyxxæg jyn jæ rædydtytæ næ uydtoj. Axæm ævzagæg, Vanojæn ærgom niči ma dzyrdta jemæ.

Fæsidtysty Qaisty Pidomæ — partion sekretar, kuyrdadzy kusy uyj, zyny jyl nyr-

tægkæ dær uyrdygæg kæj racyd, jæ khux-tæ, jæ cæsgom milæg axuyrstytæ. Pido kæd Rosthomæg xistær u, uæddær u cærdæg-dær, ærmæst jæ nyx — tyzmæg aræst. Rosthomy xuyzæn fælmæn læg næu uyj.

Pidojæn jæ fyrt Ladi dær am ærbalæuuydis: uyj ta fæskomcædisy sekretar u. Nyl-læggomau, riudžyn, jæ cæstyty midæg xudæg bady.

Uydon dær ærfarsta Vano lystæggaj, — nicy dzy ferox is. Uydonæn dær sæ xid akald. sæxi nymær zahtoj rast Rostom cy zahta, uyj: „Xorz xicau razynd aj, æbpæt dær zony, aftid nyxæstæg jæ næ fæsaizdynæ“.

— Kæd quamæ rajdajæt xuy m kænyn?

— Dyddzædžy.

— Æmæ uyn khuyrisær cy kodta? Uæ phlanmæ gæsgæ khuyrisær kuy u nysangond?

— Ægær uymæl u nyrma.

— Æmæ iuhuyzon uymæl sty iuyldær uæ xuyntæ? — ænæuænkæg sæm bakast Vano.

Uydonyl ærgom zyndis, čysyl kæj fætyxstysty. Istugmæ nicy dzuabp læværdtoj, stæg ærædziau Rosthom. Pidomæ bakast æmæ jæ færsy.

— Zakarajy qugæmdtæ quamæ surdær uoj...

— Surdær uydzysty, uædæ cy uydzysty. Uyj-innætæg khuyri razdær sbæzzy xuy m kænynmæ. Chulber uydys Zakara, faronæg fæstæmæ, — dzury Vanojæn særbærzondæg Pido.

— Uydon quamæ sbæzžoj, — nodžy tyngdær syfsærmý is Rosthom, cyma styr azy-my bacyd, uyjau:

Sæbijy-fyrt duary 'rdæm akast æmæ iu dzævgar cæuyldær aquydy kodta. Uycy aquydyjy bæsty sæ ælhitgæ kuy fækodtaid, uæd syn æncondær uydaid.

Dydzædžy? — ærædziau syn bauajdzæg kodta Vano. — Kæd ma myjjæg khuyrisær barysčhi bonyl nymajut. Næ fætdžy? Uæ xæffyndz-xor zæædtæ dær aftæ dzurync. Symax ta — partiontæ! Pido dy ta cy kodtaj, kæddær Bakujy biræ kuy fækuystaj? Kænæ dy, Ladi — fæskomcædisson? Uymældzæg u zæhut? Xorz u æmæ dzyvyldary koj ne skodtat, „dzyvyldar næma ærtaxtis“, zæhgæ. Uæxædæg bauymældzæg stut iu čysyl, kuyd uæm kæsyn, aftæmæg, sydžyty ælson æj dzæhæly kænut.

Pido fidardær læg uyd, uyj dær jæ qæles fætyngdær kodta:

— Kæd dæ fændy, — axsæv rajdajæm. Af-tæ ævzæryl dær næ ma banymajut!

Sæ zærædty syn xæffyndz -xor kæj sxuyd-ta, uyj dær sæm qyg næ fækast, ændær isgæmæn acy nyxasy tyxxæj jæ sær asasta-igkoj.

Ærfarsta sæ Vano traktortæj, fætæge-næj, gutædtæj, tauinagæj. Stærxon kodtoj tægkæ rajsom — khuyrisæry xuymmæ racæ-uy, stæj galtæ uynynmæ racydysty. Iu skhæ-ty midæg galtæn sæ byntæ ænæmarzt kæj uydysty, uyj tyxxæj Sæbijy-fyrt nyfs bærædta brigadiræn æmæ Rosthomæn sæ fælloj — bontæj fæjnæ fondz fæcuxkæny. Nodzy sæ gazety rauadzinag dær uyd.

Uydon sæ bærzæjtæ anyxtoj, se styr azym tævdæj anyquyrdtoj. Ærmæst uyj kuræg uydystv Vanojæ, sæ xudinag syn gazety ægas dunejyl kuyd næ nyqqær kænæ.

* *

„Auyzbi xæzna ssardta“, — uyj kuy fe-quysta Muti, uædæj fæstæmæ æryncot nal zony. Fyny dær æj uyny. Stæj jyl kuyd sqærtæ kodta uycy nalat, kuyd æj felhys-ta! Cyma jæ zærdæjy midæg sau kalm ærbynat kodta, uyjau fæcis „Adæmæn sæ amond ændær u. Uædæ dzy æz cæmænnæ isty ssaryn. Nyr Auyzbi quamæ qany card kænæ, æz ta kuyd uydten, aftæ bonvyd-dæræj bazzajdzynæn!“! Mard yi kuy 'rcyda-id Mutijyl, uæddær yn aftæ qyg næ uydaid. Mærdzæst æmæ cæstygænæg uæhdy næ xonync Mutijy jæ qæubæstæ: fosity mygka-gæj xorz kuy feny isgæmæ, kænæ isty dzæ-bæx migænæn, uæd yl jæ cæstytæ bazza-jync. Jæ cæsgom nyzzul-multæ væjy æmæ midægæj ænaxuyr kalm æuilyl bajdajy.

Kolkozy midæg is Muti, fælæ acy zær-dæjy xadt uyræm dær ærbaxasta jemæ.

Paddzaxy ræstædzy cy qazaqq uyd. uy-don nyrtægkæ sæ bæxyt khæxy byn kuy skægnigkoj Auyzbijy, uæd Muti ta xudgæ kænid. He ta jyn jæ xædzar zæj kuy fæxæs-sid æmæ Auyzbijæxædæg ta xædzar-xædzar mæguyrgur kuy zilid, — uæd æj, ævædza, Muti bærgæ skhuyrid jæ khaxy byrynkæj.

Ælhitgæ jæ kæj fækodta, uyj tyxxæj jæm, myjjag, næu mæsty; ælhyst nyxas u æmæ jæ dymgæ jemæ axæssy. Xæzna kæj ssard-ta æmæ qany card kæj ærkændzæn Auyzbi, jæ tægkæ xædzary cur, he uyju jæ maræg. Nyr, zæhgæ, Bitaron æmæ jæ fyrt xorz daræsj quamæ siælyndoj sæxi æmæ Mu-

tijy binonty raz dælæmæ: uælæmæ tezhø kænøj. Uydon xædzaræj quamæ fizonædzy tæf cæua, Mutijy xædzaræj ta — fadzyssy smag. Lædzy cæstytæ kuynnæ raxaudzysty axæm quydægtæ uyngæjæ?..“

Gorætæj iu bæron adæjmag ssydis, uyj fequysta Muti æmæ Sæbijy-fyrty fædyl rajdydta zilyn: „Ænæmæng æj banyrudzyn qæuy uymæ, kæd æj chulbery: banyma-igkoj, kæd yn jæ xæzna næ, fælæ jæ xæ-dzary fælloj iuuyldær nyssærfigkoj“.

Dærdty guybvr-guybyr gængæ rauaj-bauaj kæn Vanojy aly 'vars, fælæ jyl iunæ-gæj næ xæst kæn.

Fæstægmæ jæ uæddær ærcaxsta, jæ fars-mæ ærbalæuuyd æmæ jyn jæ uældzarm pa-ka xudæj nyllæg akuyvta:

— Dæ bon xorz ua, næ uazæg! Baxatyr kæn, fælæ dæ iu xærz çysyl cæmæjdær bæ-færsinag dæn.

Bafærs, qusyn dæm, — tihmæ jæm rakastis Vano.

Muti aly 'rdæm arakæs-bakæs kodta, cyma iskæmæj isty davgæ kodta, uyjau; nodzy tyngdær auahæta jæxi, jæ bærzæj iu-rdæm ærkul kodta æmæ læxstæjy qælæsæj dzury:

— Aibp kæd næ uydzæn, uæd næm izæry xædzarmæ fæzyn. Fysym dyn fæuydzystæm kæd næ kolxozon cæx æmæ kærdzynyl bær-væsaj, uæd.

— Næj, izæry mæ ne 'vdældzæn. Zæh. cy dæ qæuy.

— Nicy, dæ ryn baxæron, uæ dzæbæx-dzinady jedtæmæ. Aftæ dæ afærsinag uyd-tæn cæmæjdær... Mænæ mæ syxægtæj çidær xæzna ssardta æmæ jæ arf nymbæxsta... Radzy dær chulber uydis, bançy jyn æxcatæ æværd uyd. Kæd kolxoz stæm, dæ ryn baxæron, uæd nyn alcy 'bpæt dær iumæjag quæ-mæ ua. Kænnod ta sæ quamæ xicauadimæ rad-ta.. Biræ, tyng biræ syzhærin ssardta... Mæ ædlyl zondmæ gæsgæ jyn sæ baysyn qæuy æmæ, symæxæn ta — uæ bar uæxi. Axæm chulber ne 'xsæn kuy bazzaja, uæd næ qæu-bæstæj iunæg dær nal nyllæudzæn kolkozy. Æniu mænæn mæxi tug æmæ stægæj u, iu mygkagæj stæm Auyzbiimæ...

Vano jæm fequysta. Uajtahddær jæ zær-dæmæ næ fæcydis Muti. Nyr æm nodzy komkommæ bakastis æmæ jyn cæxgær dzu-abp radta:

Æmæ dæu qæusovety særyl dzuræg çï kæn? Acu æmæ dy dær ærcagur, kæd

isguy isty ssaris. — Æmæ innærdæm azdæxt.

Muti ma jæ fædyl mæstælhæd qær fækodta:

— Symax dær qæzdyg adæmy 'vvars stut iuyldær!

Vano jæ midbylty susæggomau baxudt.

Æmæ uædæ kuyd ænqælys, næ kolxozonty quamæ iuuyldær sqæzdyg kænæm! — Jæxi nymær ta aquydy kodta: видно, порядочная сволочь... Dzyrdxæssæg uydaid radžy ræstædžy.

Uæddær izæry lystæg ærfarsta kæjdært: Auyzbijæn cas uyd æværd bančy, cæj xæzna ssardta nyr, kuyd kusy kolxozy?

* * *

Xuycaubon kæd u, uæddær sæ kuystyl baftydta Vano. Sæumæ rajsom ænæmæng xuy m kænynmæ racæudzasty. Ći uærdony rætænæhdta fidar kænny, Ći tæbyngtæ, ræxystæ, gærz-bændæntæ cædtæ kænny. Fæsquæ dyuue traktory fælvarync, — Vano sæ cury biræ færazil-bazil kodta, calynmæ jæ næ bauyrnydta cædtæ kæj sty, uyj. Kolxozy kuyrdadzæj dzæbudžy guybp-guybp æmæ æfsæjnadžy zælang quysy. Uyj Pido arxajy gutædty calcægyl, — cædtæ jyn sty iuuyldær, Ćysyl cydærtæ ma jyn dzy azzædis.

Pidojy fæsmusæj triery khær-khær quysy cyma pulemjot aræuæg, uyjau, Vanojy zærdæmæ næ fæcyd sæ tauinag æmæ sæ dygkag xadt syhdæg kænynyl baftydty. Auyzbi dær uym uæzzau gollægtæ æfsnajy.

Rast mydy-byndžyty Ćyrhæd kuyd bazmæly zymædžy uazalty fæstæ xur bonty, aftæ Nog-qæuy kolxoz dær bazmælyd. Rosthom zily jæ kusdžytyl æmæ sæ cærdæg kænny:

— Hæjdt zæhut, mæ xurtæ! Ualdzæg uæ uængtæ kuy næ bazmælyn kænat, uæd fæzæg uæ guybyntæ næ ba dzag kændžystut.

Izæry iuuyldær nyxasmæ racydysty. Skholajy raz uyd se 'mbyrdgænæn. Uym dyuue kald bælasz dærhæj læuuydysty, styr durtæ, iu bričkæ.

— Acy bričkæ am cy arazy? — fæqær kodta Rosthom.

— Uyj dær nyxasmæ ærcyd. Ænæxicau æj nyuuahtoj æmæ mænæ Sæbijy-fyrtmæ qast kænynmæ ærbauad. — Dzury Gabic — khannæg chæx-cæst læg, jæ cuqqajy zæronð je 'uæxsdžytyl æbpærst. Jæ nyxasyl iuuyldær xudtysty, fælæ jæxicæn jæ cæsgom

xærz Ćysyl dær næ fendær. Jæ rixitæ ælvyd, cuqqaimæ kepæ dary æmæ jæ uyj nodžy tyngdær xudægxyuz kænny.

Biræ æmbisændtæ xæssync Gabicyl: ærætæj qæuy næ, fælæ jyn ænæqæn komy dær dzurync jæ nomxæssæny nyxæstæ. Gærætæj Ći ssæuy, uydon dær æj ærcagurync.

Iu xadt yn jæ uazæg dzury:

— Cæj, Gabic, xærzbon u! Khuyrijy fæstæ ta dæm fæyzndžynæn.

Khuyrijy fæstæ næ, fælæ ærtæ bony fæstæ fæsfæcæg mæ lidžyn æmæ iu mæm uyrðæm pismotæ fyss, — ænæ xudgæjæ jyn zahta Gabic.

Innæ uazægæn ta aftæ:

— Sæumæ radžy mæ kærčytæ æfcæg mæ xizynmæ askhærdton æmæ dñn cy argævdon?

Iu xadt kolxoz xuyty fermæ arazyn-fændskodta. Fermæjy nyxmæ ralæuuyd uælæsyxag Babu. Uæd yn Gabic aftæ zæhy æmbyrdy:

— Cæmæn qæuy Babujy xuy, khuymbil uyj næ dædty, æxsyr uyj næ kænny, ajk uyj ne 'ftauy. Jæ dzidza ta ælhæd kænny. Jæ xædzary kuy fena xuy acægæ, uæd yn tobp jæ tægkæ sintyl fækændžæn. Pysylmon din rajsta Babu, aftæ myn ræstæj fæcæra!

Innæ xadt ta jæxi dændadžy xosgænæg akodta. Æryuæðdyn kodta iu lædžy æmæ jyn dzury:

— Mænæ acy styr dury særyl slæu æmæ ærtæ xadty nyqqær kæn „mæ dændag rissy,“ zæhgæ. Æz dyn raarfæ kændžynæn æmæ uajtahd sdæbæx uydžæn.

Uyj dær jæ dændagyl xæcgæjæ, sxyzii durmæ æmæ uyrdygæj jæ tyx, jæ bonæj ærtæ xadty nyqqær kodta:

— Mæ dændag rissy, — mæ dændag rissy!

Gabic innærdæm azdæxt æmæ jyn dzury:

— Mæ khax kæuylty alyg kænøn, kæd dñn rissy, uæd!

Radžy tærxondony doxyrtæ iu mardy khaxyn kodtoj æmæ syn Gabicy jedtæmæ niči srazy. Uædæj fæstæmæ jæ xonyne „Mærdkhax Gabic“, fælæ uyj tyxxæj mæsty næ kænny.

Abon nicy æmbyrd snytan kodtoj qæuy ævzærst lægtæ, fælæ innæ bontæj iydær æræmbyrd skholajy raz. Rabadtysty bælasz lygkægtyl, duartyl. Fæsiwædæj Ćidærtæ bričkæjy uælæ ærbynat kodtoj.

— He nyr ta uæ tyxæj kuy lastain æmbyrdmæ, uæd aftæ biræjæ ne ræydaigkat, —

qæræj dzury Rosthom,—uælæ uycy dzængærægyl balæuuæm, fælæ iu æj, cyma, næ fæqusut, uyj xuyzæn...

Tyrhtyl auyhd skholajy dzængæræg. Jæ bos izæry dymgæmæ qellau kænny.

— Kæd myjjag xærz æhdauæj cux væj-jync ue 'mbyrdtæ?—færsy jæ midbylty xud-gæjæ Vano.

— Cæj xorz æhdau? Quydadt biræ, fælæ ajk næj,—jæ nyxas babpærsta Gabic, nikæmæ kæsy, aftæmæj,—jæ khuxy lædzæg, uyj amajy kardæj.

— Mænæ uælejæ ærbad, Vano, uazæg dæ.

— Cy jæ badyn kænut uælejæ, isty jyn jæ razmæ bur fizondžytæ kuy næ ærdav-dzystut!

Uælejæ khodaxyl ærbadt Vano. Jæ cury Rosthom, Pido, qæuy zærædtæj čidærtæ.

Rosthomæ qygau fækast, je 'mbyrdy jyn kæj bafxærdtoj, uyj æmæ ta qæræj Gabicmæ:

— Æmæ dæu bærc maxmæ kuy niči quy-dadt kænny, uæd ma nyn æj zæh, cal ajčy æræftydta?

Gabicæn dzuabp ssaryn zyn nikuy uyd, jæ lædzæg amajyn næ nyuuahæta, kæsgæ dær næ bakodta Rosthomæ:

— Æz kark næ dæn, æz gollandijag uasæg dæn.

Uæd æj Vano færsy xudgæjæ:

— Cal fælloj-bony dyn is fyst Gabic, zæh ma nyn æj.

— Mæ činyg myn sæh baxordta, dæ ryn baxæron, ferox mæ is sæ nymæc. Acy az myn særmagond xyncæg baxxuyrsut.

Uældaj tyng xudtysty Gabicy nyxæstly kæstær fæsiwæd, bričkæjy uælæ čibadt, uydon.

— O, æmæ uyn uyj dzyrdton,—uæzzau rajdyda Rosthom,—nog quydtag arazæm, styr quydtag. Ne 'mbyrdty midæg xadtæj-xadt kærædzij næmynmæ dær ærcæuæm. Uymæn æmæ ne 'xsæn nyrma birætæ qædmæ kæsync. Biræhy æmbisonðau ma u: „biræhæn, dam, æmbisændtæ xastoj, uyj ta aftæ,—auadzut mæ uælæ sæh fælidzy.“

Bričkæjy uælæ badt fæskomcædison Ladi, jæxi rajvæzta:

— Qædmæ či kæsy, uydon mænæn ny-mad sty iuuyldær. Næ kolxozy is cybparys-sædz xædzary, uydonæj dæs nyrma maxæj ne 'sty. Kard uæ fændy, ranymajon sæ?

— Dæ fyd Pido dæ kæd næ ferox,—xyn-džylægæj je færsy læbyrd cæst zæronð — Bega, Rosthomy farsmæ badgæ,—uæd fyd-dzag uyj rasurny qæuy.

Pido axæm nyxæstæ næ bary, qazgæjæ sæ kuy dzurync, uæddær. Jæ bynatæj fægæbp kodta:

— Æmæ mæ uæd cæmæj tærsyn kænut! Dælæ ta Bakujy smidæg uydžynæn, uym mæ bynat cædtæ u. Aj, kæsys acy khuxtæm, „rabočijy“ khuxtæ sty adon, æmæ ta uyr-dæm nyffardæg uydžynæn.

— Acu sæm, acu ændæra æcæg fætæge-næj scux stæm! Kæd ma sæ dy raxæssis razmæ,—ne 'ncajy læbyrd cæst Bega. Jæ cury badti uælæsyxag Zurabp, fermæjy xis-tær. Jæxædæg nicy dzury, fælæ jæ ræmby-ny khædzæj sxojy Begajy. Æmæ ta uyj dær jæ nyxas adarh kodta.

— Nyr dyuuæ mæjy fætægeny qæstæ nal festæm. Aj razmæ fætægendon dzyhal-myhulgængæ nyxxaston æmæ ta jæ fæstæmæ dær dzyhal-myhulgængæ sxaston. He uæd mæ razy kuy fæcadais, Pido, uæd dyn æj dæ særyl fækodtain.

— Uymæn dyn æz dzuabp radtdžynæn—mæsty kænny Pido. Dy ne 'mbarys æmæ uæhdy dyv-dyv kænys. Uæræsejy styr don Volgæ xuyjny, æmæ jæ ix nyssast. Nautæ ta dzy cæuyn rajdydtoj. He, æmæ zymæ-džy dærhy cy fæcux Uæræse, uyj bærc æm nyr fylðær askhærdtoj fætægen.

Sæbijy-fyrt, æmbary razy kæj ne sty Pidoimæ, či jæm quysta, uydon. Axæm far-statæ qæuy midæg syræžync styr politikon farstaty ong, æmæ bærag uydiz, ænaxuyr Pidojæn kæj næu jæ bon sæ rajxalyn. Kusæg læg, ragæj fæcux Bakujæ, axuyr næ kænny, gazet næ kæsy, ærmæst zony, jæ kuyrdadz, zony kolxozon æmbyrdty midæg, cy čysyl politikon garz æm is, uymæj tox kænyn. Fæstejæ bazzad, innæ qæuuonty æmbær ssis, ærmæst ma jæ jæ proletaron zærdæjy xadt razmæ skhæry. „Baxxuys kænyn qæuy acy lægæn, bacaxuyr æj qæuy“,—aquydy kodta Vano æmæ fætægeny tyxxæj nyxas jæximæ ajsta. Sædæ min traktortæ, nog gigant zavodtæ, eksport,—iuuyldær syn sæ lystægga j radžyrdta. Æryquystoj jæm uyrny sæ gorætag uazædžy nyxas:

— Axæm žyndžinæ tæ nyrma biræ dæu is. Styr xædzar arazæm, Bega, ænæ xædzar bauaj æmæ adæjmag xædzar kuy arazy, uæd jæ ron ærbalvasyn dær quamæ zona.

Pido dær nal fælæuuyd, jæ khuyrf cæst-tytæ ferdtyvtøj æmæ mæstyjæ se' bpatæj tyngdær qær kænny:

— Dæuæn ta uyj zæhyn qæuy. Zurabp.

dæ læbputæ dyuuæjæ goræty axuyr kæ-nync xicauady xardzæj. dy ta am dæ ræm-byny khædzætæj Begaiy xojys. Ardaun xorz næu, mæ xælar.

Zurabp jæxi nyssau kodta, cyma, æbpyn nicy azyndžyn u, uyjau dzury:

— Uyj rast u, uymæj demæ razy. Æz kuy nicy zæhæg dæn.

* * *

Khuirisæry Gabic se 'bpæty razæj fæ-gæbp kodta jæ uatæj. Jæ gærstæ tahd akod-ta æmæ ædtæmæ rauad. Bon chæx kænyn bajdydta. Xurskæsan'y 'rdygæj — ruksdær, nyguyłany 'rdygæj — talyngdær. Arv — xærz syhdæg, iu mihy khæm nikuy is. Qæuy særtý sau xalædty dzyguyr rataxtis. Gabic sëm skast æmæ sæ jæxi nymær ælhity:

— Mæ kuydz uyn fældyst. Ne znægty 'rdæm atæxut!

Nyr ong je znægta uydysty jæ syxæg-tæ iuuyldær. Æmæ cæj tyxxæj ne syznag væjy adæjmag: çysyl sudzinæn jæ bon u styr zærdæ skhaxyn. Ci karçy khax asæd-ty, çi sug adavy, xuymmæ jæ fos baua-dzy. Razdær ta fyldær auædzty særyl tox kodtoj. Suang iu læg mærdtytæm ærcydysty.

Qæuy midæg znægta biræ dær is. Fælæ ændær znægta ærvysta Gabic uycy xalædty.

Znon yn bafidis kodtoj, fælloj-bontæ jyn çysyl fyst kæj uyd nyr ong. Jæ zærdæmæ baxasta acy uajdzæf æmæ jæxi nymær stærxon kodta:

„Næj, aftæ xorz næu! lugær æj xicauad sfænd kodta acy iumæjag kuysty, uæd dzy ændær fændag nal is. Mæ mælæt xuyzdær acy az ma myl isdži kuy fætyx ua kuystæj“.

Skhæty raz fadzysy rahmæ rauad, uym syxægtæj kæjdær xuyjy jæ khaxy byryn-khæj skhuyrdta. Arvmæ skast æmæ jæ uæng-tæ zærdiagæj ajvæzta. Kæsy, Rosthom skholajy dzængærægma fæuajy.

Zællanggængæ aiquysti qæuy særtý ær-xuyjy uynær.

„Qældzæg ualdzæg card xæssæg, Živæggænag mardxæssæg!“

Nyzaryd jæ qælæsý dzag Gabic. Dyson æj æramysyd acy zaræg.

— He mærdkhax, acy xadt xorz radžy sy-qal dæ, — ærqær æm kodta uælejæ Rosthom.

— Mærdkhax mæ maual xonut nyr, abo-næj fæstæmæ qazuaton dæn æz!

Uædæ Gabic dær bazydia zond.

— Uyj, ævædza, urs æmæ sau abanajy bæræg kænync.

— Uymæj rast zæhys, Gabic qær kæny Rosthomæ æmæ jæxædæg uælæsýxmæ færast.

Cysyl fæstædær uyrdygæj traktorty khær-khær æryquyst.

Suadony 'rdygæj Auyzbijy fyrst Copan gal-ty ræhau stæry, jæ khuxy stavd uis. Jæ cyd kæd nyrma ærygon u, uæddær lædžy cyd u, fidar, ævzyhd. Jæ xælaf æmphys-tytæj nal zyny; zængæjdtæ — uæræx, stavd sinagæj bast. Jæ særyl jæ fydy zæronnd xud fæjnærdæm nypælæxsar.

— He bajræzaj! — bajræzaj fæqær æm kod-ta Gabic, fælæ jæm uyj kæsgæ dær næ fækodta, ænævdælon xuyzæj færast is gal-ty fæstæ.

Gabic jæxædæg cærdæg anymadta galty. Jæxi nymær nymajy, cal gutony fag sty, fændzgaj cædtæj sæ kuy siityndzoj, uæd. Fælæ jyn ævibpajdy næ adix sty æmæ jæ-xi nymær askhuyddzag kodta:

„Uæhdy syl mæ sær cy sædton, xuymmæ kuy acæuoy, uæd sæ næ uyndžynæn“.

Iunæg adæjmag nal bazzad xædzary. Xur-skæsynmæ ma biræ uyd, aftæ racydysty qugomæ.

Qugomy — styr ænguz bælas, jæ særæj bældædtæ spær-pær kodtoj æmæ fæsræh dzæ-hæl mæsygyl abadtysty.

Ssædz gektaræj fylldær uydysty Bibylty Zakarajy xuymtæ. Tærxon kuyd uyd, uymæ gæsgæ traktortæ uym rajdydtojkæny. Uy-donæj xuyzdær zæxx næj a bæsty, don sëm aræxsy æmæ cy fændy ævzær az dær næ sajync.

Gal-gutædtæ acydysty fæsræhy xuymtæm, uym dær sydžyt dzæbæx fæsur.

Iu brigad ta ærxy-byly xuymtyl sis amajy. Am qæuy tærxonmæ gæsgæ quamæ syræza iumæjag cæxæradon. Auyzbi dær am, sis amajyn uyj xuyzæn niçi zony Nog-qæuy. Jæ kuyræty fætdžitæ fæstejæ rony midæg nythysta, cærdæg læbury durtæm æmæ sæ uajtahd rænqy æværy.

Hæj zæhut, hæj, næ xurtæ! — qær kæny Auyzbi; kuysty midæg aftæ tyzmæg næ væjy, innæty dær ma fæcyrd kæny.

Zurabp dær am is. Færmæjy xistær u, fælæ jæxi uæddær ardæm rajsta. Zondžyn læg u: færmæjy tyxxæj jyn mæjgaj fyssynæ jæ fællojbontæ, am kæj bakusa, uyj ta jyn uydžæn ualdaj. Kæd æm uyj tyxxæj innæ-

tæ zulmæ kæsunc, uæddær uýj mæt næ kæný. Jæ ræuædty mæt dær æj uýj bærc næj, ævæddzægæn zæhy, uym sæm ærkæsæg uydzæn. Bærzond læg, uængdžyn, zyny jyl kuystmæ rævdz kæj aræxsy. Fæstag azty jæxicæn xorz xædzar saræsta, fæ!lojbontæ uýj bærc nikæmæ axauy, uýj tyxxæj æmæ zony kusyn. Radžy dær kusæg læg uyd, amaldžyn, nyr dær jæ tonajy xaj kæný kæcæjdæridder. Kolxozmæ bacæuyny razmæ jæ zæxxytæ uydysty Zakarajy xuynty cur. Uydonmæ dær donxæræg xorz aræxstis æmæ xojragæj cur nikuy festy jæ binontæ. Iu dzævgar yn dzy uæj kænynæn dær zadis. He, uýj tyxxæj kæný dyzærdyg iumæjag kuystyl dær. Fælæ uæddær uældaj mæt fækæný jæ quddzytyl. Ast yn uyd uycy dissadžy quddzytæj, uydonæj jyn kolkozy ahommæ auæj kænyn bantyst ærmæst ærtæ, cyhpar ta jyn dzy fermæjy sty nyr dær.

Jæxi nymær æræx fædzury Zurabp: „Ærbajældtoý myn næ card ændær iu dær næ æmæ innæ dær. Tabu xuycauæn, uæddær ma mæ aftæ kæj nyuuaxtoý, chulbery ny-sændtæj mæm kæj nicy ssardtoý“.

Nyry ong kærædzimæ znadžy cæstæj kastysty Zurabp æmæ Auyzbi. Ragon dzyrdtag quydtæg uyd se 'xsæn: sæ kartofy dættæ kærædzijyl bast, aly az kuy sæ iu bajsý jæ sabp midæmæ syxadžy xajmæ, kuy innæ.

Ærvyl ualdzæg kærædzijæn mard, dzuar nal nyuuadzync. Nyr ævvaxs ærbalæuuyd Zurabp Auyzbijy curmæ æmæ—jyn dissadžy læhz nyxæstæ kæný:

— Cy mæm zulmæ kæsýs, Auyzbi, uycy čysyl gæbpæl u mæ kartofdon æmæ iuuyldær, kæd dæ fændy, dæu fæuæd. Ualynmæ uydonmæ dær baxxæsdzysty, baiu kændzysty uydon dær.

Auyzbi jæm istugmæ nicy dzury, aftæ 'nqæly—xæzna kæj ssardta, uýj tyxxæj jyn kæný axæm curon nyxæstæ.

Zurabp darddær kæný jæ qæstyta:

— Acy fermæjæ ma kuy fervæzin, ændær mæ nicy qæuy. Radžy - iu næm fæjnæ ssædz stury kuy uyd, uæd sæm tyxæj fæ-ræztam zilyn. Nyr ærmæst quddzytæ sædæjæ fylldær sty. Kærædzijyl niz æftauync æmæ kuynnæ mæloý. Uýj jedtæmæ, ræuædtæ. Razæj iu mæ qug kuy nyzzad, uæd yn jæ ræuæd xædzarmæ—arty farsmæ skhæfton. Nyr dzy uýj gænæntæ nal is.

Auyzbi xorz zydtæ, Dællag-qæuy kolxoz sæ ræuædtæn pec kæj sæværdtoý æmæ syn

dzy iu dær kæj næ amard, fælæ uæddær nicy dzuabp radta Zurabpæn æmæ jæ uæd uýj dær nyuuahæta.

— Dur lasdžyty fæcyrd kænuty,—qær kæný Auyzbi,—duræj cux kændzystæm.

Amajy sis, innætæj cærdægðær u jæ fevnæld, fælæ quydy ta kæný ændær cæuyldær.

Jæ ssarægkag khæbicy banygædta,—xorz ran æværd næu, uæd ta isdži džigul bakodta. Jæ bynat yn aivyn qæuy. Ravdisæn yn næj. Uadz, æværdæj læuuæd, kæd isguy jæ ræstæg ærcæuid. He-e, cy xædzærdtæ dzy nyzzilid uæd. Jæxicæn dyuuæ xatæny æh-læd sty, gorætag ræsuhd uættæ. Tyrhtæj iu kuy rakæsa, uæd æm adæm xælæg kænigkoj. Mærdcæst Mutijæn bynton raxauigkoj jæ dyuuæ cæsty. Copan dær nyr dyn-džyr læg u, us yn ærdavdzæn, jæxicæj sæ adtæmæ kændzæn, æfsony uærst bakændzæn. Uymæn dær dzy kæd racæuid iu axæm xædzar. Syzhærin, dam, nyr xorz arh isy,—cæj-dær nog dukanitæ bakodtoý gorættý, „Torgsin“ sæ xonync.

Chulber dær æj cæmæn quammæ sxonoj, kolkozy zærdiagæj kusy æd binontæ æmæ jyn is. Sæxædæg æj kuy dzurync, qædzýg card, dam, arazæm...

Axæm quydytæ dzy næ cux kænync Auyzbijæ.

Sylgojmægtæ sæ sabitimæ qugomy duræ „xsædync“. Fydæj-fyrtmæ Nog-qæuy cærdžytæm nikuy ærcýd sæ quydyjy acy quydtæg. Ærvyl az iu sæ gutony æfsæntæ, sæ dzyrhata chæl kodtoý uycy durtyl, fælæ uæddær zivæg kodtoý sæ baxsædynmæ. Zærdættæ ma aftæ dær dzyrdtoý, dur, dam, zæxxy uymæl dary æmæ uýj xuyzdær u xalsaræn. Znon syn xorz bambaryn kodta Sæbijy-fyrt, mæng kæj uydysty iuuyldær acy nyxæstæ.

Abon qugomy xuytmæ bajdzæg sty us-tytæj, kæstær fæsiuædæj. Uældaj xorz ærxajync pionertæ, aftæ dær ma sæ dzyrdtoý: „uydon ta dur zyhhuydt kænyny jedtæmæ cy zonync?“. Sæ axst, sæ qælæba dardmæ quysy, cyma ænænymæc chjantæ ardæm ærtaxtysty, uyjau.

Ædtejæ bakæsgæjæ dær bærræg u, acy kuyst sæ zærdæmæ kæj cæuy.

Ustytaen sæ brigadir—Auyzbijy us—Bitaron, jæ lædžy cur dzuryn dær næ zony, fælæ jyn am darh ævzag bazadis:

— Hæj zæhut, mæ xurtæ, hæj zæhut! Fyldær dur či æræmbyrd kænæ, uymæn dzy cyrt sarædzystæm. 5

Æmæ dzy uæd dæuæj razdær nikæuyl æmbæly cyrt,—dzury jæm Qessian, darh us, cævædžy qædau lystæg, jæ qælæs ta fæsus.

Begaty čyndz — Abjan, fydsyl usyl ny-mad u ægas qæuy,—Bitaronmæ ævvaxs bacyd, jæ kælmærzæny kærônæj jæ byltæ, asærfta æmæ jyn susægæj zæhy:

— He, færnæj fædaraj uycy khuxtæ, kæd dzy dæ xuyzæn nikæmæn æntysy.

Nyry ong jæ dzyxæj dær nikuy sdzyrdta Abjan Bitaronmæ, nyr bynton dær jæ dæl-bazyr abyrynæ qavy. Næ jæ 'mbary Bitaron, cæmæn aftæ ærlæhz is acy us, ænæ uyy jæ syxægty iuuyldær donmæ kuy skhæ-ry æmæ sæ ænæ donæj kuy zdaxy. Qæu-bæsty Abjan kæj syvællon ne snadta, axæm yn nal bazzad, jæxi syvællædtyl ta byndz atæxyn dær uæ uadzy. Uyy jedtæmæ qæuy ustytaej biræty næmgæ dær skodta. Xærz ærædžy ta Zauyrbædžy us Tybylony jæ dzygkutæj ærcaxsta. Iuuyldær jæ sabitæ æmæ jæ kærčyty særyl u toxgænæg. „Bogal nyn ærkodtoj næ qæumæ Begatæ“, fædzurync aræx qæuy midæg.

Caldær xadt æj milicæ ærcaxsynmæ dær qavyd, fælæ jyn xicauad dær nicy færazy: Abjan ædzux dær kænæ jæxi bar næ væjy, kænnot ta jæ khuxy dzidzidaj syvællon væj-yy, æmæ jæ aftæmæj kuyd ærcaxsoj? Nyr fondz azy racyd, kuy jæ ærxastoj, uædæj nymæ æmæ jyn fondz is syvællædta. Zony, syværdžyn us æmæ syvællondžyny kæj næ axsync, æmæ uyy tyxxæj nikæmæj tærsy.

Uyy dær æmæ Qessian dær kæd nyry ong zuldzyx uydysty Bitaronmæ, uæddær æm abon sæxi balastoj. Ævæddzægæn fequystoj, Auyzbi xæzna kæj ssardta. Baquydy ræs-tædžy syn, či zony, sæ khux istæmæj aca-raza. Lægtæj biræ racyd dur æxsædynmæ. Uydon sæ særmæ næ xæssync ustytime æmæ sæxi aiuvars kodtoj. Gabic dær semæ. Kusgæ zærdiagæj kænny, fælæ am dær jæ xyndžylægæj ne 'ncajy; bazaryd ta jæ næ-uæg æræmysgæ zaræg:

Qældzæg valdzæg, card xæssæg,

Zivæggænag mard xæssæg!

— Æmæ jæ uæd dæuæj razdær niči ra-xæsdæn, mærdkhax! — fæqær yl kodta Bi-bylyt Byrynk.

— He, Byrynk, dy dæ byrynk innær-dæm azdax, ændæra jæm mænæ dzænqa dur fætæxy.—Xæsdžyn dzy næ bazzæd Ga-bic dær, æcæg æm fæqil kodta dzænqa dur.

Jæxiuyl dær yn næ auærdync, alyvyd yl mysync Gabicyl:

— He, zæhgæ, dæxi ustytaem ægær æv-vaxs ma las!

— Cæmænnæ, isty zævæt kænync?— æmæ jæ chæx cæstytæ nyjird kodta ustyty 'rdæm cyma, sæ æcæg zævæt kænynæj tærsy.

— Adæmy nyxæstæj ma fæstiat kæn. fæqær yl kodta brigady xistær, fælæ uyy jæxædæg dær xudynæj ne 'ncajy.

— Nicy ual dzuryn, nicy ual dzuryn, mæ fyd Batæjystæn.

Fæsiæd dær am ævvaxs kuystoj. Se 'xsæn Auyzbijy fyrt Copan dær.

Copanmæ fæstag bonty ræstmæ cæstæj nal kæsunc. Čidærtæ jyn komkomma dær zahtoj:

— Dy nyr qæzdyg lædžy fyrt dæ æmæ dæ maxæn pajda nal is.

— Nyry fæsiæd biræ xistærtæu cahary cæstæj næ kæsunc mulk æmæ ismæ. Jæxi nymær ædzux dær quydy kænny Copan: æjdt, uycy dur kæm ssardta Auyzbi, uyy bazon. A-læbpu jæ xicauadæn zæhid æmæ næ qæuy dær kæd isty syræjid!

— Zaryn xorz zony, axæm ræxsnæg qæ-læs nikæmæn is qæuy læbputæj.

Nyr dær æj bazaryn kodtoj:

Becau Nikhala,

Becau Nikhala—ruxsy badinag,

Fyngtæ samadta.

Fyngtæ samadta syhdæg moqotæj.

Fynddæs ramardta,

Fynddæs ramardta syhdæg bulkhontæj.

Dardmæ quysy ænkhard zaræg. Æry-quystoj jæm ærxy bylæj sis amajdžytæ. Æryquystoj jæm fæskhuylmæj xuymgæn-džytæ.

Fæskomcædisy sekretar Ladi dær ræst-mæ aræxsy zarynmæ. Jæximæ ajsta zaræg, ændæry 'rdæm æj fezdæxta. Qældzæg, zæ-lang nyxæstæj kUSDžyty uæg baræuæg kodta:

Uælæ xid fætasyd,

Či zony jyl gal ærcyd.

Uyzgaj mæm næ racyd,

Či zony jyl mard ærcyd.

Zaræg kuyd amony, uymæ gæsgæ iuuyldær fæcyrd kodtoj sæ kuyst. Xynmy dur-tæ tæxync cændtæm; cændtæ razync æmæ ræzync uælæmæ.

Qældzæg zaræg ajstoj innæ læbputæ: æv-
vaxs kæmdty æmæ uæræx bydyrty azarync
zællang qælstæ.

Qæuæj xuyrdžyn fændagyl ærcæuync Sæ-
bijy-fyrt, Rosthom æmæ zæronð axuyrgæ-
næg Gabe. Acy qæuy syvællædty æmæ nyr
fondz æmæ ssædz azæj fylðær kusy. Zær-
dæxælær læg u Gabe, uazæg uarzag. Asæj
khannæg, fælæ bæzærxyg, tymbylgomau.
Jæ cæsgom aræx dasy, fælæ jyn uyj uæd-
dær ne' mbæxsy jæ zæronddzinad.

— Quidy ma kænys, Gabe, ærtæ azy
razmæ kuyd uydis?—færsy jæ Vano, jæ
raxiz fars cæugæjæ,—dæukuy næ uyrnyd-
ta acy quydtag

— Æmæ zyn bauyrninag dær uydis,—
dzury uæzzaugaj Gabe,—ragæj ærægmæ
kærædzijy xordtoj Nog-qæu, æmæ sæ sy-
max ta iu binontau kærædzijyl bastat. Nyr
mæ uyrny. Fyðbylyz adæm stut symax; isty
kuy sfænd kænut, uæd uæ xæjærdžytæ dær
nal bauyromync.

— Nyr ma akæs, mydy byndžytau ku-
sync. Nodžy kæn is? Suadony curmæ kuy
'rxæddzæ sty, uæd uym ærlæuuydysty. Ros-
thomæn jæ khuxy dyndžyr duryn, ustyten
dzy don xæssy jemæ. Calynmæ uyj je dzag
kodta, uædmæ Vano æmæ Gabe suadony
fæzy bylmæ racydysty æmæ uyrdygæj afæl-
gæsydysty xuymgændžytæm, sisamajdžytæm
duræxsæddžytæm. Æcæg'dær dissadžy fænd-
tag uyd ægas Nog-qæu iu xædzary bi-
nontau kuyd bavnældtoj styr kuystmæ.
Zæronð axuyrgænæg khux-auon akast
æmæ fyr cinæj jæ cæstyta dony azyldta.
Ænaxuyr ænkharæntæ quyry ong sxæddzæ
sty.

Dælejæ ærxy don kalmau khædz-mædžytæj
fezhory. Styr ænguz bælstyl syftær næma
raxæcyd, fælæ bærag u, ualdzædžy tæfag
uydonmæ dær kæj baqardta. Færony xix-
ty 'xsæn buc kærðæg chæx adardta, zælda-
gæj fælmændær. Sydžyt—uymæl, xæmpus—
cædtæ u nog xalsar nyjarynmæ. Ualdžy-
gon ærdz iuuyldær æmydžag u uycy ænu-
son mondagdzinadæj. Qæuy fos fallag fars
qædzæbyny xizync. Zydgænæg sæhtæ khu-
tærtyl byrinc æmæ nog khuuybyr ænævhau
æssynync.

— Cy zæhdžynæ, Gabe, iumæjag kuyst,
ævædza, biræ qældzægðær u... Ærcæuync
ærtæjæ dælæmæ, xuymtæm. Rosthomæn jæ
khuxy dzag duryn. Rog dymgæ syn sæ raz-
mæ syskhæfta zarædžy cin nyxæstæ:

Sau suadony særmæ urs færdyg,
Biræ dzy uymæn banyzton
Hej, čyzgaj, sau cæst dæ, mæ xur, sau ær-
fyg,

Biræ dæ uymæn bauaržton...

Durtæ tæxync æmæ tæxync. Cæxærado-
ny sis fæbyry razmæ. Xuymgændžytæ kæm
kusync, uym zæx sau adardta.

Sæbijy-fyrt jæ sær bærzond dary æmæ
ciny xudt jæ cæstyty ærdtyv:

— Cardy byndur raivtam. Nyr ta quama
adæmy zærdætæm baxxæssæm,—uym is nyr
næ xuymgænd. Uædæ, axuyrdžinad æmæ
kulturæjy taunag bajtaudzystæm uym. He
he, uæd ma næ či ajjafdzæn: uycy iu gæb
akændžystæm fidæny ruxs cardmæ.

Gabe jæ sær bankhuysta æmæ ænkharæ
xuyzæj dzury:

— Cy zæhon, mæ xur. Ægær bazæron-
dæn, myjjag kuy næ ual fenon uycy ru-
fidæn.

Fyddzag nyxxæddzæ sty. ustyty brigadmæ
Uydon nyuuahtoj sæ kuyst. Rabadtysty sæ
xi aræst cændtyl. Zærædtyl xædzary ual
dærzæg jubkætæ.

Cydzžytæ ta—ræuæg æmæ qældzæg džib
pæj fyst daræsy.

Sælbijy-fyrt salam zahta æmæ sæ cur
ærbadt. Jæ farsmæ ærbynat kodtoj Gab
æmæ Rosthom dær. Ustyta ræh rauaxta
Rosthomy durynæj. Uazal suadony dona
sæ dojnijy mondægtæ sædtync.

Vano jæ cæst axasta se 'bpætyl jæ mi-
barænæj sæ abarsta radygaj. Æbpæty fyc
dzag raxatydy uyj, ustyten sæ fylðær sa
uældaj dær ta čydzžytæ, kæj nyuuahtoj si-
ragon nicæjag æfsærmætæ. Ænaxuyr uazæg
mæ konkommæ kæsync, cyma, ænæqæ
afædz se 'xsæn cæry, uyjau. Ærtæ azy ra-
mæ uærtæ Bitaron jæ byltæ bast dardta.
Abon jæ byltæ bast nal sty, zæhync—br-
gadiræj jæ ravzærstoj. Uærtæ Bibylon Oli-
ka, khannæg, tymbylgomau us, uæd lægm
komkommæ bakæsyn dær næ uændyd, nyr
Rosthomæ khæjnyxæj dzury:

— Særæj dæ don xæssæg skodtam.

Ustyta baxudtysty. Dželion, chæxdzæ-
us, jæ midbylty xudy, æmæ amonæn æ
guylðz tilgæjæ, qær kænny:

Aftæ zonæm max, ævzærtæ ævzæræm sæ
daræn, cæmæj uydon dær sxorz uoj.

Iuuyld dissag festy čydzžytæ: sæ dæ-
gorætag aræst, sæ særtyl kælmærzæn æ
darync æmæ særy quynty dymgæ pyxæ

kæny. Kæsync axæm æhdauæj, cæmæj iu-
uyldær zonoj, sæxicæn arh kæny n kæj ba-
zydtoj, bardžyn kæj sty uydon dær.

Adæjmag jæxi ræzyndzinad næ uyny, jæ
faron æm kæsy acy azy xuyzæn. Afædzy
cyd sabyr u æmæ dug kuyd ivy, uyj xuy-
mætæg cæstæj zyn ærcaxsæn u. Sæbiij-fyrt
ærtæ azy nal uyd am, æmæ nyr xærz ær-
gomæj uyny dissadžy tautæ: raqomyl nog
fæltær, ivync fyð æhdæudtæ. Ivync, fælæ nyr
ma æxxæst næ raivtoj.

Kæcæjdær sæ uælqus fevzærd, zæronð,
fælæ cardæg us Gosæda. Cyma læburæg
ærbacyd, uyj xuyzæn u je 'ngæs:

— Cy zahdzynæ, Gosæda?—færsy jæ
Rosthom.

— Cy zæhinag mæ 'nqælys! Cæmæn næ
mæ uadzut kuystmæ? Nyr iunægæj bazzadtæn
mæ sidzærtimæ æmæ næ quamæ baxærat?

— Æmæ dyn næ dzyrdtam, xist kæny n
bar kæj nal is, uyj?

Æz æbpyndær nicy fequyston, —nodžy
tyngdær zahd kæny Gosæda.

— O, æmæ jæ cæmæj dy dær fequsaj
æmæ innætæ dær, uyj tyxxæj dæ iu khuyri
kuystmæ nal ruadzdzystæm.

— Uædæ mæ mæguyr læg kæj xistytæ
fæxordta, uydon cy zahtaigkoj?

Chæxdzast Dželion dær je 'vvars raxæcyd:
— Dæxædæg kuy amælaj, Roshtom,
uæd—iu dæ æxxormagæj banygænæm?

— Banygænut, fæltau myn uælæuyl fæj-
næ karčy argævdut...

Gabic dær sæ uælqus ærbalæuuyd. Jæ
chæx cæstytæ fyr zondžžynæj nykhulgæ
dær næ kæny. Jæ cuqqa je 'uæxsdzityl
uæhd æbpærst. Nicy ma zahta, aftæmæj
iuuyldær xudyn ævvong systy.

— Mænæ mæn bafærsut, æz uyn kuy
radzurdžynæn æbpæt dær.

— Zæh Gabic, zæh, —dzurync æm aly
'rdygæj.

— Am, iu xadt myn Tandelty mard kuy
skhaxyn kodtoj, uæd yn jæ cury psunæ
aguyrdton, fælæ dzy axæmtæj nicy razynd.
Aftæmæj Tandelty xorz xistytæ fækodtoj
sæ mardæn. Mard kæd xæryn zony, uæd,
ændær isty dær quamæ zonid. Uædæj fæs-
tæmæ mæn æbpyndær nal uyrnync xisty-
tæ. Fæltau udægæsj xærgæ...

Iuuyldær nyxxudtysty, fælæ Gabicy cæs-
gom ændær xuyzon dær næ fæcis.

Rosthom, nyr n, nyxas ændær'rdæm kæj
adzæhæl amæ fæqær kodta:

— Fælæuut ma, mænæ uazægma bajousut.
— Æz nicy zæhinag dæn...nyrma ual myn
uæxædæg dzurut.

— Uædæ uæxædæg zæhut. Ærmæst ta
nicæjag æfsærmytæ ma kænut.

— Istugmæ niči nicy dzury, stæj fæstejæ
fægæbp kodta Fati, fæskomærdison, tym-
bylgomau čyžg, jæ rustæ fætkhuyj farsau
syrx.

— Æz uyj zæhæg dæn... iu xadt ma
næm nyvisæg skænut æmæ næ æltæ iumæ
sisut...

— Æmæ dæ cæmæn baquyd dæ nyv,
axæm ræsuhd kuy næ dæ?

— He, ændær zondžžyn nyxas ma rajquy-
sæd dæ xædzaræj. Fækhæmdzæstyg æj kod-
toj, aly 'rdygæj jyl sqælæba kodtoj. Sæbiij-
fyrt jæ sær, l raxæcyd Fatijæn, nyfs ba-
værdta ustyten, xorz kuy sæxxæst kænoj
sæ ualdzædžy kuyst, uæd sæm, zæhgæ, uyj
skændzæn nyvisæg æmæ ma sæ gazety
dær nyminyxuyr kændzæn.

Ustyten sæ zærdæmæ fæcyd acy nyxas.
Dželion jæ kælmærzæn badzæbæxtæ
kodta, jæ chæx cæstytæ nyjird kodta æmæ
uyj dær rajsta nyxasy bar:

— Æz ta uyj zæhæg dæn. Næ sylgoj-
mægtæ æmbyrdmæ næ cæuyn, kooperati-
vity isty kuy fæzyny, uæd uyrðæm ta æd
syvællædtæ dær fezhorync. Aftæmæj æm-
byrðy maxæj biræ næ væjy æmæ næ uyj
tyxxæj ævzargæ dær nikuydæm kænync.
Uædæ Stalin aftæ cæmæn zahta — „syl-
gojmag, kolkozy midæg styr tyx u“. Ra-
dygaj rajdydtoj dzuryn ustyten: Či kury,
cæmæj sæm tahddær syvællædty cæxæradon
syræza, či qast kæny kooperacijæ. Domyne
politskhola, xosgænæn punkt, xuyjæn
skhola. Domyne, cæmæj uydon dær ævzaroj
bærnon bynættæm, —sæ nyfs næssync
æbpætmæ dær. Fæstejæ čydzity 'xsæn
badtis kuyrd Pidojy čyžg—Gafi. Iu az
goræty fæcaxuyr kodta cæjdær skholajy
æmæ nyr jæ daræs dær gorætag u. Uyn-
dæj — fætæn cæsgom, thæpæn fyndz, fælæ
jæ zondžžyn cæstytæj æmæ ænæniz syr-
uædltæj zærdæmæ-cæugæ u. Istugmæ innæ
ustyty nyxas mæ fæquysta, stæj jæxædæg
dær nal fælæuuyd.

— Æz dzuryn næ politxajady xistærmæ.
Maxmæ is iu formæ. Ualæ ma jæn skæsut
je skhæt ældary galuanau ræsuhd. Midægæj
ta æmbyd fætkhuyj xuyzæn. Cas fæcux sty
næ ræuædtæ? Ærdægyl nyllæuuydysty ævi

næ? Ducgæ qucdzytæj cas fæcahd, uyj dær zonut? Aj u iuuyldær Zurabpy axxos æmæ dzy quamæ dzuabp ærkuræm. Zurabp razæj dær qæzdyg læg uydī æmæ jæ zærdæ næ rissy iumiag quydtægyl. Ne 'vzærst lægtæ ta fynæj baisty... Næ tug fækalddam axæm skhætyl æmæ jyn biræhy xicau nyuuyrædtoj.

Sæbijy-fyrt Rosthomæ tȳzmægæj bakast æmæ jæ færsy:

— Cy dzuabp radtdzynæ uymæn ta?

— Cy quamæ zæhon, færdydystæm acy quytdadzj æmæ jæ srast kænyn qæuy.

— Rædijyn xorz næu. Axæmty tyxxæj nyr tærxondonmæ dædtync adæmy.

Rosthom bynton ærænkhard, jæ cæsgom tugæj ajdzag is æmæ ma adærgæjæ jæ rocho dauy, ædzyngæjæ zæxmæ nykkast.

Copan uycy ræstædzj, kuyd niči jæ fena, aftæ ærxmæ nyxxyzl, midæmæ iu dzævgar guybyr-guybyræj bauad, stæj khuylldymy auuædty sxærd kodta qæumæ. Xædzary duar æxgædæj sæjjæfta. Uælxædzarmæ sxyzt, uym zærondd jerdoyj bynatæj fæj-nædzytæ sista æmæ uyrdygæj xædzarmæ nyggæbp kodta. Khæbicy duar dær gudy-ræj æxgæd, fælæ zony, kæm sty Bitarony dæhæltæ æværd. Aryndzy bynæj sæ rajsta æmæ talyng khæbicy smidæg. Khæbic xærz talyng. Rudzyndzy midæg zærondd nymæt thyst, uyj felvæsta. Xory khutuuj jæ khux fæthysta. acaguyrdta uym, fælæ dzy nicy ssardta. Khutuuj fæstæ abæræg kodta, uym dær nicy. Xændydzy aly vars rauyn-bauyn kænny, basgærsta iuuyldær khuymty, fælæ nikuy æmæ nicy. Uædæ jæ kæm bambæx-staid, am iu cydærtæ kuy arxajdta Auyzbi. Kæsy—khuymy dyndzyr quyrau. Aly az syn dzy cæxdzyn cæxæratæ æværd væjjy. Razæj xændydzy cur uyd, uyj. Uæhdy jæ næ baxastæuyd uyrddæm. Jæ xuylfmæ nyk-kastis,—aftid u; uyrddæm æj fezmælyn kodta,—jæ byny, cyma, innæ rædtæj xæmpus-dær u sydzyl.

Sista uyrdygæj dissadzj ærzæt, jæ ryg-tæ jyn ærcaxta,—færsadzj ruxsmæ særd-tyvta syzhærinæu.

— Ænæmæng syzhærin u. Mænæ cy uæz-zau u, mænæ.

Jæ tærxon uyd aftæ — quamæ jæ Sæbijy-fyrtæn fenyn kæna, stæj uyj jæxædæg arxajdzæn, cæmæj styr zavodtæ syræza

Nog-qæuy, mænæ činguyty cy zavodty nyv kænyn, uydōn xuyzæn.

Rudzyngæj rakast,—qæuuyngty zmælæg niči is. Duarmæ rapærsta jæ zynarh ær-zæty.

Jæxædæg ta fæstæmæ gædyjau sbyryd. Syzhærin dur jæ rony bakodta æmæ jæ musy qæmpy midæg arf bambæxsta. Jæxædæg fæstæmæ færastis xuymtæm. Fæn-dægyl jæxi nymær xudgæjæ fændtæ kænny: — Fælæuuæd Auyzbi, uyj kolxozy uældaj jæxi sbondzyn kænynmæ qavydis, mæn ta chulber fyd nicæmæn qæuy. Zavodkuy syræza næ qæuy, uæd æz dær uyrddæm bæ-cæudzynæn kusægæj. Ænæmæng qazuator kusæg uydzyndæn.

Izæry 'rdæm Copan dær innætau jæ cæst axasta bony kuystyl.

— He, ævædza nyn biræ bantyst. Ærzy bylyl axæm sis ærcæræstoj, cyma, æfsædton fidar u. Cæst yl æxxæsgæ dær næ kænny. Khuylimæ syn, ænæmængæj, fæuydzænis. Faron, ændær az dær aftæ kuy bakuystaig-koj, uæd Dællag qæuy kolxozy fæstejæ nyuuxaigkoj. Axæm xorz cæxæradona bæst-y næ uydzæn.

Xuymgændzytæ kæm kodtoj, uym ænæ-qæn fætæntæ sau adardtoj. Fydælygkon auædzæn sæ koj nal is. Ragon lystæg gæb-pæltæj zærdæ dær uynngæg kodta, nyr akæx,—uæræx qugæmdtæj adæjmadzy æn-kharæntæ dær, cyma, uæræx ajvæztoj sæ-xi, riu bærzond xæcy jæxiuyl, æncondæræj ulæfy. Iumæjag kuysty amondæj æmæ nog cardy nyfsæj nyrruxs is Copany zærdæ. Durdzyn xuynty, cyma, lystæg særvasænæj nyffastoj, uyjau slæhz is sæ buar, dissag næu, nyr ong kuyd nikuy ærquydy kodtoj acy xabar. Fadzyz innæ aztæj dyuuæ, ærtæ xadty fyldær ralastoj; ræstægyl racydysty xuymkænynmæ; tauinag dygkag xadt syh-dæg kænyn. Næj, acy az dissadzj tyllægæn ænæ 'rzajgæ nal is. Jæ tærxon kond u Copanæn,—nyry ong dær ænqælmæ kast,—æx-særdæs azy myl sæxxæst ua, zæhgæ. Uymæ dær nal fækæsdzæn. Jæ fyd kuy bazona syzhærin dury dævd, uæd yl mærynæj næ bacauærdzæn. Izæry banyxas kændzæn Sæbijy-fyrtimæ, stæj isguyddæm lidzgæ, cælynmæ Auyzbijæn jæ mast ferox ua, næd-mæ.

Uaguadzæn afonæj dzævgar kuy axyr-tis æmæ izæry auuædtæ kuy ærtysxysty dzæhæl ævræhtyl, uæd nyuuahtoj sæ kuyst

Nog-qæuy kolkozontæ. Dyuuæ traktory æfsæn uæguytau ærbalasync Zakarajy qu-gomæj. Fæsräh yuymty ærbaskhärync galty, dardmæ ænæqæn ræhau zynync. Fæstægtæ sæ fædyl rænqæj ærbalasync gutædty.

Fæsiwæd sxærd kodtoj qæumæ, fælladæj dær næ uadzync sæ zaræg. Sæ fæstæ lægtæ dær tærxongængæ fæcæuync. Se 'bpæty razæj fæci Gabic, iu styr dury særmæ sxyzt æmæ uyrdygæj nyqqær kodta jæ bon cy uyd, uymæj:

— O, Nog-qæu, abonæj fæstæmæ ma mærdkhax či sxona mæn, uymæn næ kuydz jæ mærdtæ. Nyr qazuaton dæn, udarnik...

Uædæj fæstæmæ Gabicy mærdkhax niči-uäl sxuydta.

Bynton kuy 'rtalyng, uæd Sæbijy-fyrt æræmdyrd kodta kæjdæty. Axuyrgænæg Gabejy xædzary cyrah ssyxtøj æmæ fyn-dzy aly vars rabadtysty. Am uydysty Rosthom, Pido; Ladi, brigadirtæ ærtæjæ æmæ abon fermæjy tyxxæj či dzyrdta, uycy čygz Gafi. Fermæjy xistær Zurabpmæ dær fæsidtysty.

Cy æfson ssardta Zurabp? Uyj dzyrdta, fermæjy, zæhgæ, æræmbyrd sty ryncyn fos æmæ kærdædzijyl nodzy dær niz æftauync. Ræuædtæ ta uazal æmæ xærgæ-xælma-gæj mælync. Kuysty fætk „radgaj“ kæj æræwærdtoj, uyj ta bynton dær prawlenijy axxos fækodta.

Sæbijy-fyrtæn bæræggond uydysty iuyl-dær. Fyldær æfxæry Rosthom æmæ Pidojy. Khuyrmata, særqæntæ, gobitæ... æmæ sæ cy næ sxuydta. Uydön dær sæ azym æmbargæjæ, cy quamæ zahtaigkoj. Qyg dær æm næ festy, aftæ tyng sæ kæj felhysta, uyj tyxxæj. Axæm ræstædzy politxajady tærxon cybyr væjy. Cy 'mbæly, uycy nys-tuantæ syn nyuuahæta.

Mæjdar æxsæw skodta æmæ qæuy xædzærdtæ bynton dær tary midæg anyhuyl-dysty, cyma, syl sau xalon jæ bazyr ærytydta, uyjau. Copan jæ rony bakodta syzhærin ærzæly æmæ ænqælmæ kæsy, kæd racæud-zæn Sæbijy-fyrt. Fyddzag axuyrgænædzy khæsæry cur duryl sbadt. Stæj, cæmæj jæ mači fæfipbaja, uyj tyxxæj iuvars acyd æmæ syxægtæj kæjdær uærdony byn ærbynat kodta. Uazaldzæf æxsæw skodta, ixæn dym-gæ ærbadymdta ærxæj, læbpujy uægtyl ænaxuyr rizæg baftyd. Či zony, axæm styr

quydtadzy kæj bacydis jæ binonty susægæj, uyj tyxxæj rizy aftæ. Arfdær ærkodta jæ paka xud, uærdony calxyl bancoj kodta, bynton nykhædz, fællæ uazal murmæ dær næ dary. Ærmæst jæ quydytæ dzæhæltæ kænync. Kuyd zæhdzæn nyr Sæbijy-fyrtæn, cy dzuabp yn radtdzæn uyj. Či zony æmæ jæ jemæ kænynwænd dær skæna. Hæjdt, æmæ jæ uycy amond ta kæm is. Bærgæ rabadid jæ farsmæ avtomobilyl. Nyrma nikuy sbadt uycy dissadzy uærdony. Ævæddzægæn, sofertæ inženertæj axuyrdær sty, ændæra jæ kuyd skhärync?

Æxsævy uazalmæ ærsabyr is bæstæ, kuyj-tæ dær nal ræjync. Ærmæst ma ævvaxs kæjdær kærtæj fosy synær-cæhdyn quysy æmæ dælejæ ærxy dony ænusun syf-syf cæuy.

Alkæmæn jæxsæwær xærd fæcis, nyx-xuyssydysty sæ qarm uætty, fællad, addzyn fynæj sæ akodta jæxi ævddziag. Ærmæst ma axuyrgænæg Gabejy xædzaræj cæuy ruxs. Uym badync qæuy xuyzdærtæ æmæ tærxon kænync. Copan nyrma khannæg u, uyj dær isguy cæudzæn axæm tærxædtæm. Uæd æj jæ fyd næmgæ dær nal kændzæn.

Kæsy Copan, duar fegom is, æmæ iu-uyldær ædtæmæ racæuync. Læbpujy zærdæ sguypb-guybp kodta, cyma, dyndzyr xuy-snædzy bacyd æmæ jæ nyrtægkæ æxsgæ kændzysty, uyjau. Zynarh dur tyngdær ærbalqyvta jæ riumæ æmæ jæ cæstyta nydz-dzahyr kodta. Fægæbp kænyn ævvong akod-ta jæxi.

Ualynmæ avtomobily dyuuæ cyrahy nyr-ruxs kodtoj qæuæn jæ iu kæronæj innæmæ. Uartæ Bibylty xordon, sæ uærdon. Suang ma khannæg durtæ dær razyndysty, cyma syl art sirvæzt, uyjau. Avtomobilæn jæ uynær syquyst. Uæd qæuy kuyjtæ dær raj-qal sty æmæ sifyxtøj sæ ræjyn. Dardæj syn dzuabp radtoj Dællag-qæuy kuyjtæ.

Khuyrijy fæstæ ta uæm fæzyndzynæn. Xorz sarxajut!—uydysty Sæbijy-fyrtæ fæstæg nyxæstæ, æmæ jæ nyfs dær uyd, bælvyrd xorz kæj sarxajdzysty, Nog-qæuy kolkoz kæj sæxxæst kændzæn jæ xæstæ iuyllder.

Kæsy Copan — dissadzy masinæ fæzmælyd jæ bynatæj, iu gæbp akodta æmæ... dæke fætxæy.

— Aftæ tahd... airvæzt myn... fæstæftæn, iu dzyrdæj. Ævibpajdy fægæbp kodta æmæ qædtag gædyjau xædzary fæstæty ærzyld.

— Sæbiev, Sæbiev! qær kæny fæstæjæ, fyr adærgæj jyn Sæbijy-tyrt „Sæbiev“ fes-

tad. Fælæ næj, ænaxuyr masinæ jæ fatau fesk hæfy.

Jæ sær suang uæxsdzý ong ærk hul kodta Copan, iu dzævgar ma avtoiy ruxsy fædyl nyndzast. Dalæ qugomæj axyzt, khuyl dymy særmæ sxæddzæ, khuyl dymy fæstæ fæauuon. Talyng arvæj ma sthaly kuy raxauy, uæd uyj dær, aftæ fætæxy tary, calynmæ jæ zyn g næ axuyssy ænæbyn-ænækæron uælærvty.

Arast jæ xædzarmæ Copan.

Uycy æxsæv yl xuyssæg nal ærxæcyd. Jæ daræs dær næ ralasta, aftæmæj nyxxuys-syd, jæ fydy kæræc astæuy ong jæ uælæ æræbpærsta. Raft-baft kæny, cydær fyd quy-dytæ jæ æncøj næ uadzync. Iu fænd æj byn-ton dær nal uadzy uæhd, nal xicæn kæny jæ særæj: „cæugæ, mænæ, uyj cæugæ! tæg-kæ æxsæv lidzgæ“.

Nogæj jæ cæsty raz systync styr zavodtæ, syzhærin khaxæn saxtætæ,—dard myjjag ne sty, xærz ævvaxs, rast sæ qæugæron. Kærk-uasænmæ ænqælmæ kæsy, æbpyn yl xuyssæg nal xæcy. Sæ sau uasægæj razdær niçi nyuuasy, innæ uasdzýtæ dær æj uymæj aj-sync. Kuyddæriddær yn jæ uast fequsa, aftæ arast uydzæn gorætæmæ. Uym Sæbij-fyrt ssardzæn, fenyn yn kændzæn jæ zynarh ærzæt.

Cysyl jæ cæstyætæ kuy 'rchynd kodta, uæd quydytæ byntondær sxæddzæ sty, fyd-zag æj tyhd bydyrmæ axastøj, stæj jæ tar qædmæ baftydtoj. Bælæstæ aftæ ængom ærbalæuuydysty kærædzimæ, aftæ styxstysty sæ khabuztæ, æmæ arvy chæx bynton dær nal zyny. Uæddær byrsy razmæ Copan, ssændy jæ razy talaty, kald bælæsty særtý, lægærdy. Qædy astæu ærduz. Uym iu ars. Copanæn jæ uarzon gal—„Burajy“ adælgom kodta. Tyng starstis Copan, jæ zærdæjy guybp-guybp-sydy. Uæddær jæxi fæqæbatyr kodta, jæ khuxy cyrh færat fevzærd æmæ arsmæ balæburdta. Kærædzyn ars qædmæ balyhd, Bur gal ta buthro-khodax festad. Jæ uælæ sau uasæg bady,—jæ qælæsý dzag nyuuasyd.

Copan feqal æmæ ævibpajdy jæ uatæj fægæbp kodta. Qæuuyngmæ rauad æmæ kærkdony fæsduræj—ralasta jæ syzhærin dur. Dard, xuryskæsæny særmæ bonværon cæxærtæ kaly. Arast læbpu uycy 'rdæm, Sæbij-fyrt uoy masinæ cy fændagyl, acyd, uuy. Khuyl dymæj raxyzt. Xur bærzond kuy ssydis, uæd nyxxæddzæ gorætæmæ. Kæddærtý ma uydys am jæ fydime æmæ

fændægtæ zony. Sæbijy-fyrt bynat dær ssardta. Bacydis æm, radzyrdta jyn jæ xabar æmæ ærædziau jæ ronæj sista uæzzau, ærdtívag dur. Sæbijy-fyrt æj rajsta, rakæs-bakæs æm kæny, Copanmæ komkommæ nyndzast æmæ jyn dzury.

— Quamæ xorz isty ual

Nyrruxs is Copany zærdæ, jæ cæstyætæ særdtyvtoj, jæ midbylty xudy.

— Fælæ, jæ nyrtægkæ bælvyrðæj bazon-dzystæm,—æmæ Vano telefony trubkæ jæ khuxmæ rajsta.

Cysyl fæstædær sæ razmæ ærbalæuuyd iu zæronðgomau læg. Jæ kæsæncæstyætæ fælvæsta jæ riuy dzybpæj æmæ sæ jæ thæ-pæn fyndzyl ærsahta. Rajsta ærzæty, lystæg æm ærkæstyætæ kodta æmæ færsy:

— Nog-qæuæj ærxæsgæ kæd næu myj-jag?.. Zonyn uycy bynat. Ærxuyjy ærzæt u aj. Sondon æm biræ is xæddzæ. Baku-syn agkag næu. Copan dðixæj azzadis, byn-ton ærænkhard, skæuynmæ jæ biræ nal quydis. Jæ cæstyætæ dony azyldta æmæ sær ærguybyr kodta suang jæ riuy ong.

— Mæt ma kæn, mæ xælar, acu fæstæ-mæ æmæ dæ fydæn zæh, jæ syzhærin mæng kæj razyndis.

Næj, mænæn fæstæmæ cæuæn nal is.—zæhy kæuynqælæsæj, Copan, 'stæj jæ cæsgommæ fevnældta æmæ jyn jæ ænud kæ-uyñ fequystoj sæ dyuuæ dær. Bakastysty kærædzimæ Sæbijy-fyrt æmæ uycy axuyr læg. Fætærihæd kodtoj læbpujæn.

Systad jæ bynatæj Vano æmæ Copanæn jæ uæxsýl nyxxæcyd:

— Hej, æfsymær, fæskomcædisontæ kæ-uyñ kuy næ zonyn. Læu, kæd dæ fændy am, max dyn isty bynat ssardzystæm. Uyr-sagau cydærtæ adzyrdtoj kæsæncæst-dzyn lægimæ. Cydær atærxon kodtoj.

Axuyr læg fæxæcyd Copany khuxyl æmæ jæ jemæ rakodta.

Nal azdæxt Copan fæstæmæ, ændæry-'rdæm fæzyldi jæ fændag. Azy ærdædzý fæstæ ta smidæg is Mæskuyjy. Dis nicæuyl ual kænæm Soveton Cædisy. Cyma Uel-lag-qæuæj Dællag-qæumæ fæcæuynæ næ fæ-sivæd, uyjau sæ aræx fequsdzynæ:

— Dælæ Mæskuymæ is mæ zærdy nyu-uajyn.

Azy ærdædzý fæstæ Copan ærærvysta jæ fyd—Auyzbimæ axæm gæxxædt:

„Mæ fyd Auyzbi! Mæ buary chæxtæ nyrma næma ssydysty dæ cæfty fæstæ. Uæddær dæm fyssyn. Dæ syzhærin xuy-mæ-tædžy dur razynd. Æz fæuydzynæn axuyr, nyzdæxdzynæn næ bæstæm æmæ bælvyrd syzhærin ssardzynæn. Dæuæn nyrma dæ zærdæjy khaddær ærdæg kolxozy is, jæ fyldær æmbis ta qædmæ kæsy. Uædæ čy-ryny midæg cæmæn darys paddzaxy æxcætæ? Cæmæn dæ qæuync?“

— Æj, kuydzy qævdyn, zændtæ myn amony!—nynkhuysta jæ sær Auyzbi. Bacyd xædzarmæ. Istugmæ khælætdžynyl ærbadt, jæ særbygguybyr kodta, fyr-mæstæj æxsidy midægæj.

— Æj, kuydzy qævdyn, mæ khuxmæ ma æryftis!—nykkærzydta nodžy.

Ævibpajdy čyrynmæ femdzast. Aly 'xuyzon axoræntæj axuyrst, tasmači gærzytæ jæ uælæ ærdtivync. Dæhæltæ racaguyrdta Auyzbi, fælæ sæ ne ssardta. Uæd mæsty

læburd fækodta guydyrmæ æmæ jæ iu fe-vnældæn raræmyxta. Felvæsta čyrynæj qu-lon chynda, sabyr æj rajxældta æmæ dzy sista fyddzagon æxcætæ. Gæxxædty murtæ, tamako zduxynæn dær næ bæzzync. Pecy ma zyingtæ uyd. Fegom kodta pecy duar æmæ čysyl fæstædær gæxxædtyty pillon skaldis.

Sbadtis ta khælætdžynyl æmæ, cyma, xærz ærgomæj uyny Auyzbi: „Donæn jæ iu fars zæronð card, jæ innæ fars ta næuæg card. Sæ astæu darh xid. Ualynmæ rajvyld don, nyssærfta xæxy, ænækæron bydyrty. Xid nykkaldis æmæ donæn jæ dyuuæ farsy dær cyma kærædzijæ fædarðdær sty. Se 'xsæn ænæbyn ærx festad. Ærxæn jæ fallag byl dardmæ fælidzy... Auyzbi ta nyrma bazzadis acy fars.

Jæ fyrt Copan æryzdæxdzæn fæstæmæ æmæ ssardzæn bælvyrd, syzhærin ænænymæc xæznatæ.

Xuythinaty Cybpu

BARÆDŽY QUYDYTÆ

Khærc
 mæ jexsæj
 Bæxy udæn!
 Æz—
 læbpu dæn!

Hej, čyzgaj,
 Xuyzdær
 Cy ua,—
 Æz dyn,
 Uælbæxæj tæxgæ-tæxyn
 Nykkænin pha...

Hejt,
 mæ bæx,
 Næmygau tæx,
 Æmæ
 qazæn læzy sqaz
 Min-min cæstyty raz!
 Makuy kæn
 ævzær læf-læf,
 Makuy dar
 gæmæl
 dæ qustæ,

Æmæ,
 Ma rajsaj
 mæ jexsy cæf,
 Æmæ,
 Ma rajsaj
 mæ buzta...

Zyng
 ævdis dæ uady,
 Zyng—
 dæuæn mæ dzyrd!
 De 'gkoj
 Uari-læbpu bady, —
 Saqdzinady fyrt.
 Zonyn,
 Sont zilæny
 fæzilyn
 Næu æncon;

Zonyn,
 Birætæn fæzilyn
 Ne svæjy sæ bon.
 Zonyn,
 Sau mæjdary læg
 Jæ fændagyl
 fætyxsy, —
 Xadtæj xadt
 Fædzæhæl væjy pyxsy.

Zonyn,
 ævædty
 æmæ xærdty
 Fækælynæj
 u tas,
 Æmæ
 Ma rajs
 Uymyty
 æfxærd dy,—
 Dæxi ælvas!

Dæxi ælvas,
 Cæmæj æz de 'gkoj
 Uon ædas!
 Xælaræj dyn
 dædiyn
 Æz xor ærmæj,
 Æmæ
 dæ fændagyl
 Æzhor færnæj.

Fæla
 Kæd
 næ fezmældmæ,
 næ uadmæ
 Ærxau fau,
 Uæd iu,
 adæmæn
 sæ khæsty byn ærxau
 Æmæ, syn iu,
 baxær ard,
 Fau
 kæj næ xæsdzystæm dard!

Zhoræm.
 Jæ uad næ xaly bæx.
 Æmæ,
 hejt,
 Nodžy tyngdær—
 Næmygau tæx!
 De 'gkoj
 Uari-læbpu bady
 Æmæ
 Zyng ævdis dæ uady.

Zhoræm.
 Næ fæstæ — mænæ —
 ryg fæsont,
 Kæly bærzond!

Dymgæ
 Sfæjlauy
 mæ fæddži,
 Nyzzily qusty 'xsidt.
 Uo, dymgæ,
 Qus ma;
 Razmæ xæss mæ sidt:
 — Hej, æmbal,
 Cæmæn dæ qal,

Cæmæn xudys mænyl —
 Kuy næ sbadtæn xæfsyl.
 Æz —
 Mæ fændagyl
 fætyxstæn
 Æmæ
 tyng færyst dæn.

Fælæ ta,
 mænæ is mæ bæx
 — Hejt,
 næmygau tæx!

— Hej, æmbal,
 Cæmæn dæ qal,
 Zon,
 Nyr ma næ bajrædžy,
 Mæ sær
 Æz ne 'rxæsdzynæn ægady
 bazmæ,
 Zon,
 Innæuyly,
 Komy narædžy
 Æz fæuydzynæn dæ razmæ!

Martin Andersen—Nekse

PAN A OCHO!*)

Cæj chæx-chæxid, cæj ænæbyn arf arv ærdtivy Andaluzijy særmæ. Uym, uælejj qany badt kænny Madonnæ, zærdæryst madymajræm æmæ læxstæjæ kury xuycauæj adæmæn sabyr card æmæ arfætæ. Xuycau jæxædæg dær uym væjyy ænævdælon, uary adæmyl jæ ænæznæt zærdæxælardzinad.

Biræ arxainag yn is tærihæddžynty darh xyhdtimæ, kæcytæ jæm khulbærzæjæ kurdiatæj fædædtync jæ uarzon daudžytæ. Æmæ cy xuyzæn kuyvdytæ, cy xuyzæn kurdiattæ ne 'xxæst kænynyc uycy xuycauy ænætærihæd minæværdtæ, ænauærdonæj æmæ syn paraxatæj kuy nyvond kænaj olivæjy zeti, uæd.

Iu dzy dzæbæx kænny uændžy stægsast æmæ byzyčhitæ, innæ agury idædz usty-tæn bondžyn xæzguyldartæ, ræsuhd čyzdžytæn ta khlenc uarzonæ; ærtygkag agury dzuamædtæ, stæj ary sabyr, bondžyn, syvællædtæ kæmæn næj æmæ kuyjtæ či næ dary, axæm faterbaddžytæ. Zæx dær fæl-mæn zærdæxælær xudt kænny tropikon xurmæ. Bycæu kænny arv æmæ jæ cærdžy-timæ, či ænætærihæddær u, zæhgæ. Ferox kodta adæmæn sæ fyddzag tærihædy ælhyst æmæ adæmy xidy bæsty æxsyzgon-dæræj isy jæximæ, uælejjæ xauæg khævda. Adæmmæ ta xiqaqqænyny tyxxxæj is idtæg xorz eliksir — sæ rog zond. Uymæ gæsgæ buznyg sty abony bonæj æmæ ænækæron ænqælcautæ sty sombonmæ. Uyj nicy bællæx u andaluzag sæn, nuazynæn birætæm, kæj næ xauy. Ænæ æncojæ dzængæda cæhdy ævzag, fycy uængty midæg tug, fælæ særy zondy quydytæ ænæzmælgæ æj khædzæxtau. Xury ruks æmæ uældæf dær rasyg kænynyc æmæ adæjmag kusy jæxicæn ærmæst dær dzuly khæbæryl æmæ uæhd

quydytæn ræstægyl. Adæm iuuyldær buznyg sty æmæ cin kænynyc, calynmæ sæn, quysy kastanjetty khær-khær, suang ma cyhparyssædzazdzyd zærdædtæn dær xadtæj xadt sæ iu khax xotæ, innæ khax ta fændango kafyn ævvong svæjjync. Jæ dzybpy guyly arh æxca iu čysyl kæmæn is, uymæn jæ card u ævælmon æmæ xærz aiv. Uymæ gæsgæ, xorz az kuy skænny, uæd adæmæn sæ fyldær sæxi amondžžyn fæxonynyc. Fælæ nyr-tægkæ fyd ræstæg ærcydis. Kusæg adæm bazzadysty æguystæj æmæ mæguyrgu, zilynmæ ærxaudtoj — čuquritæ ta ænæ æftiagæj uyngty tihtyl læuuynyc æmæ sæ zærdy bakusyn æræftyd, sydæj cæmæj næ amæloj, uyj tyxxxæj. Fælæ uycy quydtægtæj sæ iu dær æmæ sæ innæ dær æmxuyzon ænæpajdajag sty.

Dzuly arh uælæmæ tyng sxyzti. Fyddzag jæ džiranka uydis dæs centimy, nyr ta sxyzti ssædz centimmæ. Aftæmæj is nyr dær ma axæm zæronð adæm, jæ zærdyl ma uycy bontæ či dary æmæ dzuly džiranka ærmæst dær ast centimy kuy uydis. Uæd yr xædzary fag darynæn amal uydis, nyr ta dzy xi æguydzæg kænyn qæuy — uyj næ fælæ ma dzy fag baxæryny amal dær næ is. Uyj ta, bælvyrð quydtag u, — adæmy uælmærdtæm tæry.

Grenadæjy kusdžytæ saræstoj æmbyræ æmæ bauynaffæ kodtoj uyngty sau tyrysimæ ærzilyn. Acydysty, ærlæuuydysty prefekty xædzary duarmæ æmæ se 'xsæpæj kuy agury ny qælæstæ syquystis. Racydi sængoræty xicau prefekt paradon daræsy æræstæj, ærtætihon xud jæ khuxy æmæ balke næj uyrdygmæ ranyxas kodta — municipalitet acy bællæximæ tox kænyny tyxxxæj nyr tægkæ uynaffætæ raxæssynyl ærxajy, zæhgæ.

Uyj fæstæ paddzaxæn biræ cærenbær arfæ rasidtis æmæ fæstæmæ bacyd, kusdæ ta ta zærdæxudtæj sæ xædzærdtæm i

*) „Pan a ocho“—Ispansgau—„Khæbær nyn!“ Ispansgau kæsgæ u „pan a oxo“.

MARTIN ANDERSEN NEKSE

MARTIN ANDERSEN NEKSE

Martin Andersen Nekse u danijag nomdzyd revoljucion fyssæg Rajguyrdi 1869 azy goræt Kopengageny, dur amajædžy xædzary. Faræt azdzydæj kusyn rajdydta æxxuyrstæj, ssædz azdzydæj ta—dur amajægæj. Jæxi zonym qom kuy fæci, uædæj fæstæmæ tyng kuysta jæxiuyl, jæ axuyrdzinad sbærzondyl. Nekse xorz zony Danij kUSDžyty æmæ qæuuon proletarty cardy uæg, uydon kuyst æmæ kuyd eksploatacigond cæuync, uyj. Nekse jæ fystyty kapitalistty cahrdzinad ævdisgæjæ, sidy revoljucion dzyllætæm toxmæ—kapitalizmy aræsty nyxmæ, fælløjgændžyty ssæribaryl.

1923 azy Nekse ærbacydis SSR Cædismæ, æmæ „æbpæt duney proletarty fydy bæstæ“—Sov. Cædisy cytæ fedta, uydon tyxxæj nyffysta činyg „Bonyvajænty“, zehgæ. Uycy činygæj bæ-ræg kæny Nekse xorz kæj æmbary revoljucijy quyd ag, styr uar-zondzinadæj kæj kæsy Sovetty bæstæmæ æmæ znadžy cæstængas kæj dary burzuazon Evropæmæ.

1934 azy Nekse uydis Æbpætcædison Soveton fySDžyty fyd-dzag sjezdy, stæj Cægat Irystony dær.

Neksejæn jæ fyddzag fyst „Auuædtæ“ myxuurgond ærcydis 1891fazy. Jæ fystytæj uyryssag ævzagmæivd ærcydis dzævgar. Iron ævragyl ta fyddzag xadt zurnal—„Max Dug“ myxuyr kæny jæ radzyrd — „Pan a ochol!“

khax-dykhaxygæj acydystry. Ærmæst dzul uæjgændzytæ næ uydysty demonstraciyj. Uyj næ, fælæ ma acy xabarmæ gæsgæ guyl arhyl cybpar centimv baftydtoj.

Izærej goræty uynaffægændzytæ æræmbyrd sty acy demonstraciyj xabary fædyl ærtærxon kænynty tyxxæj. Se 'bpæt dær styr distæ fækodtoj, prefekt sæ buntæj cæj dæсны irxæfst bakodta, uuy æmæ æmqælæsæj uynaffæ raxastoj Madridmæ xicauadmæ acy xabærdty tyxxæj kurdiaty tel arvityn, cæmæj prefektæn, kuyd fæguyxtis, uymæ gæsgæ orden radtoj.

Grenadæ is Sierræ-Nevadæjy xox-ræbynty. Dælejy, komy jæxicæn ærbynat kodta bondžynty klass. Uældærtty, Albajciny khul-tyl xædzærdtæ cyma iu innæuyl kælætdzag sty, uyjau læuuyn. Uym ta cærync tyn uafæg sylgojmægtæ.

Fælæ gorætæn uyj dær jæ fag næu æmæ xily nodžy dær uældær æmæ jæ kæræn xicæn kæny xælddzag xædzærdtæj, kæcytæ dzedzrojgænægauæj zynync tihtyl: uym æbpæty uælejy xussary 'rdæm aræst xoxy far-syl biræ lægættty cærync mæguyrdærtæ æmæ cigantæ. Uym, Albajciny chubpytyl nælgojmægtæ tyng stæm sty. Fyldær dzy is sylgojmægtæ: sæ dardžytæ kæmæn amardysty æmæ bynton či smæguyr is, uycy sidzærgæstæ æmæ axæm binonty madæltæ, æhdauly moj kæmæn næj, aftæmæj ræstægmaæ uarzonæj cot či skodta. Uyj syn nicy ærxasta fydæbony fyddzardæj faldær, uymæn æmæ Andaluzijy cot sæ nyjjardžynty xardzæj cærync sæ amæltæmæ.

Dzuly arh dyuuy cybpar centimmæ kæj xsyztj, uyj xabar izæryrdæm qus-qusaj Sakra-Montajy xoxy særmæ sxyldi.

— Ræxdžy guyl arh tudžy arhæj fæuældær uydžæn,—sdžyrdta spičkæjau xus, mælæg sylgojmægtæ. Uyj durynd dzuaryl æncoj kængæjæ, syvællonæn dardta dzidzi. Stæj ænkhard midbylty xudt bakodta, æmæ syvællony dzyxæj jæ dzidzi raftydta. Sabijy byltæ uydysty syræ, jæ mady riuæj cy tug rachyrdta, uymæj. Mad bajæ syvællonæn asærfæ jæ dzyx æmæ dzuaryl ræbyn jæxi æruahta fællad suadzyny tyxxæj. Fælæ systyn nal bafæærtæ æmæ jæ æxsævy jæ lægætmaæ xæssyn baquyd. Bonyvajæny xozyl cydær ænæryncoj zmæld fæzynd. Ænamond mad jæ ud sista æmæ adæm ssydysty jæ mard axæssynmæ.

Ustytaæ ssærgoj sty, iuæj-iutæ mardmæ

kæsgæjæ sæxiuyl dzuærdtæ æftydtoj, innætæ sæ tærihæd qardtoj Madonnæmæ. Mælæt xuyætædžy quydtag uydys uydonæn: saxuyr sty mardmæ dær, cardy midæg cæmædæridær kuyd fækæsync, aftæ kæsyn stæj ma sæ udy xadty rogdzinad či u, uyj dær ma syn æxxuys kodta lædžy fæsfæly faktmæ ænæ styr qygdzinadæj kæsynæn. Fælæ acy xadt sæ cardy ænæxatyr æcægdzinad syzmælyn kodta sæ zærdæty caværdær nog ænkharæn. Æxsævy cy mard ssardtoj, ærhævst syvællon kæuyl rabyr-babyr kodta, mady dzidzi agurgæjæ, uyj banymdtoj caværdær ærcæuinag quydtdžy nysanyl.

Stongdzinad fæcæuy,—zahta iu sylgojmægtæ mard xæsdžytæ idtæg quyrmæjy mady uyr-dygmaæ komy kuy fæcæjxastoj, uæd.

— O, uælmærdmæ!—radta dzuabp innæ sylgojmægtæ. Xoxyl tahd ræzydis zmæstdzinad. Uycy zærdærisæn quydtag uajtahddær fæsfæta æbpæt fantastikon nyfsytæ æmæ æcægdzinady styr tæssadžy æmbaryndzinad uyj bærcyl styng kodta æmæ jæ sfæjlydta fantazijy ærdtyvdæj. Sæntty dær æmæ ævrondžy dær æbpæt dærtyrnydtoj ærmæst uymæ, cæmæj xorz bafæstæigkoj æmæ quydyty xaosy, æmæ qærtty uady, iu qær: „Pan a ocho“ ista jæ ulænty æmæ syhta adæmy sæ quydytæ æmæ sæ fændtæ ævdisægæj.

— Pan a ocho! Dzul æstgaj centimtyl! Uyj u amond, uyj u bærzond ideal. Uycy sidtæn dzuabp dædtgæjæ aly lægætæj dær zhordta dyvylytæ ærdæg bæhnæg sylgojmægtæ æmæ iukodta innætimaæ.

— Pan a ocho—acy nyxæsty ssardtoj bynton æbpæt ænkharæntæ, æmæ ænæfætk stæj zmældtæ uydysty—nysan. Kommæ či cydis, uycy gakhonty fændagyl adæm aivyldysty uyrdygmæ. Adæmy nymæc tahd ræzydi, uymæn æmæ mæguyrdzinady coty nom u—legion.

Kuyd æbualh uydysty uycy sylgojmægtæ! Xæbuzdžyqytæ, xælmægtæ gustyl, khæmi-sæntyl, xury ægær ird tynæj ænchyld cæsgæmdtæ,—biræ azty dærhy syn xur sæ cæstytaæ chynd daryn kodta! Mæguyrdzinad aiv næ kæny!... sæ nymæcimæ ræzydis sæ sontdzinad dær. Zmæstoj kærædzijy qærtæj æmæ ærtqiræntæj, xastoj semæ qiltæ æmæ mixtæ. Fændadžy færsty cy brutæ uydys, uydonæj sastoj dury cyrh khærdtytæ æmæ sæ æbpærstoj uyrdygmæ xædzærdty særtæm, qær kodtoj sæ tyx sæ bonæj:

— Pan a ocho!

Uycy toxy qær læburdta lægættæm, xalahudtæm æmæ sæ cærdzyty sænttæ uyrzæsgaræn kodta æmæ uyrdygæj dzuabpæn quystis: „Pan a ocho!“ Mænæ cyma uad uydys, uyjau ajzælydis uycy, qær xæxtyl, Albajciny uældæf ænkhuysgæjæ.

Æbpæty dær slæuuy n kodta sæ khæxtyl æmæ ærmæst bynæj cy goræt uydys, uyj, — ærmæst qæzdguity galuantæ xuyssydysty rajsomon ænæmæt xuyssægæj.

Uælejæ tæssaryl læuuydis arhuan, jæ razmæ fæzy uydys ærdæg nygæd zæronð sarmadzan. Sylgojmægtæ jæ skhaxtojsæ dzæmbytæj æmæ jæ sæværdtojsæ parapetyl. Aftæmæj zæronð xyryz sarmadzan, ræstæg zmis æmæ durtæjkæj sifyhta, uyj qazuatæj nygkasti kommæ. Udægæ fælqæzæn uyrdygmæ ivyldi Albajciny naræg uynгы.

— Pan a ocho!

Tyn uafæg sylgojmægty goræt radta acy sidtæn dzuabp æmæ rarvysta jæ minæværdty. Nælgøjægtæ dær semæ baiu kænyn qavydysty, fælæ sæ æxsidty byn fækodtojs.

— Næ, næ qæuy symax æxxuys! Adte ut!

Mæstæj či særra is, uycy bæhævvad dyvlydžyn adæm balægærstojsæ bazary fæzmæ. Am baiu sty, sylgojmadžy mard či xasta, uycy processimæ. Andaluzijy æhdæudtæm gæsgæ mard uydys gom. Mardy uælæ uydys jæ xuyzdær khaba, jæ khuxtæ riuy dzuaræværd: uyj ta nysan kodta, mardæn cot kæj uydys, uyj.

Cygz kuy amæly, uæd uuy l ta feværync, či næma raftyda, axæm didindžyty chin.

Mardy bazydtojs.

— Uyj u! Bakæsut ma, kuyd næm xudy jæ midbylty! — fæqær kodta sylgojmægty jæ iu.

— Æfxærd, syhdæg ud u: uyj æxxormægæj amard. Sylgojmægty æxsænæj syquysyd æbualh niuyn. Mard xæsdžytyl ærbatmyh sty æmæ syn æj bajstojs. Ænækæron mæsty adæm sxæcydysty mardy syntyl æmæ jæ semæ axastojs. Zyn uromæn sontgænæg æxxormagdzinad jæxi uælæmæ sræmyhta, bamynæg kodta jæ dæsmi n qælæsy bohætæj aly ændær uynærtæ. Fæsus ælhystytæ, sont zahd æmæ dzigloty xudynæj uældæf bajdæg. Cakatinæj aivhuyjgæjæ, processijæ razæj mard buarinæ synt æsgæjæ, nyxyzti Vivaramblemæ. Dukanity rudzguytæ zlanggængæ ærcæx sty — dune dur syl nygkaldi. Sædæ khuxtæ dukanity duærdtæ

æmæ ævduzæntæ pyrx kodtojsæ æmæ tavar-tyl xælæf kodtojsæ. Jæ ræsuhdæj koidzyd či uyd, iu axæm zandarm aficer khlenç xuyzæj bacyd bæxyl æmbyrdmæ æmæ jæ zærdæjæ uyj basabyr kænynmæ qavyd. Fælæ æxsidty æmæ chyfy gubpæty byn fæci.

— Uau, dælæ cy fydkond u!

— Cy ævidauc badt kænny bæxyl!

— Cævut æj, kæmæ cy is, uymæj!

Aficer næ bauyrædta uycy ærbassæst, fæzyldta jæ bæx æmæ fæthæbærdt kodta. Jæ fædyl yn nykkaldtojsæ aly læxmarg æmæ jyn uymæj jæ ærdtivar dzaumatæ nyčhčhizi kodtojsæ.

Sylgojmægty ta babyrstojsæ iu styr dzulgænænæ. Uyj uydys dzul fyedžyty cædisy særdary dzulgænæn. Jæ xicau se'xsæn skodtojsæ æmæ jæm durtæj ærtqirængængæjæ qæn kodtojsæ.

— Zæh „Pan a ocho“

— Sinnjortæ, sinnjortæ — fyr tæssæj rizgæjæ, dzyrdta dzulgænænny xicau. Mænæ is dzul, is ssad, addžinægty... ajsut, cydæriddær ssarat dukanijy, uyj... fælæ myn ærmæst mæ ud ma baqygdarut.

— „Pan a ocho“ zæh, — sxorxor yl kodtojsæ sædæ qælæsæj.

— Pan a ocho! sdæbal-dybul kodta uæd jæxi nymær dzul uæjgænæg.

— Am yn uyj aftæ zyn zæhæn næu. Aftæ ma dzag qælæsæj uyndžy zæhæd.

Dzul uæjgænædžy ralastojsæ dukanijæ æmæ jæ akodtojsæ. Æsxuystytæ æmæ jæ thæbpytæj qær kænyn kodtojsæ xæxi xuyzon.

— Qusut, kuyd tyng qær kænny dzul uæjgænæg?

— Uyj dær max fars xæcy, — uycy zærdæxælær adæjmag!

— Akæs ma, či dyn banqældzæn dzuly arh fyddzagdær uyj kæj fæzynarhdær kodta.

— Cy nard u, cy, uycy udy gaga!

— Stæj cy zærdæxælær u!

Aftæ jæ mæstæj mardtojsæ, uystytæ ælxysçhytæ jyn kodtojsæ cængtæ æmæ jæ æhdætæ, læburdtojsæ jyn jæ rochomæ, daudtojsæ jyn jæ sær. Jæ cæsgomy dællag ærdæg uydyn nyjæ kæmæn sxærv is, axæm eigajnaç us æm ærguybyr kodta aba kænyny zærdæjæ. Uæd dzul uæjgænægæn tæssæj jæ zærdæbaqarm is, fændadžy astæumæ ærxaudta æmæ uym aftæmæj bazzad.

Ualynmæ buntgændžytæn sæ fyldær xaj-sæ razæj mærdsyntæ, aftæmæj baxæddæ æmæ bajdæg sty uæræx Vivaramblejy. An

nætæ dær, kuy iu, kuy innæ cæxgærmæ
uýndžy kuy ampýrystytæ kodtoj, uæd sæ
fædyl fætahd kodtoj.

Fæzilæny bajjæftoj iu ærygon sylgojmadžy.
Sabormæ rajsomy messæmæ či tahd kodta,
axæm razyndis æmæ jyl ærbambyrdysty.

— „Pan a ocho“, zæh,—xudgæjæ jyl xor-
xor kodtoj alyrdygæj. Sinjorinæ sæm tarst
xuyzæj skasti æmæ auydta dzuaræj xænk-
khuytæ, syr-x-syrxid, cyma syl nyrtegkæ tudžy
uaryn ærcydis, axæm mæstæj zdyxtytæ cæs-
gæmdtæ.

— Uæ Jeso! Madonnæ! Mæ udyt xæcæg!—
zæhyn ma bafæræzta æmæ jæ uærdžytyl
ærxaudta.

— Cavær tærihædty tyxxæj baxaudton
axæm adæmy æxsænma?

— Qusut, kuyd zæhy „axæm, adæmma“
dam. Næ nyl ærvæssy.

— Xæcut yl,—syquysti nyxas,—ramphu-
xut æj næ fædyl. Fælæ adæm nal fælæu-
uydysty æmæ abyrtstoj darddær.

— Prefektma! Prefektma! Ajroxi uæ-
radžy særtyl læuuæg sylgojmag, æmæ raz-
mæ abyrtstoj. Prefekt cardi goræty kæron,
kæcæj jæm dzæbæx zyndysty kom æmæ
Sierræ Nevadæ.

Jæ xædzary nyrma nyr systadysty æmæ
rudzguytæ, cæxærtæ kalæg xury razmæ,
bajgom kodtoj. Iu æfsæjnag resotkædžyn
rudzyngæj dæladzydžy uatæj zyndis ærygon
čygz. Čygz zargæjæ kafyd. Jæ uælæ uydys
rajsomy cybyrdym daræs: dzygkutæ uæh-
dæj uæxsdžytæ æmæ fæsontyl rapyrx sty,
styr cæstytæ uydysty uæræx gom. Darh,
aly xuyzon lentytæj aivgond kastannjettæj
khær-khærgængæ jæxi axuyr kodta seviljag
kafynyl, lentytæ jæ buc fælmæn cængty al-
famblaj tyr-tyr gængæjæ. Iu minut fælæu-
uyd ulæft suadzynæn, stæj ta jæ qældzæg
mativ zargæjæ, khux jæ sýnlyl ærsahta, razmæ
aguyhyr kodta æmæ asirdta uaty, qældzæg
kafty ænæuyromgæ zmædy:

Uarzyn me 'rvady.
Uarzyn mæ mady,
Mæ fydy uarzyn
Cardy bærc.
Æbpætæj addžyndær
Mænæn mæ /lymæn,
Ræsuhyd zærdæjæn
Ældar u uyj.

Ævibpajdy istugmæ sahdæj azzad æmæ—
rjtm aivta. Jæ uælæmæ ist cængtæ fæjlau-

gæjæ rajdydtoj dælæmæ-uælæmæ kænyn,
kuy iu kærædzimæ ærbaxæstæg sty, kuy ta
iu fæjnærdæm ajvæztysty, ænguyldztæ ta
khærcdzytægængæ, byltæj ta gitaræjy uy-
nær cahd fæzmægau scahta: plim-plim! klang-
klang! plim-plim! klan-klang!

Cæxgær fæzilgæjæ, čygz chilau nyzzyldi
æmæ kastannjettæj jæ særmæ nykhær-khær
kodta stæj ta nogæj szarydi jæ cærdæg kaf-
ty taktmæ gæsgæ:

Bazonyn ma raqav
næ mæ fyd, næ mæ mad,
Bazonyn ma raqav
Či bauændyd acy 'xsæv
Uæ čygzæn nybba kænyn.

Ævibpajdy čygz fælæuuyd, kaft cæxgær
fæuyrædta, bajquysta æmæ nyčyrčyr kodta—
jæ gustyl auadi qær: „Pan a ocho!“ Cymæ
uyj ta cy ua? Cy xudædžy nyxæstæ sty!
Cyma istæmæ ænqælmæ kast, uyjau iu mi-
nuty bærc khuxtæ sinty sahdæj alæuuyd,
stæj caldær sirdy akodta, nog nyxæsty cah-
dy mativmæ kafyn ævzargæjæ: „Pan a ocho!
Pan a ocho! Tra-ljæ-ljæ-Tra-ljæ-ljæ!

Fælæ dzy nicy uadis.

Ualynnæ uynær æmæ qælæba styxdžyn
sty, čygz rudzyngmæ bacyd, ædtæmæ akast
æmæ auydta revolucijy furity jæ xædzarmæ
zhorgæjæ. Uydon syntyl mard ærbacæjxas-
toj æmæ sinjorinæ quysta, uydon dzag qæ-
læsæj kuyd qær kodtoj, uyj:

— Prefekt næm racæuæd!

Čygz fyr tæssæj uatæj alyhd.

Gæsý iuvars abpargæjæ, adæm babyrtstoj
prefektma, ralastoj jæ ædtæmæ uyngmæ
qærtæ æmæ uynærhy gængæjæ, stæj jæ se-
mæ ærlæuuyd kodtoj æmæ arast sty muni-
cipalitetý 'rdæm.

— Uym goræty xicau quamæ stærxon
kæna dzul uægændžytyl, æmæ radta adæ-
mæn khæbær!—qær kodtoj sont ustyte...

Prefekt nærazy kodta, jæxi rædyvta, næ
kuymdta cæuyn, uyj gænæn næj, zæhgæ, uy-
mæn æmæ, dam, formæjy xud mæ uælæ næj.
Fælæ, næ jæ ærtqiræntæ, næ jæ læxstætæ
nicy adavtoj æmæ bar ænæ bary, semæ jæ
cy usbiræhtæ lastoj, uydonimæ arast.

Municipalitetý raz fæzyl ustyte ærlæuuy-
dysty. Prefekt bacydi ahuysty kærtmæ æmæ
jæ udxaræj či mardta, uydonæn fæauuon
is. Ustyte uyj kuy rbambærstoj, uæd ny-
chæxaxst kodtoj: „khæbær, khæbær“, —

zæhgæ æmæ jæ fædyl babyrsynmæ qavydysty, fælæ syn sæ tægkæ fyndzy byn kærty duar cæsty nykhuyldmæ fexgædtoj.

Iu ræstægmæ ma uældæfy quystis chæxs-nag qærtæ æmæ qistytæ, stæj syndæggaj basabyr sty æmæ ma æmyr uynær quystis ærmæst.

Æbpæty cæstyta dær azdæxtysty uælærdæm balkonmæ. Ænqælmæ kastysty adæm, uædæ prefekt racæudzæn æmæ ranyxas kændzæn, paddzaxy guyræn bon iu kuyd ranyxas kodta, aftæ. Fælæ goræty xicau næ fæzynd.

Uæd ta æmbyrdæj syquyst ærtqiræntæ æmæ ælhystytæ. Prefektmæ qær kodtoj, xuydtoj jæ tæbpud, gadzraxat.

— Sajgæ næ fækodta!

— Max tuxijæ mardžytimæ æmvars u! Municipality rudzguyty ævgta zællang-gængæ æryzhældysty zæxmæ. Ustytæ cal-dæræj avzærstoj kulduar batonyn.

Dardæj ærbazynd iu khord phælicæja-džy, fælæ sæ durtaej uajtahd fæsyrdtoj.

— Prefekty nyn ardæm æriut—qælæba kodtoj sont qælæstæ.

— Max jemæ banyxas kæninag stæm.

Ævibpajdy ærbajquyst bæxyt khæxyt qær æmæ cæsty nykhuyldmæ bæxdžyn zandarmty otrjad æmæxgæd rænqytæj bataxti fæzmæ, ælvæst æxsargærdtæ tilgæjæ. Ustytty khordæj birætæ bæxyt byn festy, nodžy dær fylðær ta dzy zæxxy bassæstoj, uymæn æmæ sæ fæstag rænqytyty či uyd. uydön sæxi bæxtæj irxæfsgæjæ, razmæ ælvæstoj.

Ælhitgæ æmæ chæxaxstgængæ sylgojmægtæ cæxgærmæ uyingty fæxæliu sty, nyu-uahtoj tugæj dzag zæxxyt žandarnty æmæ se'mbældtæj cæftæ či fæci, uydönæj caldæ-ry, kæcytæ xyldysty fantany resotkæjy au-uonmæ.

Fæzy astæu ta læuuydi, sydæj či amard uycy sylgojmadžy mard.

Uyryssag ævzagæj jæ ravta
Qamberdiaty Dz.

Moljer

Ænæbary lečhyr

Arxajdžytæ

Zeront	Ljucindæjy fyd
Ljucindæ	Zeronty čyzg.
Le'andr	Ljucindæjy uarzon.
Sganarel	Martinajy moj.
Martina	Sganarely us
Robert	Sganarely syxag.
Valeri	Zeronty kusæg.
Luka	Zaklinajy moj.
Zaklina	Lukajy us æmæ Ze- ronty sxæssæg, dy- džyzæ.
Tibo	Perreny fyd { zæxkus-
Perren	{ džytæ.

Fyddzag arxajd

Qædy midæg

I-AG FÆZYND

Sganarel, Martina (Fæzyndgysty scenæjy, fæxyl sty aftæmæj, mæstdžynæj)

S g a n a r e l. Dæuæn kuy zæhyn, jæ koj dær myn kuyd næ kænaj, aftæ! Rox dæ ma kænæd xædzary xicau æz dæn, dæ quydtag ta sylgojmadžy quydtag u. Dy quamæ uisæn kænaj! xædzary uynaffæ mæ bar u.

M a r t i n a. Æz dyn uyj zæhæg dæn, æmæ mæn kuyd fændy, aftæ quamæ sarazaj dæ card: uymæn dæm ne 'rcydtæn æmæ mæ udxaræj maraj!

S g a n a r e l. Kuyd kæsyt, aftæmæj us styr uarh u æmæ Aristotel dær mæng næ zahta: us xæjrægæj dær fyddær u!

M a r t i n a. Dæ xuyzæn zondžyn ma kæm razyndžæn! stæj ma dæ uaværæn tuldž khodax razyndžæn dæ Aristotel dær!

S g a n a r e l. Bæguy dær zondžyn dæn. Axæm qædy kuystgænæg ma ssar, tærxon kænynmæ mæ xuyzæn či saræssa, alcæj tyxxæj dær! Rox dæ ma uæd, æxsæz azy nomdžy dōxtymæ lakejæ kæj fækuyston, stæj me 'vzon- džy bonty katexizis kæræj-kæronmæ kæj zydton æmæ latinag gramatikæj rajdiantæ.

M a r t i n a. Xæjrædžyty xaj fæu dæ latinag gramatikætīmæ, ædyly khobpa!

S g a n a r e l. Dæxædæg kuy næ bavis uydon xaj, xuycauæj ælhyst chammar!

M a r t i n a. Dælæmæ fæxauænt, dæumæ cy saxat æmæ bon fæcyddæn, uydon!

S g a n a r e l. Ælhystag fæuæd uycy notarius, axæm chammarinæ cærynyl mænæn mæ khux či ærfyssyn kodtal

a r t i n a. Næ jæm qusut, cytæ qacy jæ cæsgom! Dæuæj ændær či uaid, uyj xuycauy nom arid ædzux, mæ xuyzæn us kæj xaj fæci. Fælæ dy mæ xuyzæn usy agkag uydta?

S g a n a r e l. Uædæ, uædæ, styr kad myn skodtaj! Næ fyddzag æxsævæj dyn biræ rabpælinag uydaïn. Næ. xuyzdær uydžæn jæ koj dær kuy næ kænæm uæd, namæ istytæ myjžag kuy zæhon...

M a r t i n a. Cy, cy, æmæ uæd cytæ zæhis?

S g a n a r e l. Næ, nyuadzæm æj,— xuyzdær uydžæn. Æhhæd nyn fæuæd, cy zonyn, uyj kæj zonæm, æcægæn dær, stæj dæ amond uydi, æmæ mæ xaj kæj fædæ, ændæry khuxmæ kæj næ baxaudtæ.

M a r t i n a. Amondæj ta ma dzy cy zahdæua, dæu xuyzæn moj kæj xaj fæci!.. Rynčyndonmæ kæj axxosæj baftydtæn. Dy magusajæ cæl uarzag dæ, xuycauy nalat, cydæriddær mæm is, uydon myn xærys...

S g a n a r e l. Mæng dzurys, sæ iu xaj syn xæryn, annætæ ta nuazgæ.

M a r t i n a. Axæm bon nyl ne skæny æmæ myn dy mæ xædzary dzaumatæj isty kuy næ nyuæj kænaj.

S g a n a r e l. Adæjmadžy xuyzæn adæjmagyl æmbæly jæxi xædzary isæj cæryn.

M a r t i n a. Mæ bumbuli goban dær ma myn æd baztæ chyndy ævæægmaæ radtaj.

S g a n a r e l. Dæxicæn xuyzdær cæmæj ua, uyj tyxxæj jæ bakodton: rajsomæj razdær styn bajdajdzyna.

M a r t i n a. Xædzary nal is dzauma, bazadysty ma ærmæst jæ khultæ

S g a n a r e l. Ændær xædzarmæ kuy ivæm. uæd nyn æncondær uydžæn.

M a r t i n a. Xuryskastæj xur nyguyldmæ, ænæuag magusa, nuazyn æmæ khar- mæj qazyn jedtæmæ niey arazys.

- S g a n a r e l. Usdžyn læg quamæ jæxi istæuylty irxæfsa, cæmæj ænkhard ma kænā.
- M a r t i n a. Æmæ uæd mænæn ta cy kænyn kænys æd binontæ?
- S g a n a r e l. Dæ zærdyl cydæriddær ærbalæuua uyj, mæ udy gaga.
- M a r t i n a. Cybpar ænægom syvællony me gkoj, amæj aj čysyldærtæ...
- S g a n a r e l. Æmæ sæ æris zæxxmæ.
- M a r t i n a. Uydōn mæ ærvyl minut dær kærdžynyl domync.
- S g a n a r e l. Dy ta sæ iu xorz fen bærzy xamboqqæj (*oma sæ uisæj fænæm*)... Æz mæxædæg xorz kuy banazyn, xorz kuy baxæryn, uæd mæ aftæ fæfændy, cæmæj mæ binontæ dær uoj xærdžžyn æmæ nostdžžyn.
- M a r t i n a. Rasyg lalym, æmæ dæ uyj fændy, cæmæj næ xædzary quydtægtæ ædzuxdær uycy iu xuyzon xæssoj?
- S g a n a r e l. Usaj, dæ xorzæxæj aftæ qæræj ma dzur mænīmæ.
- M a r t i n a. Uædæ myn cy kænaj! Uyj ænqæl ma u, æmæ dyn de 'dzæsgom mitæ æmæ de 'næuag quydtægtæ iudazyg byxson.
- S g a n a r e l. Mæ zynarh æfsin, tævd ma kæn!
- M a r t i n a. Æmæ uæd cy 'nqælys,—mæ bon dyn oma næ bauydzæn, dæuæn dzuabp radžyn?
- S g a n a r e l. Usaj, ænæ zongæ kuy næ dæ uyj bærc byxsag kæj næ dæn, stæj mæ khux dær khuxtæn sæ iuyl ræudžytæj kæj næu.
- M a r t i n a. Ærdumæ dær dyn næ daryn de 'rtqiræntæ!
- S g a n a r e l. Mæ zynarh usaj, uæ mæ zædy xaj! Særæj ta dæ sxordta dæ cærm, axuyr kuyd dæ, uymæ gæsgæ?
- M a r t i n a. Uædæ, uædæ, tyng dæ fætarstæn!
- S g a n a r e l. Uæ mæ zynarh æmbis, myj-jag takæsag ma 'rlæuuæd dæ zærdyl, uæd dyn axæm kæf aværdžžynæn, axæm æmæ dæxionty dær nal bazondžžynæ.
- M a r t i n a. Dæ xorzæxæj, ma mæ tærsyn kæn! Fyddær uydžæn dæxicaen.
- S g a n a r e l. Uæ bælgæ cæmæty kænyn, uydōnæn sæ zynarhdær xæzna, ma kæn, na uæd ta dyn dæ qusty fæzdæg skalyn kændžžynæn.
- M a r t i n a. Hæ, rasyggænag!
- S g a n a r e l. Dæ tau dyn ajsdžžynæn!
- M a r t i n a. Ænæbyn cad!
- S g a n a r e l. Dæ carmy buar dyn stihyn.
- M a r t i n a. Chammar!
- S g a n a r e l. Ævæddžægæn æmæ dyn ænæ næmgænal is gænæn?
- M a r t i n a. Ælhag, chammar, fælyvd, mængard, cædtæxor magusa, dzæhældzu, ænæxædzar, xuysnæg, stihægl..
- S g a n a r e l. Uædæ ta dæ cydær qæuy æmæ dæ tyng bafændydi... (*Næmy usy lædzægæj*).
- M a r t i n a. (*qær kæn*y). Uæuu-uau, uæuu-uau! Ærgævyd mæ! Mary mæ!
- S g a n a r e l. He, uyj ta jyn jæ basabyr kænynæn, mæ færzæz.

II-AG FÆZYND

Robert, Sganarel, Martina

- R o b e r t. Hej-hi. Cy bakodtaj? Axæm ma ænæhdau mi uydžæn? Xajuan! Isči ma aftæ næmy jæ usy?
- M a r t i n a. (*Robertmæ jæxi bouyrdyžytæ kodta*). Bahæcaj ma, æmæ kæd mæxi fændy, uæd ta?
- R o b e r t. Uædæ kæd aftæ u, uæd dæm cy baxæddžæ, uyj dyn xælar.
- M a r t i n a. Æmæ dzy dæu ta cy artæn ty niz ælqivy?
- R o b e r t. Baxaty kæn, me 'xsin!
- M a r t i n a. Isty myjjag dæ quydtag u?
- R o b e r t. Kuyd kæsýn, aftæmæj næu mæ quydtag.
- M a r t i n a. Næ jæm kæsut, aj xuyzæn ædzæsgom ma uydžæn? Mæjttæn sæ ustyty næmyn nal uadzy.
- R o b e r t. Fæsmon yl kænyn zærdžægæj dæ særyl kæj sdžyrdton.
- M a r t i n a. Qæugæ dæ cy kæný uæddær acy ran?..
- R o b e r t. Æbpyndær nicy.
- M a r t i n a. Dæ cæxōon kæm næ u, uym dæ khæbær ma tul.
- R o b e r t. Nal æj tuldžžynæn, kaddžžyn æxsin.
- M a r t i n a. Uyj bæsty dæxi quydtægtæ kuy arazis.
- R o b e r t. Iunæg dzyrd dær nal skændžžynæn.
- M a r t i n a. Mæn kuy ranæmync, uymæj 'dzæbæxdær mæm nicy kæsý.
- R o b e r t. Či cy uarzy, či cy.
- M a r t i n a. Uyj dæxædzary uynaffæ næu.
- R o b e r t. Dæ nyxas rast u.

Martina. Ærra dæ, ændæra iskæj cæx-dony dæ khæbær næ tulis. Aj dyn dæ myzd (*jæ 'xsærfars yn nyccavta*).

Robert (*Sganarelmæ jæxi fezdaxgæ-jæ*). Mæ xælar, kuryndæ, baxatyr myn kæn. Cydæriddær dæ fændy, uyj kæn dæ usæn: næmgæ dær æj kæn, xojgæ dær æj kæn, kuyd æmbæly aftæ, æz dær ma dyn me 'xxuysy xaj bakændzynæn, kuy dæ bafænda, uæd.

Sganarel. Næ, mæn uyj næ fændy.

Robert. Uyj ta uædæ ændær quydtæg u.

Sganarel (*jæxi balasta Robertmæ æmæ jæ fæstæmæ-fæstæmæ 'jætiery*). Kuy mæ bafænda, uæd æj fænæmdzynæn, kuy næ mæ bafænda, uæd næ!

Robert. Aftæ fæuæd.

Sganarel. Cy dyn zæhon, mæ xælar: a us mæ us u, dæ us næu.

Robert. Tyng rast u.

Sganarel. Amonæg myn dæxi ma skæn.

Robert. Razy dæn uuy!

Sganarel. Stæj mæ de 'xxuys dær næ qæuy!

Robert. Kuyd dæ fændy, aftæ.

Sganarel. Iskæj quydtadzy xi kuyd thyssyn qæuy, uyj dyn æz bacamondzynæn. Uyj, zon ædzæsgom, æmæ Ciceron dær ma dzyrdta dzæhæl quydtæg kæj u bælasý char ænguyldzæj bælasý æxsæn cævyn (*xæftytæ gængæ jæ rasyrdta*).

III-AG FÆZYND

Sganarel æmæ Martina

Sganarel. Aftæ he! Cæj bafidauæm! Mænæ dyn mæ khux! (*jæ khux æm darh kænny*).

Martina. Uycy nady fæstæ fidaug?

Sganarel. Axæm nicæjag quydtægtæ zærdæmæ xæssinag ne sty. Ærdav mæn dæ khux æmæ fæuæm uuy!

Martina. Næ mæ fændy, næ!

Sganarel. Uyj ta uædæ cæmæn?

Martina. Aftæ he!

Sganarel. Usaj, ajs æj, hi!

Martina. Dune kuy rafældæxa, uædær næ!

Sganarel. Ajs æj dyn kuy zæhyn!

Martina. Næ!. Fyr mæstæj tybpyry xæld kænyn!

Sganarel. Au, æmæ de 'cægæj smæsty dæ?

Martina. Mæsty ta mæ uædæ kuyd væjy?

Sganarel. Nicæj tyxxæj? Næ, mæn uyj næ bauyrndzæn,

Martina. Mæ mastyl myn cæx ma ual kæn!

Sganarel. Æz mast zærdyl darag næ dæn, mænæ dyn mæ khux.

Martina. Ænæquadzy æfxærd myn bakodtaj!

Sganarel. Dæ dzyrd fæuæd. Xatyr dæ kuryndæ, khux mæn ærdav.

Martina. Xorz, barst dyn fæuæd! (*iufarsy 'rdæm sabyrdæ qælæsæj*). Fælæ dæ iu axæmy mæ xæs rajsdzynæn!

Sganarel. Ærra kuy dæ axæm nicæjag quydtægtæ zærdæmæ či xæssy! Uyj bambar ænæ uyj xuyzæn mænkæj buzta stæmæj stæmmæ fæqæuync, cæmæj xælardzinad kænæ ængomdær. Kærædzijy cy dyuuæ udy uarzync, uydon æxsæn fondz kænæ æxsæz lædzædzy cæfy baqæuy, cæmæj uarzon-dzinad kænæ sæ astæu cyrendær. Acy saxat æz cæuyn qædmæ æmæ dyn somy kænyn, abon dyn sædæ sudzy rakændzynæn.

IV-ÆM FÆZYND

Martina (*iunæg jæxædæg*)

Martina. Ma tærs mæ xury xaj, uyj dyn lævary næacæudzæn. Æz mæ ud baqardzynæn, cæmæj dæ rajson me 'fxærd. Mæstæj mæ quyræ sdæn, æmæ cy xuyzæn xorz uaid axæm fænd skænyn, me 'fxærd dæ kuyd rajson? Alkæcy usmæ dær væjjag u biræ færzættæ, jæ mast kuyd rajsa jæ mojæ, fælæ uymæj mænæn mæ mast næ basabyr uydzæn: axæm uæzdan afxærdtytæj či færisa, mænæn mæ lægaj, uydædtæj næu. Jæ bæzdzynd carmmæ jyn kuyd baqara, axæm æfxærd yn æræmysyn qæuy. Ænæ uyj mænæn mæ zærdæ ne 'ryncajdzæn.

V-ÆM FÆZYND

Valeri, Luka, Martina

Luka (*Valerimæ, Martinæjy næ uyngejæ*). Tary fæuoj, kæd nyn ne 'gkoj cy

sæverdtojl! Næ dyuuæ dær uædæ nyr axæm quydtæg rajstam næximæ, mur dær kæmæn nicy æmbaræm. Mæxicæj dyn zæhinag dæn æbpyn fæstag: dæl-zæx fæuon, kæd æj aguryn kæm qæuy, uymæn dær isty zonyn.

Vale ri. (*Lukamæ, Martinæjy næ uyn-gæjæ*). Cy bačyndæua, mæ xælar, næ xæs u. Ne 'ldar nyn cy bafædzæxs-ta, uyj næ bakænyyn næ bon næu, stæj nyn ærgom pajda u, cæmæj jæ čygz, ne 'xsin, sdzæbæx ua. Rynčyn kæj u, uyj tyxxæj bakhuylympy jæ čyndzæxsæv, fælæ jæ mojmæ kuy 'rvi-toj, uæd dzy, kæj zæhyn æj qæuy, maxmæ dær isty æftiag ærbaxaudzæn... Oras rædau adæjmag u, čydzdy dær uymæj razdær nikæmæn radtdzysty. Uævgæ, rast zæhyn qæuy, čydzdy zærdæ æxsajy iu caværdær Leandrmæ, fælæ ænæ zongæ næ dæ, uyj skoj kænyyn dær næ bauaddzæn čygzæn jæ syd.

Martina. (*jæxi nymæry iunæg ænqæl u jæxicæn*). Au, æmæ uyj ta kuyd ydzæn æmæ æz mæ mojmæ mæ mast cæmæj sison, uyj ma 'rquydy kænon?

Luk a. (*Valerimæ*). Fælæ uycy dissag ta uæddær kuyd baftydi jæ særy, utæb-pæt doxyrtæ jyn kæm nicy rairtæstoj?

Vale ri. (*Lukamæ*). Cy næ 'rcæuy: Xad-tæj-xadt aguryn kuy bajdajaj ænuvy-dæj, uæd razæj cynæ ardtoj, uyj ærædziau ssardzynæ, stæj jæ argæ dær skændzynæ, ænqæl kuyd næ uydtae, aftæ.

Martina (*iunæg ænqælæma u jæxicæn*) Dune innærdæm kuy afældæxa, uæd-dær myn mæ mast ænæ rajsyn xos næj. Æbpyn mæ quydytæg næ xicæn kænyyn uycy lædzædzdy cæftæ, uydon anyqquyryn mæ bon næ bauydzæn (*jæ'rgom razdaxgæjæ nyxæj-nyxmæ festad Valeri æmæ Lukamæ*). Mæ bo-nyl, -xorz adæm, baxatyr myn kænüt, næ uæ fedton... Mæ zærdæ kæmæ æxs-ajy, iu axæmy tyxxæj sahæstyl fædæn.

Vale ri. Acy dunnejyl sahæstæ kæmæ næj jæxi tyxxæj? Mænæ max dær cydær aguræm æmæ jæ tahddær kuy ssarigkam, uyj næ tyng fændy.

Martina. Æz uyn cymæ nicy baxxuyx kænin?

Vale ri. Cy næ væjy: quamæ nyn fex-xuyx uaj, kæd næ nyxy fyst u, uæd.

Max, rastæj rauælae kæn, æmæ, cævid ton, aguræm axæm axuyrgond adæj-madzdy, oma: doxyr kænæ dæсны, næ rynčyn æxsin -čygzæn nyn jæ niz rogdær čī fækænid: ævast uymæn je vzag jæ komy nal bady. Biræ dæсны-tæ rynčyn čygzyl sæ axuyrad fevzær-stoj æmæ dzy nicy rauad. Fælæ stæmæj stæmmæ axæm adæjmagyl sæmbældzy-næ, dissagæn dzurinag susægdzinaædtæ kæmæ razyny, ænaxuyr xostæ čī kæny. Uyj biræ xædyty sarazy axæm ma-dzal, innætæ kæmæ næ aræxsync. He, uyj ta dyn max cy aguræm, uyj.

Martina (*iuyrdæm*). Chæx arv myn jæ-xædzæg ærxasta dissadzdy færazæ, cæ-mæj rajson me 'dzællag lægæj ma mast. (*qæræj*). Mænæj xuyzdær uyn čī bax-xuys kæna, axæm næ razyndzæn ni-kuy, kæj agurut, uyj ssaryny tyxxæj. Maxmæ razyndzæn axæm adæjmag... Uymæj dissagdær næ uydzæn dun-du-nety dær æbualh nitzæ sdzæbæx kæ-nynmæ.

Vale ri. Dæ xorzæx næ uæd... Cy ran æj ssardæuydzæn?

Martina. Acy saxat æj ssardzystut uær-tæ uycy ran, iu čysyl khaxy: jæxi dzy irxæfsy, sugtæ dzy kæny.

Luk a. Æmæ lečhyr dær ma sugtæ fæ-kæny?

Vale ri. Kærdædzytæ æmbyrd kænyynyl jæxi irxæfsy zæhynmæ qavys?

Martina. Næ, uyj dissadzdy adæjmag u... dzæbæx æm kæsy uycy kuyst. Uymæn jæ mitæ adæmy mity xuyzæn ne sty: dissadzdy adæjmag u, kælængænædzdy uaværæn, quyr-quyrgænag: cy u, uyj æcægdær uycy iu xadt næ rairtasdzy-stut. Daræs dær ænaxuyr dard kæny, cyma nicy æmbary, aftæ jæxi skæny jæ axuyrdzinad ærgom ne 'vdisy, stæ jæxi qary, cæmæj uymæn jæ dissadzdy qa-rutæ ma sbæræg uoj, xuycau yn me-dicinæjy kæj ralævar kodta, uydon.

Vale ri. Dissag ta uædæ kuyd næ u: komkommæ kuy fæzæhync, styr æmæ nomdzyd adæjmægtæm razyny isty xuyzon ænaxuyr mitæ, — axurydzina-dimæ quamæ iu čysyl sont mitæ fæ-xæddzæ ua. Sæ kuysyftæg bynton rævdz aræst næ razyny zondæj.

Martina. Uycy adæjmagyl ta sont mitæ aftæ styxdzyn sty, æmæ uæ zynæj

bauyrndzæn.. Xadtæj xadt aftæ sahui-
dzæn, æmæjæ calynmæ xorz fænæmaj,
ualynmæ dyn næ basæddtæn jæ qar-
tyl. Qusyn uyn kænyn, quamæ quydtæg
aftæ razila æmæ uyn dæсны kæj u, uuył
næ sætdzæn, calynmæ fæjnæ lædzædžy
rajsat, calynmæ jyl xorz ærcæuat uæ
lædzdžytæj, — uæd uyn, razdær cæ-
uyłty næ sast, uydon fæstægmaæ sær-
gom kændzæn.

Jæ sær næ kuy baqæuy, uæd yn
axæm mitæ max dær fækænæm.

V a l e r i. He uyj dyn ænaxuyr ærradzi-
nad, he!

M a r t i n a. Æcæg aftæ u, fælæ stæj ta dis-
sægtæ sarazy.

V a l e r i. Uæd æj nomæj ta kuyd xuyndæua?

M a r t i n a. Xonyn æj Sganarel. Zyn ba-
zonæn dær uyn næu. Jæ zače satæg-
sau, uæræx styr æfcæggættæ jyn, jæ
daræs chæx æmæ burxuyz.

L u k ' a. Čhæx æmæ burxuyz daræs zæhys?
Uædæ popugajty lečhyru ævæddzægæn.

V a l e r i. Æmæ kuyd dzurys, aftæ dæсны
u æcægæn dær?

M a r t i n a. Uycy adæjmag dissægtæ kæn-
ny, dissægtæ. Afædzy ærdægæj fyl-
dær racydaid, aftæ doxyrtæ se 'bpæt
dær sæ nyfs nal xastoj iu usy sdzæ-
bæx kænymæ, æxsæz saxaty bærc æj
mærdtyl banymadtoj, baværynmaæ jæ
qavydysty je 'nusy sydžytyl, stæj jæm
ævast, kæj dzyrd uyn kænyn, uycy adæj-
madžy balæuyn kodtoj... Uyj jæm ba-
kæstyta kodta, caværdær ærtax yn
auahta jæ quyry, uyj adyl rynchyn. jæ
xuyssænæj systadi, rauaj-bauaj kænyn
bajdydta jæ uaty midæg, cyma æbpyn-
dær næ basadi, uyjau.

L u k ' a. Axæm dissag ma uydzæn!..

V a l e r i. Uyj quamæ syzhærinyn ærtax uy-
daid, nuazynæn kæj batajyn kodtoj,
axæm.

M a r t i n a. Čizony æmæ uydaid. Uæd dyn
ærtæ khuýrijy dær næma racydaid,
aftæ iu læbpu, dyuadæszdzyd raxaud
dzængæræg-dzæhdænæj, nyppyrx lasta
jæ sær, jæ khuxtæ, stæj jæ khæxtæ.
Baxuydtoj dyn æm næ lečhyry. Uyj jyn
særdgæ xosæj, jæxædæg kæj skodta,
axæmaj jæ buar iuyl bajsærsta: læb-
pu iu—chustug jæ khæxtyl alæuuyd,
azhordta æmæ særbiquyræjdtæj qazyn
bajdydta.

L u k ' a. He, uyj dyn he...

V a l e r i. Uycy adæjmagmaæ alcæmæn dær
xos razyndzæn, ævæddzægæn.

M a r t i n a. Uyj guyrysxojag nikæmæn ual u

L u k ' a. Fæxæst stæm. Rast axæm adæjmag
aguræm max acy saxat. Tahddær
æm com.

V a l e r i. Arfæ dyn kænæm, kæj nyn bax-
xuyz kodtaj, uyj tyxxæj.

M a r t i n a. Rox uæ ma kænæd ærmæst,
kæj uyn dzyrdton, uyj.

L u k ' a. Xæjrædžy xaj ne znag. Uyj næ
bar uadz. Kæd æmæ quydtæg næmy-
næj aræza, mæ udy gaga, uæd ma
tærs, nal næ airvæzdæn.

V a l e r i. (Lukamæ) Amondžyn æmbæld
skodtam. Nyr mæ nyfs is, næ quydtæg
ræstmæ kæj fæuydzæn.

VI-ÆM FÆZYND

Sganarel, Valeri, Luka

S g a n a r e l (zary scenæjy fæstæjæ). Tra-
la-la, tra-la-la...

V a l e r i. Æz qusyn—čidær zary æmæ
sugtæ kænny.

S g a n a r e l (ærbacæuy scenæmaæ, avg
jæ khuxy. Valeri æmæ Lukajy næ
uyny).

Tra-la-la, tra-la-la... Cæj, æhhæd
ual uæd kuystæn dær,—banazyn dzy
qæuy. Næ ulæft ual suædzæm (nuazy).
Aj ta dyn sugtæ he,—mæ sur xid syl
akaldi. Xæjrædžy amædtag fæuænt
uastæn.

(Zary)

Cæj dissag u, kuyd xælar u,

Mæ čysyl avg, dæ quyry!

Cæj dissag dæ, kuyd xælar dæ,

Dy—me 'nqælcau, mæ xur!

Xærigkoj dzyllæ ar'd mænæj

Mæ avg ædzux xærz dzag

Kuy uaid, stæj bærkad,—

Fælæ fæsur kænys særæj?

Xæjrædžy xaj fæuæd ne znag,—æn-

khæd, kæuynæj pajda næj,

V a l e r i (syndægga) Lukamæ). Uyj u,
uyj jæxædæg.

L u k ' a (Valerimæ). Mænyrdygonau dær
aftæ u. Xæræmbæld yl festæm.

V a l e r i. Xæstægdær æm bacæuæm.

S g a n a r e l (avgæn qæbystæ kænny). He,
xinæj dzag, uæ cæj bærc dæ uarzyn

cæ, mæ zærdæjyl-læuuæn mænk hæj avg! (*Zary, fælæ Valeri æmæ Lukajy kuy fedta, kæj jæm kæsync, uyj kuy bambærsta, uæd sabyrdær fækodta jæ zard*). Fælæ fæsur kænys særæj? (*Kæj jæm ærbacæuync, ædzynæg æm kæj kæsync, uyj kuy fedta, uæd*). Xæj-rædzý xaj fæuæd znag. Acy adæmy, uædæ, cy qæuy?

Valeri (*Lukamæ*). Uyju rast jæxædæg! Lukæ (*Valerimæ*). Kuyd nyn æj amydtoj uymæ gæsgæ dzy dælvæd-uælvæd næ fæuydzæn.

(*Sganarel zæxxyl aøg æræuærdta. Valeri jyn uycy saxat jæ særæj akuyvda. Sganarel aftæ jenqældta, jæ aøg yn isy, æmæ aøg sista, jæximæ jæ ærbalvæsta, æmæ uycy xuyzy æn-æuuænkæj xudædzý zmæld kæny jæxi*).

Sganarel (*iuyrdæm*). Cymæ, cy su-sæg nyxas kænync, mænmaæ kæsgæjæ? Cy arazynmæ qavync?

Valeri. Xorz ældar, dæu myjjag næ xonync Sganarel?

Sganarel. Cy? Hi?

Valeri. Æz dæ færsyn, Sganarel næ xuyj-nys, myjjag?

Sganarel (*Valerijy 'rdæm, stæj Lukamæ*). Æz dæn, æmæ næ dæn, cy mæ agurat, uymæ gæsgæ.

Valeri. Max uyj fændy ærmæst, cæ-mæj skaddžyn kænæm dæu aly æhda-uæj dær.

Sganarel. Uædæ kæd aftæ u, uæd mæn xonync æcægæn dær Sganarel.

Valeri. Xorz ældar, dæu kæj fedtam, uyj maxæn u styr cindžinad. Dæumæ næ rarvystoj ærmæst, tabuafsi dyn zæhæm, nyfs dær næ is, de 'xuysy xaj nyn kæj bakændžynæ,— dæ sær næ id-tæg baquydi.

Sganarel. Xorz adæm, kæd uæ mæ sær mæ čysyl dæsnýjady fædyl baquydi, uæd uyn æz cædtæ dæn.

Valeri. Xorz zærdæjy xicau razyndtæ, ældar. Fælæ, dæ xorzæxæj, dæ sær æræmbærz, xur dæ ma baqygdaræd myjjag...

Lukæ. Dæ xud dæ særyl ærkæn, ældar. Sganarel (*iuyrdæm*). Axæm ma fyr nymd adæm uydžæn? (*jæ xud ærkodta*).

Valeri. Max ærbacyd dæm ænaxuyr cyd ma fækæsed, ældar. Qarutæj kurdlatdžyn adæjmadžy dardmæ dær agu-

rync, max ta čysyl næ fequystam dæ qaruty, dæ miniudžyty tyxxæj...

Sganarel. Xorz adæm, uæ nyxæstæ rast sty: sug sædtynmæ ægas dunejyl dær mænæj xuyzdær či saræksa, axæm næ ssardžystut.

Valeri. Xorz ældar, cæmæn aftæ zæ-hys?..

Sganarel. Xorz aræxsyn æz uycy mini-uægmæ, stæj myn mæ færaety ærriuyhd-mæ dær quamæ fau mači ærxæssa.

Valeri. Ældar, quydtag uyj midæg næj.

Sganarel. Æmæ sæ æz uæj kænyn aly fondžyssædzý dær 3 somy æmæ 6 suarijyl.

Valeri. Dæ xorzæxæj, uycy nyxas ual fæuadzæm.

Sganarel. Bauyrnæd uæ, aslamdær syn radtæn næj.

Valeri. Ældar, max dyn xorz zonæm dæ qazæn mitæ.

Sganarel. Æmæ kæd aftæ u, uæd zongæ dær kændžystut, ædžux dær uycy arhyl kæj fæuæj kænyn, uyj.

Valeri. Ældar, xudædzý nyxæstæ kæ-nys.

Sganarel. Nicy kænyn. Aslam dær sæ næ radtdžynæn.

Valeri. Dæ xorzæx næ uæd, æmæ næ nyxas ændær uagyl auadzæm.

Sganarel. Symax ændær ran quamæ aslamdæræj ssardtat, fælæ sugtæ dær æmxuyzon næ væjjync. Stæj mæ kond sugtæ æz...

Valeri. Haj dyn he!

Sganarel. Næ, uæ cæsgommæ gæsgæ myn quamæ sæ arh bafidat... Æz, fæltæræntæ či kæny, axæm adæjmag næ dæn.

Valeri. Uyju ta dyn cavær uag u, æmæ dæu xuyžæn adæjmag, axæm ænæuag, jæxi aftæ nyllæg æruadza, æmæ axæm ævžadzý xadtæj bajdaja dzuryn? No-džý dæu xuyzon axuyrgond adæjmag, dæu xuyžæn nomdžyd lečhyr cæmæ gæsgæ æmbæksa džyllæjæ jæxi, cæj tyxxæj nygæna zæxxý byn je styr qarutæ, je styr miniudžytæ?

Sganarel. Aj syhdægæj dær sont u!

Valeri. Dæ xorzæx næ uæd, æmæ nyn fædfælivæntæ ma ual kæn.

Sganarel. Æmæ uæd cy zæhynmæ qavys?

Lukæ. Næcæmæcæuy uæ dzæhæly radžur-

- badzur byntondær. Max cy zonæm, uyj ænæ zongæ nestæm.
- S g a n a r e l. Uæddær cy zæhynmæ qavut? Kæuyl mæ nymajys?
- V a l e r i. Cy dæ, uuy! styr dæсны lečhyr.
- S g a n a r e l. Lečhyr dæxædæg, æz lečhyr næ dæn, uævgæ dær nikuy uyddæn.
- V a l e r i (*Lukamæ sabyrgaj*). Jæ æbærægon niz ta jæ qygdaryn bajdydta (*qæræj*). Baxatyr kæn, namæ dyn æx-syzgon cy næ ua, quydtag uyj ong axæddzæ kændzystæni.
- S g a n a r e l. Kædæm zæhys?
- V a l e r i. Uyj ong, æmæ maxæn næxicæn dær ma uydzæn ægær mast.
- S g a n a r e l. Xæjrædzy xaj fæuæd znag. Kædæm uæ fændy, uyræm fændarast fæut, næ uyl xæcyn,—fælæ æz lečhyr næ dæn, stæj myn zæhynmæ dær cy qavut, uyj dær uyn ne 'mbaryn.
- V a l e r i (*sabyrgaj Lukamæ*). Ærgom u, maxæn dær yn uycy færaz bavyryn qæudzæn. (*Qæræj*). Nodzy ma dæm xatæm, basædt nyn, čidæ, uyj nyn zæh.
- L u k a. Znadzy xæjrædzytæ dæ sæ fyddzag skhuymbil kænænt. Zyhuymmæ nyn dæxi maual fældax, fælæ nyn ærgom zæh, lečhyr kæj dæ, uyj.
- S g a n a r e l (*jæxi nymæry*). Ævzær mæsty mæ kænync.
- V a l e r i. Uæcani bæxau ma fæstæmæ cy xæcys dæxiuyl, max kuy zonæm...
- L u k a. Utæbpæt rakæ-bakætæ dzy cæmæn qæuy? He, nyr dyn uydædtæ cæmæn sty?
- S g a n a r e l. Xorz adæm, cybyræmæ uyn cæxgær kuy zahton: æz lečhyr næ dæn.
- V a l e r i. Hæ, uædæ lečhyr næ dæ?
- S g a n a r e l. Næ dæn, næ.
- L u k a. Uædæ lečhyr næ dæ?
- S g a n a r e l. Næ, uyn kuy zæhyn!
- V a l e r i. Dæxi kæm bafændydi, uym næ uædæ qæuy bavnalyn.
- (*Valeri æmæ Luka fæjnæ lædzædzy rajstoj æmæ jyl ralæuuydysty næmyn-tæj*).
- S g a n a r e l. Uæu-uau! Cy uyn kodton, xorz adæm?
- V a l e r i. Ældar, dæximæ næ uyj bærc uændon cæmæn kænys?
- L u k a. Kuystyl næ cæmæn bafdydta, dæxi cæmæn næmyn kænys?
- V a l e r i. Tærihæd næin kæsyes, bauuænd nyl.
- L u k a. Mast u mænæn dær, æcæg kuy zæhæm, uæd.
- S g a n a r e l. Cavær ænæzæhinadzy mi u aj, xorz adæm? Zæhut ma myn xyn-džylæg mæ skhærut, ævi ærra systut. Æz lečhyr kuy festin, uyj uæ aftæ æx-syzgon cæmæn baquyd?
- V a l e r i. Uæddær uædæ næma sædtys, lečhyr dæxi næ uadzys?
- S g a n a r e l. Xæjræg mæ anyqquyra, kæd æz lečhyr isguy uydæn!.
- L u k a. Uædæ lečhyr kæj dæ, uyj æcæg næu?
- S g a n a r e l. Næ dæn, uæd zæx mæ byny nyxxaua. (*næmyn ta jæ bajdydtoj nodzy dær*). Uæu-uæu, uæu-uæu! Xorz adæm, symax kuyd fændy, aftæ fæuæd; lečhyr dæn, æcægæn dær — lečhyr... aptekær dær dæn, kæd uæ aftæ æxsyzgon bafændydi, uæd. Razy kænyn alcæuyl dær, cæjnæ fæltau myn mæ ud mæ qælæsæj sæbparat.
- V a l e r i. He, uyj dyn nyxasæn bæzzy, he, ældar. Cinag u, dæ zond ta jæ bynaty kæj æryncad.
- L u k a. Uærygkau kafy mæ zærdæ fyr cinæj, aftæ dzuryn kæj bajdydta, uymæ gæsgæ.
- V a l e r i. Baxatyr myn kæn, mæ zærdæjy bynæj dæ kury.
- L u k a. Nybbar myn, kæj dæm bauændydtæn...
- S g a n a r e l (*jæxi nymæry*). Aj cymæ cavær quydtag ua? Mæxædæg kæd rædijyn myjjag, či zony 'mæ ævast kæd lečhyr festadtæn, uæd ta, mæxædæg dær æj kuyd næ bazydton, ætæmæj?
- V a l e r i. Ældar dæxi nyn kæj sqær kod-taj, uyj tyxxæj dæm fæsmon ne 'rcæudzæn, razjæ kæj bazzajdzynæ, uyj fendzynæ dæxi dyuue cæstæj.
- S g a n a r e l. Fælæ ma myn zæhut, xorz adæm: næ rædijut? Lečhyr kæj dæn, uyj uæ æcæg uyrny?
- L u k a. Uyj tyxxæj mæ sær lygmæ ratdzy-næn.
- S g a n a r e l. Zærdæjæ zæhys?
- V a l e r i. Guryrxojag næu.
- S g a n a r e l. Xæjrædzyty xaj mæ sær, kæd æj zydtan mæxædæg dær!
- V a l e r i. Kuyd næ? Ægas dunejyl dær ma næj dæu xuzæn dæсны lečhyr.
- S g a n a r e l. Uyj zæh, uyj zæh...

L u k a. Axæm lečhyr, axæm, æmæ jæ čĩ zony, cæj bærc ryncynty sdzæbæx kodta?

S g a n a r e l. He, uyj dyn hel...

V a l e r i. Iu usy ænæqæn æxsæz saxaty mærdtyl banymadtoj, nygæynmæ jæ qavydysty, dy jæ caværdær ærtaxæj færvæzyn kodtaj, æmæ us—uyj chustug cæuyn bajdydta ahuysty.

S g a n a r e l. He, uyj ta ma dyn nodžy dær.

L u k a. Iu læbpu, dyuadæsazdzyd raxaudi dzængærægdzæhdnæj, nyppyrx sty jæ sær, jæ khuxtæ, jæ khæxtæ, dy jæ bajsærstaj caværdær særdgæ xosæj—læbpu uycy saxat fægæbp lasta, azhordta æmæ qazyn sista særbiquyræjdtæj.

S g a n a r e l. Xæjræg ne znadžy baxæræd!

V a l e r i. Ældar, fæbuznyg næ uydzynæ. Dæ zærdæ cydæridær zæhy, uydon iuuyldær baftdzysty dæ khuxy, max dæ kædæm xonæm, uyrðæm agkag kuy skænaj dæxicaen, uæd.

S g a n a r e l. Mæ zærdæ cy agura, uyj mæ khuxy baftdzæn, zæhys?

V a l e r i. Baftinag u.

S g a n a r e l. Uædæ æz lečhyr kæj dæn, uyj dæuddzag nal u. Mænæj fæcæj rox kodta, fælæ acy saxat mæ zærdyl ærbalæuuyd. Nyr myn quydtæg bam-baryn kænut, cæuyn næ kædæm qæuy.

V a l e r i. Max dæ fæxondzystæm. Fenyn dæ qæuy iu ryncyn čydzdy, jæ dzyxy je 'vzag kæmæn nal aræxsy.

S g a n a r e l. Xuycay nomæj uyn ard xæryn, æz uyn æj duhon bæx festyn kændzynæn.

V a l e r i. (*sabyrgomcæj Lukamæ*). Qazyn uarzy. (*Sganarelmæ*) Ældar, cæj, uædæ com.

S g a n a r e l. Doxytry daræstæ mæ uælæ næ, aftæmæj?

V a l e r i. Max dyn sæ ssardzystæm.

S g a n a r e l. (*avg Valerimæ dædtgæjæ*). Ha, ajs æj: mæ xos acy ran is (*tu kænny æmæ Lukamæ dzury*). Dy ta jæ dæ khaxæj bazmænt, doxytry receptmæ gæsgæ.

L u k a. Xæjræg znadžy baxæræd! Acy lečhyr mæ zærdæmæ cæuy. Ænqæl dæn æmæ jyn istry bantysdzæn, uymæn æmæ qazag adæjmag u.

Dyggag arxajd

Scenæ iu uaty—Zeronty xædzary

I-AG FÆZYND

Zeront, Valeri, Luka, Zaklina

V a l e r i. Ældar, kuyd ænqælyn, aftæmæj næ fæbuznyg uydzynæ. Max dæm ærbaxuydtam axæm doxytry, æbpæt du-nejyl dær čĩ næma uydi.

L u k a. Kæj zæhyn æj qæuy, dun-du-nejy doxytrytæ iu ærdygæj, uyj ta innæ 'rdygæj; doxytrytæn se 'bpætæj dær axæm næ razyndzæn, uymæn jæ dzabyr ralasyn akgag čĩ uaid.

V a l e r i. Mærdty duaræj razdæxta iu khordy.

L u k a. Mard iu čĩ uydi, uydon dær iu rajgas kodta.

V a l e r i. Ærmæst iu čysyl ænaxuyr aræst u, kuy ma uyn æj dzyrdton. Xadtæg-xadt jæ zondæj cyma fæcux væjy, æmæ uæd æcægæn dær, cy u, uyj dzy nikuy fenqældzynæ.

L u k a. O, o, qazyn fæuarzy xadtæg-xadt. Qyg uæm ma fækæsæd, fælæ cy ma iu čysyl jæ zond jæ bynaty næj, uyjau fæzyndzæn adæjmægmæ.

V a l e r i. Fælæ, æcægdær, ciu, uymæj, særæj bynmæ u axuyrad, zondy khuybyloj æmæ dzy fequsdzynæ idtæg bærzond quydtægta.

L u k a. Uyjimæ dzuryn kuy bajdaja,—uæd ta rast činydžy kæsægau u jæ dzyrd aræxst.

V a l e r i. Jæ namysy koj axæliu næ bæstæjyl, guylfæntæ jæn kænync aly 'rdygæj.

Z e r o n t. Kuy jæ fenin, uymæ bællyn idtæg; ardæm æj tahddær ærbaxonut.

V a l e r i. Cæuyn æm acy saxat.

II-AG FÆZYND

Zeront, Zaklina, Luka

Zaklina. Bauuænd myl ældar, innætæ cy bakodtoĵ, uĵ dær ændær nicyual sarazdzæn. Mænyrdygonau ta dzy nyr dær nicy rauajdzæn, fælæ dæ kæd dæ čydzĵy sdzæbæx fændy, uæd yn bazdæx æmæ iu ræsuĵd æmæ xorz moj ssar, jæ zærdæjæn ĉi fæaddĵyn ua,— uymæĵ xuyzdær xos yn næĵ.

Zeront. Uæ, mæ dydzĵyæ, uæ mæ xælary xaj, quydtag dæ cy ran næĵ, uyr-dæm æbparys dæ nyxas.

Luka. Me 'fsin, bancaj, ma dzy thyss dæxi.

Zaklina. Uĵ uyn kuy zæhyn, sædæ xadty dær æĵ zæhinag dæn: uæ doxtyr-tæn se'bpætæĵ dær mur dær nicy ærlædærsdzæn. Dæ čygzæn uidægtæĵ, kænæ aleksandrijag kærædzĵy syfæĵ xos næĵ. Uymæn jæ xos, ævzadzĵy xos u—moĵ, čydzĵy niztæ kæmæĵ dzæbæx kænyn se'bpæt dær.

Zeront. Uæd ma jæ uycy xuyzænæĵ ta nyr ĉi rakurdzæn, ĉi jæ fæxæsdzæn? Stæĵ jæ lægmæ dær kuy læværdton æmæ kuy næ srazy, kuy næ bakuymdta.

Zaklina. Mænæĵ dær ma! Kæĵ næ uar-
ta, uymæn æĵ læværdtaĵ, tyx læværd æmæ kuyd bakuymdtaid? Uædæ ma jæ dædt jæ zærdæmæ, ĉi fæcæua, iu axæmæn, kæddæra dæ kommæ næ bakæsid? Xæsnag kænyn, Leandr—dæ čydzĵy nyr cy xuyzæn u, uycy xuyzy dær xudaistæĵ fæxæssid, dy kuy srazy uais, uæd.

Zeront. Uycy Leandr mænæn siaxsæn næ bæzzy: uĵ qæzdyg næu innæĵy xuyzæn.

Zaklina. Is yn qæzdyg fydy 'fsymær. Uĵ byntæ ĵyn bazzajdzysty.

Zeront. Uĵ dard quydtag u. Isĉi dyn cy qæzdygdzinad æmbyrd kænæ, uydonyl zærdæ darynæĵ adæĵmag fyd-ænqæl kuy fæua, uymæĵ tæssag u. Mæ-læt aly xadt jæ qus næ fædary, byn-tæm ĉi fenqælmæ kæsy, uydon fændon-tæm æmæ domæntæm. Xadtæĵ-xadt biræ ræstædzĵy-fæcyrh kænĵ jæ dæn-dægtæ iskæĵ mæktæmæ ænqælmæ ĉi fækæsy, uĵ, cæmæĵ ĵyn jæ is bazzaja.

Zaklina. Æz ædzuxæĵ dær quyston—us kury æmæ lægmæ fæcæuynĵ quyd-

tadzĵy amond xistær u qæzdygdzi-nadæĵ, zynarhdær u. Madæltæ 'mæ fy-dæltæm ælhystag æhdau is, uydonæn ædzux sæ dzyxy uĵy bady: „cy is læb-pumæ, cy is čygzæmæ?“ Næ xælær Be-thre jæ čygz Simonettæĵy gældærdĵyn Tomasv fyddzag skodta, uĵ uymæn æmæ Tomasy sænæfsirdon styldær ra-zyndi Roberty onæĵ, kæd Robert kæstær uydĵ æmæ čygz dær uĵy uarĵta, uæddær. Čygz, mæguyr, uædæĵ fæstæmæ bur-burid sfældæxt limony xuy-zæn, stæĵ ærdyĵy bærc dær nal festavd-dær. Uĵ zond-zonæn fæuæd dæuæn dær, ældar. Cardæĵ isty fenyn qæuy acy mæng duneĵyl, æmæ mænĵ 'rdygo-nau, duneĵy fostæĵ dær, zærdæmædzæu-gæ moj zynarhdær u.

Zeront. Uæ mæ kaddĵyn dydzĵyæ, dæ zondyl ma iu čysyl fæcauærd, ægær dzy xardz kænys. Fælæ mæ dæ xorzæx uæd æmæ dæ dzyxyliu čysyl fæ-xæc, namæ aftæ batævd dæ, æmæ dæ 'xsyry qæd kuy nal bæzza, uymæĵ tæssag u.

Luka (*uysmæn khuyrd kænĵ Zeronty uæxsĵ*). O, o, xæĵrædzĵy xaj, fæua zæag. Bancaj guyrmyq adæĵmag!.. Cæĵ ma uædæ cæmæn qæuy ældary dæ dzæ hæl dzyrd? Uĵ ænæ zongæ næu cy kænyn æĵ qæuy, uĵ Dæ syvællonæ dzidzi dar, ændær cy mæt kænys? Čy tærxædtĵy æfsærm dæ is? Ældar jæ čydzĵy fyd u,—xælær zærdæ, stæĵ æd zond adæĵmag; uĵ xorz zony, uymæn jæ čvzdzĵy cy qæuy, uĵ.

Zeront. Fætĵyl, fætĵyl...

Luka (*Luka tærkhuĵy Zeronty uæxsĵ*). Æ, o, æz dær uĵ koj kænyn, cæmæ fæsabyrdær uaid... Cæmæĵ bambarid savuyr uaid, kad kænyn dæuæn kuy qæuy, uĵ.

Zeront. Uĵ dær xorz, fæcæ dæ khuxte dæximæ dar.

III-AG FÆZYND

Valeri, Sganarel, Luka, Zeront, Zaklina

Valeri. Ældar, dæximæ kæs, mænæ næ lečhyr ærbacæuy.

Zeront. Xorz ældar, mæ xædzary dæ kæĵ uynyn, uĵ myn u idæĵ æxsy-gon. Max acy ran dæ sær quag tyn dĵyn stæm.

S g a n a r e l (*doxtyr daræsty, jæ særyl styr cyrh chubp xud*). Gippokrat dzury... cæmæj næ dyuua dær ærkænæm næ xudtæ næ særyl.

Z e r o n t. Aftæ Gippokrat dzury?

S g a n a r e l. Bælvyrd aftæ.

Z e r o n t. Uyj kæcy ran fyst is, bafærsyn aibp ma uæd, fælæ?

S g a n a r e l. Y... Y... Xudty tyxxæj kæm dzury, uycy ran.

Z e r o n t. Kæd æmæ uyj Gippokrat jæxædæg dzury, uæd nyl æj æmbæly sæxæst kænyn.

S g a n a r e l. Nomdzyd doxtyr, dissagæn dzurinag uaværæntæ bazongæjæ...

Z e r o n t. Uydōn kæmæn dzurys, uymæj dæ bafærsinag dæn, bar myn kuy rad-taj, uæd?

S g a n a r e l. Dæuæn.

Z e r o n t. Æmæ æz lečhyr kuy næ dæn.

S g a n a r e l. Lečhyr næ dæ?

Z e r o n t. Næ, næ dæn.

S g a n a r e l. Uædæ æcæg zæhys?

Z e r o n t. Æcæg zæhyn (*Sganarel lædzæg rajsta æmæ dzy næmy Zeronty*). Uæu-uæuu! Uæu-uæuu!

S g a n a r e l. Nyr lečhyr festdzyne. Mæ-næn mæximæ dær ændær diplom nikæd uyd.

Z e r o n t (*Valerimæ*). Cavær xæjrædžy amyndæj jæ ærbaxuydtat ardæm?

V a l e r i. Kuy dyn zahton,—acy lečhyr-mæ kæj is styr ænaxuyr mitæ.

Z e r o n t. Uyj dær fæuæd, fælæ jæ æz je 'naxuyr mitimæ duary ædte fækændzynæn.

L u k a. Ærdu ciu, uymæ dær sæ ma 'rdar, ældar,—uyj ærmæst... qazgæ kænyn.

Z e r o n t. Mæ zærdæmæ jyn næ cæuy axæm qazt.

S g a n a r e l. Xorz ældar, mæ uændon-dzinad myn mastæn ma ajs.

Z e r o n t. Tabuafsi, ældar.

S g a n a r e l. Fæsmojnag dæn idtæg...

Z e r o n t. Uyj koj dær kænys, ældar.

S g a n a r e l. Lædzædžy cæfy kojtae...

Z e r o n t. Mur dær sæ nicæmæ daryn

S g a n a r e l. Æz agkag skodton mæxi-cæn, cæmæj uydōnæj dæu xorz fæxyncon.

Z e r o n t. Roxuaty nyuadzæm uydædtæ. Fælæ mænæn, ældar, is čyzg, uyj myn færynčyn ænaxuyr nizæj.

S g a n a r e l. Idtæg cin kænyn, ældar dæ čydzdy mæ sær kæj baquyd. Nodžy mæ tyxdžyn fændy, cæmæj dæu dær æmæ dæ binonty se 'bpæty dær kuyd baqæua mæ sær, stæj mæ khuxy kuyd bafta symaxæn ravdisyn, baxxuyš kænynmæ uyn cædtæ kæj dæn, uyj.

Z e r o n t. Axæm zærdæjy uag næm kæj darys, uyj fædyl dyn arfægænæg dæn kæddæriddær.

S g a n a r e l. Zærdæjæ dyn zæhyn, ba-uyrnæd dæ, ældar.

Z e r o n t. Ægær styr kad myn kænys.

S g a n a r e l. Ældar, dæ čyzg cy xuyjny?

Z e r o n t. Ljucindæ.

S g a n a r e l. Ljucindæ? Dissadžy xorz nom u dzæbæx kænynæn... Ljucindæ.

Z e r o n t. Cæuuon, bakæson æm, cy mikæny, uymæ.

S g a n a r e l (*Zaklinamæ amongæjæ*). Acy us ta uyn či u?

Z e r o n t. Mæ čysyl sabijy dydžyzæ (*jæcæuy*).

IV-ÆM FÆZYND

Sganarel, Zaklina, Luka

S g a n a r e l (*jæxi nymæry*). Cy dzæbæx u, xæjrædžy xaj fæuon... (*Qæræj*) Uyj dyn dydžyzæ, he, xærzaiv dydžyzæ; mæ medicinæ ciu, uymæj dæ dzidzi-ty æxsyræn cahajrag festæd; tæxudyjag, æmæ dæ ræsuhd riuy æxsyr kæmæn darys, uycy mænkxæj muræj dyn kuy festin (*jæ khux dydžyzæjy riuy l uæz-danæj aværy*). Mæ xæstæ iuuyldær, mæ axuyrad ægasæj dær, mæ miniu-džytæ cy sty, uymæj dæ fæqqau fæ-uænt æmæ...

L u k a. Baxatyr myn kæn, lečhyr, fælæ myn mæ usy nyuadz, tabuafsi.

S g a n a r e l. Æmæ us, dæu us u?

L u k a. O.

S g a n a r e l. Uæuu-ua, næ dyn æj zydton. fælæ nyr cingænæg dæn, uarzondzi-nad kæj daryn uæ dyuuaemæ dær (*Lukajy cyma qæbys kænyn, aftæmæj ta aqæbys kodla dydžyzæjy*).

L u k a (*asxuysta jæ, stæj jæ us æmæ Sganarely æxsæn ærlæuuydi*). Uyj ta dyn cy xuyzon mitæ sty? Sabyrdær kuy daris dæxi!

S g a n a r e l. Bauyrnæd dæ, styr cin kænyn uæ iudzinadyl. Uæ kærædzijy

tyxxæj uyn arfæ kænyn: styr amond-
džyn u, dæ xuyzæn moj kæmæn is,
stæj dy dær ænamondðær næ dæ, uyj
xuyzæn ræsuhd, æd zond æmæ xærz-
kond us kæmæn is (*c. ma ta Lukajy
qæbys kænny, uyjau æm jæ khuxtæ fæ-
dary, uæd Sganarel Lukajy khuxty
hyntufælæsny æmæ ta dydžyzæjy aqæ-
bys kænny*).

L u k a (*asxuysta ta jæ*). Cavær adæjmag
dæ, xæjædžy xaj fæuaj. Kuryñ dæ æmæ
jæ dæ bucmitæj, dæ buc ævnældytæj
æncad æruadz.

S g a n a r e l. Au, æmæ myn dæ cæst næ
uarzy, mæ zærdæ kuyd baruxs ua,
uæ kurdiatžyn iudzinady uyndæj?

L u k a. Casdæridðær dæ fændy, uyj bærc
ruxs kænæd mænima dæ zærdæ,
fælæ myn dæ buc cintæj nyuuadz mæ
usy.

S g a n a r e l. Uæ dyuuæjy amondyl cin-
gænæg dæn æz æmxuyzon æmæ dæ
kænyn mæ qæbysy, cæmæj dyn rav-
dison mæ xælardzinad, stæj dæ khajy
dær, uymæ dær qarm zærdæ kæj da-
ryn, uyj fædyl.

L u k a (*ærtugkag xadt æj asxoij*). Xæj-
rædžy xaj fæuæd znag! Lečhyr, ca-
væ r qast dyn u acy qast?

V-ÆM FÆZYND

Zeront, Sganarel, Luka, Zaklina

Z e r o n t. Cytdžyn ældar, nyrtegkæ dæm
mæ čydzžy ærbaxondžysty.

S g a n a r e l. Ænqælmæ jæm kæsny æd
medicinæ.

Z e r o n t. Kæm dyn is dæ medicinæ?

S g a n a r e l (*jæ tærnyxmæ amony*). Mænæ
acy ran.

Z e r o n t. Xuyzdær nal æmbæly, aftæ
zahtaj.

S g a n a r e l. Kand rynchyn næ, fælæ
mæn dæ binontæn se 'bpæty sahæs dær
kæm is, uycy ran mænæn xardz u, dæ
dydžyzæjy æxsyry qæd fenyn æmæ
jyn jæ dzidzitæ basgaryn (*fæcæuy
Zaklinamæ*).

L u k a (*asxuysta jæ, stæj jyn je 'rgom
innærdæm razdæxta*). Uyj dyn næ
uydzæn; uyj dzy æbpyndær nicæmæn
qæuy.

S g a n a r e l. Dydžyzæjy dzidzitæ basgaryn
lečhyræn jæ xæs u.

L u k a. Nicæmæn dæ qæuy uycy xæs.
S g a n a r e l. Kuyd uændys lečhyry nyx-
mæ læuuyñ! Afardæg u ardygæj.

L u k a. Bajquyston dæm uajtahddær. Acæu-
džynæn.

S g a n a r e l (*zulmæ jæm kæsny*). Æz dyl
rizæg baftaudžynæn.

Z a k l i n a (*Lukajy khuxyl nyxxæcyd
æmæ jæ fæstæmæ zily*). Dy dær dæ-
xi kuy ajsis. Mæxi bairhævyñ oma
næ bafærazdžynæn cy næ æmbæly,
myjjag, axæm quydtag kuy kænæ, uæd?

L u k a. Kuydnæ dæm ævnala, aftæ— mæn
fændy...

S g a n a r e l. Axæm ma ænækond adæj,
mag uydžæn... jæ usyl ne 'uuændy

Z e r o n t. Mænæ dyn uyj ta mæ čyzyg

VI-ÆM FÆZYND

Ljucindæ, Zeront, Sganarel, Valeri, Luka, Zaklina

S g a n a r e l. Aj u rynchyn?

Z e r o n t. O. Uyj u, uyj, mæ iunæg
čyzyg, æmæ myn kuy amæla, uæd mæ
zærdæ dun-dunetyl dær nicæmæjua
baruxs uydžæn.

S g a n a r e l. Uyj bakænyn dæ čyzygy
nicæj tyxxæj æmbæly. Stæj ænæ dox-
tyry fyst činygæj mælynny bar dær ni-
kæmæn is.

Z e r o n t. Bandon ma myn ærbadædtut.

S g a n a r e l (*Zeront æmæ Ljucindæjy æx-
sæn ærbadgæjæ*). Kuyd æm kæsny aftæ-
mæj u adæjmadžy zærdæmæ tyng čī
bacæua, axæm rynchyn. Æmæ uyn
zæhdžynæn ærgom: bauuændut myl.
acy rynchynæj čī næ ua razy, axæm
ænæniz læg næ razyndžæn.

Z e r o n t. Kaddžyn ældar, baxudyn æj
kodtaj.

S g a n a r e l. Uyj jyn xuyzdær u. Ævæ-
dza, doxytyr rynchyny xudyn kodta, uæd
uymæj xuyzdær nysan næj (*Ljucindæ-
mæ*). Æmæ uæd dænizy xadt ta cy uy-
dzæn? Cy dyl sæmbældi? Cy dæ rissy?

L j u c i n d æ. (*jæ khuxtæ baxasta jæ dzyx-
mæ, riumæ, rochomæ*). Hym... hym...
hym... hym...

S g a n a r e l. Cy?

L j u c i n d æ (*fyddzadžy vuyzæn ta jæ
khuxtæ*). Hym... hym... hym...

S g a n a r e l. Cy?

L j u c i n d æ. Hym... hym... hym? Næ dæ

æmbaryn, uyj dyn cavær ænaxuyr ævzag u?

Zeront. Uyj jæ nize qæd u, ældar. Bajgomyg is æmæ jyn nyr ma niči ma rairtæsta jæ axxosag. Uyj fædyl yn jæ çyndzæxsæv dær ma nal skodtam.

Sganarel. Uæd cæj tyxxæj?

Zeront. Jæ kuræg bafæstiat kænynmæ qavy, calynmæ sdzæbæx ua jæ nizæj, uædmæ.

Sganarel. Æmæ uæd cavær ædily adæjmadžy næ fændy, cæmæj jæ us ægomyg ua? Xuycauy kuy bafændid, æmæ mæ sylgojmag mænæn uycy nizæj kuy sæid. Nicæj tyxxæj jæ sdzæbæx kænin.

Zeront. Doxtyr, max dæ uædæ stæm kuræg, dæ dæsnjadæj fæste macy ual nyuadz, æmæ nyn æj uycy nize axastæj fervæzyn kæn.

Sganarel. Dæ zærdæ jæm ma ual æxsajæd. Fælæ ma myn zæh, dæ xorzæxæj tyng æj tyxsyn kænny uycy niz?

Zeront. Tyng ta ma uædæ kuyd væjy?

Sganarel. Uyj jyn xuyzdæræn u. Æmæ dzy tyng fæqærzy?

Zeront. Ænæhdau tyng.

Sganarel. Xuyzdæræn ma skænæn dær næj, aftæ xorz!.. Ædtæmæ dær fæcæuy...

Zeront. O.

Sganarel. Dzævgar?

Zeront. Uycy quydtadžy æz uyj bærcytæ æmbaræg mæxi ne skændzynæn.

Sganarel (*Ljucindæmæ bædzæxgæjæ*). Æris ma mæm dæ khux (*Zerontmæ*). Mænæ dyn, uyj ta jæ puls; uymæj bærcæg u, gobi kæj u dæ çygz.

Zeront. Aftæ, aftæ, ældar. Uyj u jæ niz bælvyrdej. Dy jyn æj uycy iu bækastæj rairtæstaj.

Sganarel. Mænæj dær ma.

Zaklina. Dæ xorzæxæj, kuyd yn bazydta jæ niz?

Sganarel. Max uaværæn styr mediktæ, uycy iu kastæj aly dzauma dær bazonæm. Iu ænaxuyrgond, iu ænæmbargajæn zyn uydai, æmæ alyrdæmyty bajdydtaid radzur-badzur kænyn, læxurn, fælæ jæ æz, — æz ta uycy iu bækastæj sbæræg kodton nize qæd æmæ dyn uyj fædyl qusyn kænyn: dæ çygz u gobi.

Zeront. Uyj bælvyrdej aftæ u, fælæ mæn

bazonyn fændy, cæmæj myn bambaryn kænaj, cy azaræg jyl fæzyndi uycy niz?

Sganarel. Uyj mænæn xærz æncon u... Uycy niz yl fæzyndi uyj axxosagæj æmæ jæ 'vzag jæ dzyxy nal xæty.

Zeront. Idtæg xorz. Fælæ dæ bafærson, æmæ dzurnmæ kæj nal aræxsy, jæ 'vzag jæ komy kæj nal xæty, uymæn ta jæ axxosag cavær u?

Sganarel. Maxæn dyn næ xuyzdær fyszdytæ se 'bpæt dær zæhdzysty: uyj ta uyj tyxxæj u, æmæ jæ 'vzag nal aræxsy jæ komy.

Zeront. Uændyn ma dæm: jæ 'vzag jæ dzyxy kæj nal aræxsy, uyj særabpon dy kuyd quydy kænys?

Sganarel. Aristotel uyj tyxxæj dzury... biræ xorz quydytæ.

Zeront. Cy næ uydæn.

Sganarel. O, æmæ cæj bærc sguyxt adæjmag uyd i uyj!

Zeront. Dæuddzag næu.

Sganarel. Guyræg dær nal rakændzæn uyj xuyzæn æxxæst adæjmag (*jæ khux xærdmæ skængæjæ*). Mænæj uyj bærc bærzondæ æi uyd, axæm adæjmag! Fælæ næ dzyrdy særcæuyl uyd, uyj særabpon ta tærxon kænyn kuy bajdajæm, uæd æz, æn fæstæmæ gæsgæjæ, cæxgær zæhinag dæn: ævzag komy kuy næ ual fæaræxsy, uæd uymæn jæ axxosag sty, zyndgond bærcæg æi u, axæm xabærdtæ, — fydblyzy, zian xæssæg xabærdtæ, oma... ziangænæg æmæ fydblyzy xabærdtæ. Uymæn æmæ infljujencijæ ravzærync uycy tæfægtæ, nize bydyrtæm sæxi sisgæ, stæj cæugæ-cæuyn... rast kuy zahæm... Latinagau æmbarys?

Zeront. Dzyrd dær næ.

Sganarel (*tahdgomau festgæjæ*). Latina-gau ne 'mbarys?

Zeront. Næ.

Sganarel (*zærdæbynæj*). Cabricias, arci, thuram, calimus, singulari tar, nemi-nativo, haec musa, oma puza bonus, bona bonum. Deus, san otus, ost — ne oratio latinae? Etiam, o quare, cæmæn? Qula substativo et abestivum Concordat is gæneri, numerum et casus...

Zeront. Cymæ uæd æz cæuyl næ axuyr kodton?

- Zaklina.** He uyj dyn axuyrgond adæjmag, he!
- Luka.** Rast zahtaj, xuyzdær ma kuyd radzurdzæn, æz dzy æbpyndær nicy æmbaryn.
- Sganarel.** Uymæ gæsgæ, uældær cy tæfægty koj kodtam, uydon kuy fæcæj cæuync galiu farsæj,—igær cy ran is,—raxiz farsmæ, zærdæjy bynatmæ, uæd aftæ rauajy, æmæ ræuæg, max latinagau „arnuan“ kæj xonæm, særy mahzmæ fændag kæmæn is, grekhagau max „nasmus“ kæj xonæm, jæ fændag aftid nuaryl, dzudtagau max „cubile“ kæj xonæm, uyj fændagyl jæxi skhuyry, ucy tæfægtimæ, uæny ventriculi çi bajdzag kæny stæj, ucy xuyzænæj kæj koj kodtam, ucy tæfægtæ... bambar, dæ xorzæxæj, acy tærxon... uymæn æmæ uældær kæj dzyrd kodtam, ucy tæftæm xæddzæ kæny ævzær fydbylzæj... arfdær syl aquydy kæn, tabuafsi.
- Zeront.** Mæxiuyl næ bacauærdzynæn.
- Sganarel.** Xæddzæ sæm kæny fydbylzy tæfag, jæ axxosag kæmæn u... ænuvyddær u, læxstiaq dyn dæn.
- Zeront.** Cy dæn, uymæj æquvydæd festadæn, cytdzyn ældar.
- Sganarel.** Uymæn⁷ jæ axxosag u xærgæ niz, særmagond diafragmæjy jæ ravzæræn kæmæn u, æmæ dyn he uyj ta jæ rajdajæn, ucy tæftæ kæj assabandus, nectieis, nequer, potalimm, quipsa milus. Rast dyn he uymæj bajgomyg dæ çyzg.
- Zaklina.** Uæ, næ lægaj, cy xorz ta radzyrda.
- Luka.** Kæm is kæm —fælæ mænæn mæxicæn dær axæm cyrd ævzag kuy fæuydaid?
- Zeront.** Zæhynæn dær zyn u, aftæ xorz aræxsy tærxon kænynmæ, æcægæn dær. Fælæ mæm dæ tærxony iu ran kuyddær fæzyndi; zærdæ æmæ igær cy ran sty, uyj særabpon. Mæny 'rdygonau, uydonæn sæ bynættæ cy ran sty, ucy ran sæ næ bacamydtaj, zærdæjæn jæ bynat galiu farsy is, igæræn ta — raxiz farsy.
- Sganarel.** O, kæddær uydi aftæ, fælæ sæ nyr max aivdtam, max nyr bynton-dær nog fændægtyl saræztam medicæn.
- Zeront.** Uyj æz næ zydtan; me 'næ 'mba-ryndzinad myn baxatyr kæn.
- Sganarel.** Saqatæj dzy nicy is.—max cæj bærc zonæm, uyj bærc zonym dæu nicæmæn qæuy.
- Zeront.** Bælvyrdaftæ u. Fælæ, uæddær kuyd quydy kænys, cy baçyndæua acy nicy særabpon?
- Sganarel.** Cy jyn bakænyn æmbæly mæ færsys?
- Zeront.** O.
- Sganarel.** Aj dyn mæ fænd: xuyssæn- uat yn bakæn, uym æj skuyssyn kæn, stæj jyn xosty bæsty dædt dzul fyl-dær, sæny tyldæj.
- Zeront.** Uæd uyj ta ma cæj fædyl?
- Sganarel.** Uyj ta uymæn æmæ sæn, stæj dzuly iumæ xæddægondæj is simpatijy tyx, adæjmadzy dzyrdaræxstdær çi kæny, axæm tyx. Dy fedtais ævæddzægæn, popugajæn ærmæst ucy xærinag dædtync æmæ uyj xærgæjæ, uydon saxuyr væjjync dzuryn.
- Zeront.** Uyj æcæg u, he. Tahddær, sæn æmæ dzul!
- Sganarel.** Izæry ta uyl mæ fændag ærbakændzynæn, rynçyn cy xuyzæn u, uyj abæræg kænynmæ.

VII-ÆM FÆZYND

Zeront, Sganarel, Zaklina

- Sganarel (Zaklinamæ).** Fælæu ma (Zerontmæ). Zærdæxælar ældar, is axæm çysyl xostæ, dydžyzæjæn çi sbæz-zid.
- Zaklina.** Kæmæn? Mænæn? Mænæn nizæj nicy is æbpyndær.
- Sganarel.** Dydžyzæ uyj ta dyn u biræ fylldær. Ægær nicæmæj bæžzy: ægær ænænizæn dær jæ fæstag fydbylzymæ atyxsy; zian dyn næ uaid, iu çysyl dæ tug kuy rauahdæ uaid, stæj dyn dæ tug çi fæsabyr kænid, iu axæm mænkxæj klister dyl æværd kuy 'rcæuid.
- Zeront.** Ænæniz adæjmadzy dzæbæx kæn, æz uyj ne 'mbaryn, qusgæ dær æj fyddzag xadt kænyn. Niz kæmæ næj, ænæniz çi u, ucy adæjmagæj ta ma uæd tug uadzyn cæmæn qæuy?
- Sganarel.** Nicy jæ qygðary, uyj pajda-xæssæg metod u. Max iu banazæm don, kuy sdojny uæm myjjag, uymæj

tærsgæjæ: rast aftæ fæqæuy tug rauadzyn dær, iskæd uuy! niz kuydnæ baxæca.

Zaklina (*fæcæj cæugæjæ*). Æbpyndær dzy kuyd nicæmæn qæuy! Æz mæ buaræj aptek næ kænyn.

Sganarel. Dy xostæn nicy arh kænys, fælæ dæ max zond bauaddzystæm.

VIII-ÆM FÆZYND

Zeront, Sganarel

Sganarel. Xærzbon!

Zeront. Čysyl ma fæfæstjat kæn, dæ xorzæxæj.

Sganarel. Cæj tyxxæj ma?

Zeront. Æxca dyn radton, ældar.

Sganarel (*jæ khux adarh kodta fæstærdygæj, Zeront je'xcadon kuy rajgom kodta, uæd*). Æz sæ næ ajsdzynæn.

Zeront. Uyj ta dyn cavær æhdau u, ældar...

Sganarel. Nicæj tyxxæj!

Zeront. Iu čysyl ma dyn syl æftauyn...

Sganarel. Dune kuy rafældæxa, uæddær, næ uydzæn.

Zeront. Dæ xorzæx mæ uæd.

Sganarel. Særæj mæ qazgæ kænys.

Zeront. He, uyj dyn, he!

Sganarel. Næ rajsdzynæn, nicæj tyxxæj.

Zeront. Tabuafsi!

Sganarel. Æz æxcæj tyxxæj næ dzæbæx kænyn.

Zeront. Uyrny mæ.

Sganarel (*æxca rrjsgæjæ*). Uæzæj kuyd æmbæly, aftæ sty?

Zeront. O, ældar.

Sganarel. Æz fos uarzag lečhyr næ dæn.

Zeront. Bæræg u.

Sganarel. Æz iskæmæj isty ratonon, uyj tyxxæj næ kusyn.

Zeront. Uyj mænæn mæ qudyjy dær næ uydi æmæ næj.

Sganarel (*xibaræj, cy'xcatæ rajsta, uydnonmæ kæsgæjæ*). Xærædžytæ mæ abp-ubpy sistoj, aj ævzær kuyst næu, ærmæst ma...

IX-ÆM FÆZYND

Leandr, Sganarel

Leandr. Cytdžyn, ældar ragæj dæ qakænyn æz... Æxxuys ænqæl dæm ærbacydtæn.

Sganarel (*sgary jyn jæ tugdadzin*). Dæ puls xorz næu.

Leandr. Æz ryncyn næ dæn, stæj dæm dzæbæx kænynmæ dær ne'rbacydtæn.

Sganarel. Æmæ ryncyn kæd næ dæ, uæd myn æj æbpæty razæj cæj tyxxæj næ zahtaj?

Leandr. Ænqælmæ dæm cæmæ kæsyt, uyj dyn iu dyuua dzyrdæj bambaryn kændzynæn: mæ nom Leandr; æz bauarzon Ljucindæjy, acy saxat kæj basgærstaj, uycy ryncyn čydzdy. Jæ fyd mænæ kæsy zulmæ, uyj fædyl mæ uarzony fenynæn æz amal nal aryn, æmæ kuræg dæn dæuæj, de'uazæg kænyn mæxi, kuyd myn baxxyuys kænaj æmæ kuyd sæxxæst ua me'rqydy xindzinad: dyuua dzyrdy jyl kuyd sæmbælyn kænaj, acy dyuua dzyrdyl ta bast sty mæ amond dær, mæ card dær.

Sganarel (*cyma smæsty, aftæmæj jæxi ævdisy*). Ænqældæn, æmæ æz či dæn, uyj næ zonys? Nymajgæ mæ kæuyl kænys? Kuyd mæm bauændydtæ æmæ uæd æz æxxuysgænæg mæxi skænon dæ uarzonadinadæn? Dæ nyfs mæm kuyd ærbaxastaj æmæ doxtiry nomkuyd čhizi kænys axæm kuryndzinadæj?

Leandr. Dæ xorzæx mæ uæd, ældar æmæ qær ma kæn...

Sganarel (*jæxi jem bauyrdyg kængæjæ*). Qær kænyn mæ fændy! Dy, cæsgom kæmæn næj, axæm adæjmag dæ!

Leandr. Ældar, sabyrdær...

Sganarel. Ædyly khobpa!

Leandr. Dæ xorzæx mæ uæd...

Sganarel. Kæj aguyrdtaj, axæmyl næ sæmbældtæ, uyj dyn æz fenyn kændzynæn, stæj mæm uycy ævast kuyd ærbauændydtæ...

Leandr (*æxcadon sisgæjæ*). Kaddžyn ældar...

Sganarel. Næ jæm kæsut—jæxicæn mæ bakhaddærtæ kænynmæ sfænd kodta (*æxcadon raisgæjæ*). Æz dæuæj næ zahton—dy æcæg adæjmag dæ, æmæ dyn me'xxuyssy xaj dær bakæninag dæn zærdiagæj. Fælæ uyj zon,—biræ is axæm ædzæsgom adæm, æmæ lægmæ cy cæstæj kæsyt æmbæly, uycy cæstæj jæm næ kæsyt. He, uyj mæn tyng mæsty kæn.

Leandr. Mæxi dæm kæj bakħæjnyx kod-

ton, uyj myn baxatyr kæn, doxyr, kurn dæ.

Sg an a r e l. Nicy kæn. Fælæ ma myn bambaryn kæn, me'xxuys dæ cæmæn qæuy?

L e a n d r. Uyj zon, cytdžyn ældar, æmæ cy niz dæbæx kæn, uyj fædfælvæny niz u. Doxyrtæ jyl, kuyd æmbældi, aftæmæj biræ fætærxon kodtoj: iutæ dzy dzyrdtoj—niz fæzyndi særy mahzy, annætæ zahtoj—xuylyf dzaumædty, ærtygkægtæ ta—farsyl ævzadžy, cybpæræmtæ—igæry. Rast kuy zæhæm, uæd ta jæm nizæj iu misxal dær næj;

jæ nizæn jæ æcæg axxosag u uarzon-dzinad,—æmæ Ljucindæ jæxi srynčyn kodta, cæmæj fervæza tyx læværd æj kæmæn kodtoj, uycy adæjmagæj. Fælæ næ iumæ læugæ mači fenæd,—com ardygæj; cy dæ agurn, uyj dyn fændagyl radzurdzynæn.

S g a n a r e l. Com. Dæ uarzon-dzinady quydtag myn mæ zærdæjy aftæ arl auahatj, æmæ æz doxyr ma fæxuyj-non, aftæ kuy næ sarazon: rynchyn kænæ mælgæ mæ akænæ, kænæ dæ xaj ma fæua.

Ærtygkag arxajd

Scenæjy bynat—Zeronty xædzarmæ ævvaxs

I-AG FÆZYND

Leandr, Sganarel

L e a n d r. Ænqældæn, acy daræsty apte-čy kusægæj dælvæd-uælvæd næ fæuydzynæn. Jæ fyd mæ biræ xædtyty næ fedta—næ myn uydi fændag jæ xædzarmæ; stæj mæ daræstæ kæj aivton, parik kæj nykkodton, uyj fædyl mæ quamæ ma ual bazona.

S g a n a r e l. Uyj guyrxsojag næu.

L e a n d r. Mæn ma fændydy iu fondz, kænæ iu æxzæz ænaxuyr nyxasy ma latinag ævzagæj kuy bazydtaïn, mæ nyxas aivdær kuyd fæua, stæj styr zondžynæj kuyd ravdison mæxi.

S g a n a r e l. Dæhæl quydtag u—nicæmæn dzy qæuy! Æhhæd dyn u daræs ærmæst! Uyj zon æmæ dzy æz dær dræuæj fylær ne 'mbaryn.

L e a n d r. Kuyd?

S g a n a r e l. Xæjrædžyty amædtag mæ sær, kæd isty æmbaryn æz dær medicinæjæn! Dy rast adæjmag dæ æmæ dyl bauuændžynæn, dy mænyl kuyd æuuændys, aftæ.

L e a n d r. Uyj ta uæd kyd? Æmæ dy æcægæn dær næ dæ doxyr?

S g a n a r e l. Næ dæn dyn kuy zæhyn; uydon-mæ skodtoj lečhyr mæxi ævændonæj. Mæ fæson ærxædžy dær nikuy uydi, æmæ axæn axuyrdžynad skænon mæxi-gæj; mæ axuyrdžynad dygkag khlasæj darddær næ'axæddæ. Næ zony, uyj

sæ særmæ kuyd ærcydy, fælæ kuyd-dær bambærston, ævædza, sæxiuyl nal auærdync, mæn cæmæj lečhyræj fenøj, uæd æz dær mæxicæj lečhyr saræzton uydon xardzæj. Uyrngæ dær dæ næ bakændžæn, aftæ axæliu uycy rædyd koj, stæj uyrninag dær næu, alkæjy dær sæ cæj bærc fændy, mænæj axuyr-gond læg skænyn. Xælæf myl kænync, alyrdygæj, xonync mæ: æmæ darddær mæ quydtægtæ nyr kuyd cæuync, aftæ kuy cæuoj, uæd mæ cærgæ-cæ-rænbonty medicinæjy uæhd nal suad-žynæn. Æz aftæ fibpajyn æmæ kuys-tytæj amæj xuyzdær kuyst næj: xorz ua, ævzær ua dæ dæsnjyad, uæddær dyn fidync. Isty fæxældtam, ævædza, næ kuysty, uæd uyj dær næ bærzæjmæ næ xauy, æmæ næ kuyd bafænda, aftæ arxajæm max næ khux-mæ či 'rbafty, uycy rynchynyl. Bas-maqgænæg, kulgæ-kusyn, carmy gæ-baz kuy fexala, uæd yn æj ænæ bafidyn 'næj, acy kuysty ta fæxaldžynæ adæjmag æmæ dyn fidton næu. Rædydtytæ max buznyggad nikæd kænync. Ci amæla, zylyny bynaty ædzux-dær uyj jæxædæg zayj. Stæj ma næ kuysty xorz uyj dær u æmæ dun-dunety dær næ razyndžæn nærdtæj bonzon-gædær æmæ æfsærmygænagdær adæm;

iu mard nikæd ma baqast kodta mærd-
tæm æj ði barvysta, uycy læchyrtyl.

L e a n d r. Uyj rast u: mærdtæj uyj sæ-
rabpon niði raqast kændzæn, — xærz
æhdau sty.

S g a n a r e l (*ði jæm ærbacæjcydi, uydōn
fēnqælgæjæ*). Mænæ ta mæm, ænqæl
dæn færsæg ærbacæuync (*Leandrmæ*).
Fælæu mæm-iu dæ uarzony xædzary cur.

II-AG FÆZYND

Tibo, Perren, Sganarel

T i b o Ældar, max—mæ fyrt—Perren æmæ
æz dæumæ ærbacydystæm...

S g a n a r e l. Æmæ uæ cy qæuy?

T i b o. Mænæ uymæn jæ mad, mæguyrtæg,
jæ arhuydy nom Perreta, færynčyn
æmæ afædzy æmbis xuyssænæj nal sty.

S g a n a r e l (*jæ khux æxcatæm adarh
kængæjæ*). Æmæ uæ fændgæ cy kænny,
uæd quamæ cy bakænon?

T i b o. Max uyj fændy, iu čysyl xosy mur
nyn cæmæj radta j æmæ max uymæj
næ rynčyny sdzæbæx kænæm.

S g a n a r e l. Cæmæj rynčyn u, uyj fenyn
qæuy.

T i b o. Ældar, næ rynčyn sæjy donnizæj.

S g a n a r e l. Donnizæj?

T i b o. Oma uyj cy u, uymæj iudadzygdær
nyrræsydi, kuyd dzurys, uymæ gæsgæ,
uymæn jæ buary cæværdær dædtæ
sævzærydi. cæj axxosæj jæ igær, guy-
byn, ævi farsyl ævzag, æmæ ha, ænqæl
dæn aftæ sæ fæxonync, — kæd ma
tug arazync; tudžy bæsty uydōn æv-
zæryn kænyn — don. Bon cuxæj rizi,
uyjimæ dzy tyx nal væjy, nodžy jæ
khæxty fætasæntæ rissync. Jæ quyry
axæm flegmatæ fæzyndysty, æmæ jæ
iu axæmy fæxurx kændzysty; xadtæj-
xadt ta baqarm væjy jæ zærdæ, jæ
buar yl æmpyly, jæxi xojyn bajdajy
æmæ adæjmag zæhdzæn: acy saxat jæ
ud sisdzæn. Maxæn næ qæuy is iu
aptekar, qyg dæm ma fækæsed, fælæ
jyn uyj, zæhæn næj, uyj bærc aly xuy-
zon cydærtæ fælæværdta: dyuuadæs je-
kjujæ biræ fylđær baxardz kodta
ænqævzæn xostyl, baxaryr myn kæn,
miksturætyl, nuazgæ xostæ æmæ aly
xuyzæn qylnatyl. Fælæ utæbpæt xos-
tæ nicy baxxuys kodtoj rynčynæn. Ča-
værdær xos ma uydi dæltinag, om-

dzædžy nuazinag æj xuydtoj, kæd
ma isty zonym, uæd. Kuyd dzurync,
aftæmæj, dam, nomdzyd læchyrtae,
kæron syn næj, uyj bærc adæm fæ-
cahtoj uycy xosæj.

S g a n a r e l (*dary ma jæm jæ khux æx-
catæ ænqæf*).

Mæ xælar, quydtæg cybyrdær kæn...

T i b o. Ældar, næ quydtædžy sær uyj u,
æmæ dæm max ærbacydystæm kuræg,
"cy bakænæm, uyj nyn kuyd zæhaj.

S g a n a r e l. Nicy dyn æmbaryn bynton-
dær.

P e r r e n. Ældar, mæ mad rynčyn u, dyuuæ
jekjujy dyn ærbaxastam, isty xos nyn
radt adonyl.

S g a n a r e l. He, dæu dzyrd æz æmba-
ryn. He, uyj læbpu u, he; uyj ærgom
dzyrd u æmæ kuyd æmbæly, quydtæg
æmbaryn kænny, aftæ. Dy zahtaj, dæ
mad rynčyn u donnizæj, uymæj nyrræ-
syd, rizæg æj cux nal uadzy, rissync jæ
khæxtæ, stæj xadtæj-xadt jæ zærdæ
baqarm væjy, jæxi tilyn bajdajy, khædz-
tæ kænny.

P e r r e n. Aftæ u, ældar.

• **S g a n a r e l.** Æz æj uadidægæn dær bam-
bærston dæ dzyrdtæj. Fælæ dæ fyd
cy dzury, uyj jæxædæg dær næ zony.
Uædæ symax mænæj xos agurut?

P e r r e n. O, ældar...

S g a n a r e l. Xos rynčyny sdzæbæx kænny-
næn?

P e r r e n. Aftæ jæ æmbaræm, ældar.

S g a n a r e l. Mænæ acy cyxty khærdt xæs-
gæut æmæ jyn dzy baxæryn kænut.

P e r r e n. Cyxt, ældar?

S g a n a r e l. Acy cyxtæn is xicæn skond:
auly is syzhærin dær, kolartæ dær,
zemčugtæ, stæj ma nodžy biræ ændær
zynarh dzaumædtæ.

P e r r e n. Buznyg dæ stæm, ældar: cyxtæj
jyn acy saxat baxæryn kændzystæm.

S g a n a r e l. Cæugæut, fælæ uyn kuy
amæla. myjjag, uæd iu æj xorz bany-
gænut, uæ qarumæ gæsgæ.

III-AG FÆZYND

Zakliua, S a a r e l, Luka (*scenæju arfgo-
mau*). *Dyggag arxajdy dekoraci: Zeroniy
xædzary—iu uat.*

S g a n a r e l. Amaj ma xærzaivdær, xærz-
dzæbæxdær dydžyæ kuyd uydzæn?

Uæ mæ zærdæjyl læuuæn dydžyzæ;
dæ uynd myn kuyd æxsyzgon u, kuy,
dæ uynd u addžyn uidag, kassia, alek-
sandriag kærðædžy syf, mænæn mæ
zærdæjy melæncholi či asyhdæg kæny.

Zaklina. Lečhyr, ucy dzyrdtæ ægær xorz
dzyrdtæ sty, fælæ æz dæ latinag æv-
zadžy mur nicy æmbaryn

Sganarel. Dydžyzæ, færynčyn ma u,
dæ xorzæxæj. Aftæ mæ bauarž, aftæ,
æmæ fyr uarztæj kuyd færynčyn uaj.
Uymæj styrðær xorz mænyl ne 'rcæuid
æmæ dæu kuy sdzæbæx kænin.

Zaklina. Arfæ dyn kænyn, fælæ mæ ænæ
rynčynæj nyuuadz: stæj biræ xuyzdær
uydzæn lečhyry sær mæn kuyd nikuy
baqæua.

Sganarel. Kuyd tærihæd dyn kænin,
uyj kuy zonis, —axæm ænæuuænk æmæ
dyn axæm zahdgænag moj kæj fæcis...

Zaklina. Æmæ cy čyndæua, ældar?
Ævæddzægæn æmæ myl ucy uarh
mæ tærihædty tyxxæj æværd fæci.
Fælæ uæddær sæh bast cy ran fæci,
quamæ ucy ran tona kærðædžy chub-
pytæ dær. Ærhomy bast cy fæua, uyj
ta xæssyn qæuy.

Sganarel. Zyn u zyn axæm adæjmadži-
mæ cæryn, axæm fyddzærinimæ:
ædzux dæm jæ cæsty zul daræd, stæj
iskæjimæ, ævædza, iunæg dzyrd skod-
ta. uæd yn uyj dær cæhdy jæ thængtæ.

Zaklina. Ældar, dy jyn fedtaj ærmæst
jæ uælængaj buc mitæ, fælæ ma jæ
uagær jæ mæstyjy saxat kuy fedtais...

Sganarel. Uyj ta ma dyn ælhystæj
æmbisond, uæd uyj ta kuyd, æmæ cy
ran razyndzæn axæm adæjmag, uyj
xuyzæn nyllæg ud/ kæmæn ua, æmæ
dæu xuyzæn adæjmadžimæ aftæ fyd-
dzæræn kæna? Bauyrnæd dæ, æz zo-
nyn axæm adæm, dydžyzæty ræsuhd
dær, stæj dæm dard dær ne sty, uy-
don sæxi styr amondžynyl banymaig-
koj, ærmæst dyn dæ dzidžijy kæræd-
tæn kuy aba kænigkoj. Nyr dzy uæd-
dær cæmæn quydi cæ, æmæ dæu xuy-
zæn xærzkond adæjmag axæmy xaj fæ-
ua. Uyj xuyzæn xajuan, styr, uyj xuy-
zæn tuldz khodax, sælxær... Xatyr dæ
kuryn, —dydžyzæ, dæ mojj dyn ægær,
ægær fauyn...

Zaklina. Ældar, æz xorz zonym uydon
dær ma jyn ægær, čysyl sty.

Sganarel. O, o, dydžyzæ, bælvyrð aftæ
u, ucy uajdzæftæ jyl kæj badync: fæ-
læ ma ævzær næ uaid, —ænæuuænk dyl
kæj kænny, uyj tyxxæj ma jyn jæ særyl
istytæ kuy 'rzajyn kænny, fyddæradæn.

Zaklina. Æcæg u, æz uymæn dzæbæx
dær uajy koj ædzux kuy næ kodtain,
uæd či zony, aftæ dær rauadaid æmæ
jyn jæ sær ægadmæ æruahtain.

Sganarel. Xorz bakænis, dæ mast dzy
kuy raisis iskæj særabpon. Zæhyn ma
dyn—acy læg cy bakuysta, uyj jyl
ænæmbælgæ næu: æmæ æz cæj amond-
žyn xonin mæxi, dydžyzæty ræsuhd-
dær, dæ mast dzy cæmæj raisaj, uyj
tyxxæj mæn kuy ravzaris... (*Sganarel
Zaklinamæ jæ khuxtæ kuyd adarh
kodta qæbys kænynmæ, oftæ Luka uy-
don æxsæn jæ sær fæcavta æmæ sæ as-
tæu alæuuydt, Sganarel æmæ Zaklina
Lukamæ kæsync, oftæmæj fæjnærdæm
fæcæuync: lečhyr xudædžy zdyxtytæ
kænny jæxicæn*).

IV-ÆM FÆZYND

Zeront, Luka

Zeront. Næ lečhyry næ fedtaj, Luka?
Luka. Fedton, xæjræg æj jæ fyddzag
skhuymbil kænæd! Uyj dær fedton,
mæ usy dær.

Zeront. Æmæ uædæ cy fæua?

Luka. Nicy jyn zonym, fælæ xæjrædžty
amædtag jæ sær, uyj jyn mæ arfæ!

Zeront. Azhor ma, mæ čyzg, cy mi kæ
ny, uyj fen.

V-ÆM FÆZYND

Sganarel, Leandr, Zeront

Zeront. Acy saxat ma dæu farston,
ældar.

Sganarel. Æz dæ kærty zærdæbynæj
bacarxajdton, uældaj don cæmæj akal-
tain.. Rynčyn kuyd u?

Zeront. Dæ kosy fæstæ čysyl æruæz-
zauðær.

Sganarel. Xuyzdær u: bærag u æx-
xuyš yn kæj kænny.

Zeront. Rast u, fælæ tærsyn, kuy jæ
fæxuydug kæna.

Sganarel. Dæ xorzæxæj, tærsgæ jyn
mæ kæn. Maxmæ alcæmæn dær xos is,
æz ænqælmæ kæsyn ærmæst, kæd styn-

sid, kæd katajtæ kænyn bajdaid, uæd
yn cy xos qæua, uyj jynradtdzystæm.
Zeront (*Leandrmæ amongæjæ*). Uyj ta
mæm cavær lædzy ærbaxuydtaj?
Sganarel (*Amony khuxtæj, oma ap-
tekær kæj u*). Uyj...
Zeront. Ci u?
Sganarel. Uyj?
Zeront. Uyj dyn uyj...
Sganarel. Kæcy...
Zeront. Æmbaryn dæ.
Sganarel. Dæ çygzæn dyn sbædzæn.

VI-ÆM FÆZYND

**Ljucindæ, Zeront, Leandr, Zaklina, Sga-
narel**

Zaklina. Mænæ dyn uyj ta dæ çygz, æl-
dar iu çysyl æj racu-bacu kænyn ba-
fændyd.

Sganarel. Uyj jyn pajda uydzæn. Ap-
tekær, maradz æmæ jyn dy jæ puls
basgar, uyj fæstæ æz æmæ dy nizy
tyxxæj ærnyxas kændzystæm (*dzurgæ
dzurn tahdgomau Zeronty fækæny
scænæg khuyrmæ, bakodta jæ jæ
qæbysy, stæj Leandr æmæ Ljucindæ-
mæ çhuldymzdæxt kuyd ua, oftæ jyl
xæcy*). O, ældar, uyj u doxtyræn styr
æmæ qauhajag, bafarst: ustyta, ævi
lægtæ sty ændonær dzæbæx kænæn?
Idtæg zærdiagæj dæ kurny, ærbajqus
mæm, iutæm gæsgæ ustyta ændon-
dær dzæbæxgænæn sty lægtæj, annæ-
tæm gæsgæ ta ne sty. Æz ta uyj zæ-
hæg dæn: sty æmæ ne sty; Uymæn
æmæ bædzyn umældzinædtæ æmxuy-
zon æmijas kæm ne sty sylgojmadzy
buary qædy, uycy ran uydøn sæ bua-
ry sturonfars ædzux uymæ tyndzy, cæ-
mæj fæuælaxiz dær ua, uydønæn sæ
uydøn farsyl, uyj fædyl ta uyj arazy,
sæ quydytæ iu næ væjjync, mæjy zu-
laiv zyldmæ gæsgæ, stæj xur ta jæ
tyntæ zæxxy tybpyrmæ kæmæn xa-
uync, læuuy...

Ljucindæ (*Leandrmæ*). Næ, æz mæ æn-
davyndzinady næ fæsjadzynæn. Uycy
iu zærdion yl uydzynæn ænusmæ dær.
Zeront. Mæ çygz ta dzurn bajdydta.
Cæj styr dissag u xosy tyx! Axæm
ma leçhyr razyndzæn! Mæ - çydzdy
myn kæj dzæbæx kodtaj, uymæj dæ
aftæ fæbuznyg dæn, æmæ dyn æj zæ-

hyn dær næ færazyn. Cæmæj dyn
fiddzynæn dæ xorzdzinad?

Sganarel (*racu-bacu gængæ, jæ xud ti-
ly*). He, uyj dyn nizy axast, he!
Cysyl fydbæon yl næ fækodton...

Ljucindæ. O, mæ fyd, æz ta dyn dzu-
ryn bajdydton, fælæ ærmæst uyj tyx-
xæj, cæmæj zæhon dæuæn: æz fæcæ-
uinag nikæmæ dæn ærmæst Leandry
jedtæmæ, stæj mæ dzæhæly qavys
Orasæn dædtynmæ.

Zeront. Æmæ...

Ljucindæ. Cy sfænd kodton, uyj aivyn
myn nikæj ual bon bauydzæn!

Zeront. Kuyd, uæddær?

Ljucindæ. Dzæhæly ma mæm xatdzy-
næ: æz nal fætærsdzynæn.

Zeront. Fælæ uæddær...

Ljucindæ. Casdæridær mæm næ xa-
taj, nicy ual dyn adavdzæn.

Zeront. Æz...

Ljucindæ. Fidar læuuy æz mæ fændyl.

Zeront. Uyj ta kuyd?..

Ljucindæ. Mæxi kuy næ fænda, uæd mæ
nyjardzyty bon næu mæn tyxæj rad-
tyn mojmæ.

Zeront. Æz...

Ljucindæ. Cydæridær dæ næ bafæn-
da, uæddær!...

Zeront. Uyj...

Ljucindæ. Mæ zærdæ axæm tyxdzinad
næ bauaddzæn jæxicæn...

Zeront. Gormon...

Ljucindæ. Cæjnæ fæltau kæj næ uar-
zyn, uycy lædzy mæ moj skænnon, uyj
bæsty molodzandonmæ fæcæudzynæn.

Zeront. Omæ...

Ljucindæ (*tahdgomau*). Næ! nicæj tyx-
xæj. Dæ bancajyn xuyzdær uydzæn,
ræstæg dzæhæl xuymætædzy fesafdzynæ.
Æz ne srazy uydzynæn nicæj tyx-
xæj. Quydtag mænæn lyggond u.

Zeront. Jæ dzyrdy byn mæ fækodta.
Donuahd æm fæci æmæ jæ niçi ual
bauyromdzæn (*Sganarelmæ*). Xorz æl-
dar, tabuafsi dyn zæhyn, æmæ ta jæ
bajgomyg kæm.

Sganarel. Uymæn nicy ual færaz ær-
cæudzæn. Ærmæst ma dyn mæ bon
uyj bauydzæn, æmæ cæmæj nal qusaj,
uyj dyn bakændzynæn, gobi-gobi kuyd
festaj, kuy dæ bafænda, uæd.

Zeront. Arfæjag u (*Ljucindæmæ*). Æmæ
uædæ dy aftæ ænqæl dæ...

Ljucindæ. Næ, dæ dzyrdtæ mæm nal baqardzasty, cy fændy kuy kænaj, uæd-dær!

Zeront. Uyj zon æmæ acy izær Orasmæ fæcæudzynæ.
Ljucindæ. Fæltau mælæt!

Sganarel (Zerontmæ). Ælhystag kuyd fæci mæ sær! Dæ xorzæxæj, bahæc ma, æz æj medicinæ kuyd amony, aftæsarazon: uyj bambar æmæ dæ čygz nyz sxuystæj dary aftæ jæxi, nizæn ta jæ dzæbæxy xos mænma.

Zeront. Uyj ta kuyd, ældar, æmæ dy xæjrædzy sajdæn xos sarazaj?

Sganarel. Me 'vdžid æj bakæn,—aly nizæn dær mænma is xos, stæj nyn næ aptekær baxxuys kændzæn acy niz sdzæbæxæn. (Leondrmæ) lu dzyrd. Dy, uynys, Ljucindæ, uycy Leandrmæ cy zærdæjy uag dary, uymæn jæ fydy zærdæmæ byntondær kæj næ cæuy: ræstæg dzæhæly safyn nal qæuy, soj-dædtæ tyng abuzyn bajdydtoj, sæxi uagyl nal sty, fezmælydysty sæ bynty; tahddær uycy nizæn isty fæ-ræz skæнын qæuy, namæ fæstiat kuy kænæm, uæd niz fyddær kuy fæua. Mæn'y rdygonau acy ran is ærmæst iunæg fæ-ræz: iu styr æxxuysgænæg nost yn—iumæ alidzæny nost; uymæ ma ævæstiatæj baftaudzynæ, sarhauyny dyuuæ draxmæjy ciljulæty midæg. Razy dyn guamæ ma kænæ acy xos banazynyl; fælæ dæ quydtag dy xorz æmbarys æmæ dæ kommæ kuyd bakæsa, aftæ saraz. Cæugæ nyr æmæ dyrhbælas dony čyzdžimæ uæxi airxæfsut iu čy-syl, cæmæj soj-dædtæ bazmæloj, æz ta acy ran banyxas kænnon čyzdžy lydimæ; fælæ særæj-særæj kænyn nal qæuy. Xos tahddær,—axæm ræstædžy cy xos agurync, axæm xos!

VII-ÆM FÆZYND

Zeront, Sganarel

Zeront. Ældar, cavær xosy koj skodtaj ærdæbon ta? Æz, ænqæl dæn axæm xosy nom qusgæ dær nikuy ma fæ-kodton.

Sganarel. Uycy xosty sær fæstægmæ ba-qæuy, ændær anal nal is, ævædza, uæd.

Zeront. Iskuy ma fendi axæm xivæn-don?

Sganarel. Xivænd væjjync xadtæj-xadt čyzdžytæ.

Zeront. Uyrngæ dær dæ næ bakæn-dzæn, aftæ bauarza uycy Leandry.

Sganarel. Tug æxsidyn kuy bajdaja, uæd uycy xuyzy fæbæræg væjy æv-zong zondyl.

Zeront. Uycy uarzt cæj bærc tyxdžyn u, uyj dyn kuy bazydton, uæd duærd-tæ æxgænyn bajdydton mæ čygzyl.

Sganarel. Xuyzdær ta ma uædæ čer-dæm bačyndæua.

Zeront. Æmæ uyj saræzton, cæmæj byn-ton dær nal sæmbældaigkoj kæræ-dziuyl.

Sganarel. Idtæg ræsuhd!

Zeront. Isty ædylydzinad ænærcæugæ næ fæuydaid, kærædziy ma cæmæj uydaigkoj, uycy bartæ syn kuy rad-tain, uæd.

Sganarel. Bælvyrd, aftæ u!

Zeront. Mænrydgonau, jæ fædyl ali-džynyl dær fæstiat næ fæuydaid.

Sganarel. Næ jæm kæsut!

Zeront. Fælæ jyn uyj bon ne suydžæn, næ!

Sganarel. Mænæj dær ma!

Zeront. Kærædziy fenyn nal baftdzæn sæ khuxy: nal sæ bauaddžynæn.

Sganarel. Jæ quydtag ædylly adæjma-džimæ næj: stæj dæ fæd-fælivæntæ či bambara, axæm dær næu ævæddzæ-gæn. Dæuyl sajd ne 'rcæudzæn: styr zond qæuy dæu fæsajynæn.

VIII-ÆM FÆZYND

Luka Zeront, Sganarel

Luka. Xæjrædžy xaj fæuæd, ældar, ne znag! Styr fydybylyz: dæ čygz alyhdi jæ Leandrimæ. Aptekær dær uyj uyd, uycy kuyst ta dyn bakodta acy lečhyr.

Zeront. Kuyd? ænæ kardæj mæ kuy argævstaj! Phælicæmæ tahd! Ardy-gæj jæ maual auadzut. Mængard! Æz dæ radtdžynæn tærxonmæ æmæ dyn, uæd fenyn kændzasty!

Luka. He, uyj dyn, he! Doxtyr nal dyn is ænæ 'rcæuyndžæ. Khaxdzæf dær ma akænaj?!

IX-ÆM FÆZYND

/ **Martina, Sganarel, Luka**

Martina (*Lukamæ*). Mæ rafældisæg! Tyx-tæ æmæ amældtæj ssardton acy xædzar. Zæh ma myn, cy lečhyr dyn bacamydton, uyj cy fæcis?

Luka. Mænæ. Acy saxat æj ærcauyndzdzysty?

Martina. Kuyd? Mæ mojj myn ærcauyndzdzysty? Æmæ uagær cy rakodta axæmæj?

Luka. Uyj bakodta æmæ nyn næ xicauy-čydzdy askhæftoj.

Martina. Uæ mæ uarzon lædžy xaj, æcæg u, ærcauyndzdzysty dæ?

Sganarel. Næ uynys, cy ma kænnon..

Martina. Æmæ dæ mælæt uyj bærc adæmy raz ærcæua?

Sganarel. Cy ma bačyndæua?

Martina. Last ma kuy fæuydais næ sugtæ, uæd myn aftæ zyn næ uydaid.

Sganarel. Tabuafsi, dæxi ajs ardygæj, mæ zærdæ myn xalys!

Martina. Næ, læcæuinag næ dæn zærdætæ dyn baværon dæ mælæty saxat, stæj dæ calynmæ auyhdæj fenon, ualynmæ dæuæg mæxi nal fælasdzynæn.

Sganarel. Uæu, mæ bon!..

X-ÆM FÆZYND

Zeront, Sganarel, Martina

Zeront (*Sganarelmæ*). Kæmisar acy saxat ærbacæudzæn æmæ dæ axæm ran bafsnajdzysty, rairvæzyn dæ khuxy kæcæj nal bafta!

Sganarel. (*zonguyl ærlæuuyd xudai-stæj*). Kæd æmæ isty amal is, uæd mynju khord lædzædžy cæftæj quydtag axicæn kæn.

Zeront. Uyj amal dyn ne 'rcæudzæn; quæmæ rast tærxonad jæ quydtag bakæna!

XI-ÆM FÆZYND

Zeront, Leandr, Ljucindæ, Luka, Sganarel, Martina

Leandr. Æz dæm ærbacydtæn, stæj dæm ærbaxuydton Ljucindæjy, dæ bar ta jyl kuyd cæua, aftæ. Næ dyuuæ dær qavydystæm fælidzynmæ, fælæ stæj uycy fænd nyuuaham,—ændær fænd næm ærcydi, razzagæj rastdær æmæ aivdær fænd. Æz dyn dæ čyzg davy-nyl mæxi nal iftyndzyn, fælæ dæm xatyn, dæ čydzdy myn dæxædæg æhdauyl kuyd radta, aftæ. Qusyn dyn kænyn ældar, iu uacquyd: čysyl razdær ærmæst mænyl sæmbæld činyg, uymæj æz bazydton,—mæ fydy æfsymær kæj amard æmæ jæ byntæ mænyl nyffysta.

Zeront. Arh dyn kænyn dæ xorz uagæn, æmæ dyn cingængæjæ dædtyn mæ čydzdy.

Sganarel (*jæxi nymæry*). Medicinæ dær xorz airvæzt.

Martina. Ærcauyndzynæj dyn tas nal u, æmæ lečhyr kæj sdæ, stæj uyj dær zon, æmæ dyn uycy styr kad mæn ruadžy skodtoj.

Sganarel. Æcæg zæhys? Uædæ xuycau zony, uyj bærc lædzædžy cæftæ dær dæu ruadžy æruadi me 'rahyl?

Leandr. Sæ kæron uyj bærc xorzmæ razylidi, æmæ syl mæsty kænyn nal æmbæly.

Sganarel. Cæj fæuæd uædæ aftæ dær (*Martinamæ*). Barst-dyn uænt lædzædžy cæftæ, bærzond ranmæ mæ kæj særhævttoj, uyj tyxxæj, fælæ amæj fæstæmæ dy quamæ styr arh kænaj mæ xuyzæn nomdzyd guybpyrsaræn, æmæ dæ rox ma kænæd, lečhyry mæstytæj tæssagdær adæm kæj næ zonyne!

Æmbalty Cockoj raivd.

Plity X riton.

DIDINÆG.

Dony byl di:linæg ræzy.
Qældzægæj sdardta jæ cæst.
Rajdzast chæx-kærdædžyn fæzy
Ærdzy rævdydæj æf-æst.

Xudgæ jæ didinsyf-tily.
Babuc is xury xuynæj.
Irdgæ jæ alværsty zily,
Uældæf nyquyry zydzæj.

Bajræz ual, didinæg abon,
Nog čyndzau sfælynd dæxl!
Addžyn xaj ruxs ærdzæj raton,—
Fadat dyn qomylæn is!

Som dæ næ ræsuhd čyzg bucæn
Urs riuył cinæj kændzæn.
Uyj dyn dæ duximæ smuddzæn.
Uyj dæ iu rajgond uydzæn.

Mæskuy, 1934 az

*Plity Xariton**ÆZ MYSYN, MYSYN—SAU ÆRFYG.*

Uæ babyn uaj zærdæjy nîz,
 Kuyd dissag u dæ mast.
 Dæ uarzonyl kuy fembælis—
 Fædzuris yn dæ qast.

Fælæ cy kænaj, cy, mæ xur,—
 Dæ ræsuhd bazzad dard.
 Dæ razy is ehau cælxdur,
 Æmæ dyl bon nyttar.

Kavkazy rajdzašt urs xæxtæj
 Æzhory Terk-don tahd.
 Kæjdær tyxxæj, fælxurs xuyzæj,
 Kæjdær cæssyg fætahd.

Uæ raxauaj, mæ raxiz cæst,
 Dy azimag kuy dæ.
 Mæty, qynchymy airvæzt
 Dæu axxosæj zærdæ.

Æz mysyn; mysyn—sau ærfyg,
 Cæsty tybar-tybur.
 Dæumæ mæ zærdæ auyrdyg,
 Zynarh uarzon, mæ xur.

Kæjdær fyddzyx, kæjdær nyxas.
 Dæu atydtoj mænæj.
 Dæ baxud n dæ cæstyngas,
 Kæj rævdauy nyr, kæj?!

Uæ amælaj, zæronð æh au,
 Uæ bajsæfaj bynton!
 Qæuy nyrævdyn dæu syrdau,
 Kænnod d,n næj kæron.

Kuy uarztam max kæræ zijy.
 Kuy radystæm ædæux.
 Uæ zærdæ nyr cæ ræsijy,
 Cæmæn u cæaj cus?

Nyr mysdzynæ, ævæ dzægæn,
 Næ qarm. fælmæn nyxas,
 Mæj xudgæjæ næ xæd særmæ
 Jæ calxy dzag kuyd kæt,

Ræsuht du e kuyd ærdiylvta,
 Jæ qaztæj max — æfsæst,
 Kuyd bauarza, kud rævdydta,—
 Næ dyuuæj, ærmæst.

Fændarast nyr, nanajy çyzg,—
 Cæj xorz amond fæxæss.
 Æz ta bærzondðær sisdzynæn
 Mæ lirikon qælæs.

BIBLIOGRAFI

Bædoaty Qazybeg

STYR GORÆTYL XAXUYR KÆNINY NYXMAÆ.

Xuadonti Issæ, „Ustur goræti“. Fyddzog xaj. Redaktor Dzaguyrty G. Cægæt Irystony oblæsty rauahdad. 1934 az. 146 farsy. Arh 5 somy.

Æmb. Stalin dzyrdta næ partij 16-æm sjezdy nacion farstajy cudyndzinædtimæ toxy tyxxæj aftæ:

„Partij midæg cudyndzinædtimæ tox kænyny nyv æxxæst næ uydzæn, kuy næ skoj kænæm, partij midæg nacion farstajy cy cudyndzinædtæ is, uydony tyxxæj, uæd. Æz zæhyn, fyddzadzædær styr uyrssag xædxæ-cæg sovinizimmæ cudyndzinædæj æmæ, dygkægæj ta bynætton nacionalizimmæ cudyndzinædæj. Uycy cudyndzinædtæ ne-sty uyj bærc zyngæ æmæ qæddyxæj cægugæ kuyd „galiumæ“ kænæ raxizmmæ cudyndzinædtæ. Uydony sxonæn uaid xilgæ cudyndzinædtæ. Fælæ uymæj aftæ zæhæn næj, æmæ uydon æbpyndær ne sty, zæhgæ. Næ, uydon uævgæ sty, stæj sæjragdær ta uyj—æmæ kænynnc ræzgæ. Uuyl æbpyndær dyzærdyg-gænæn næj. Dyzerdyggænæn yl næj, uymæn æmæ klasson tox scyreny iumæjag atmosferæjæn, uyj gænæn næj æmæ ma cyren kænæ nacion dyzhuyndzinædtæ, kæcytæ xæddzæ kænynnc partimæ. Uymæ gæsgæ qæuy rargom kænyn æmæ xurmæ rakalyn se' ngas (sæ axast) uycy cudyndzinædtæ.“*

Uycy ran bælvyrð rargom kodta æmbal Stalin sæ axast uycy cudyndzinædtæn æmæ radta direktiv:

„Partij xæs u uyj, cæmæj ænauærdon tox kænæ uycy cudyndzinædtimæ æmæ ærcæua fadat aræst SSRC adæmty fælløjgænæg dzyllæty internacion qomyladæn“.**

Uycy axsdziag direktiv parti æxxæst kodta æmæ jæ kænny ænæfæcudgæ. Parti tox

kodta æmb. Staliny fidar leninon razamyn-dæj æbpæt cudyndzinædtimæ dær æmæ ærgom toxy midæg pyrxgond ærcydysty partijy xaxxæj uycy aly 'rdæm cudyndzinædtæ. Fælæ klasson toxy axast axæm u, æmæ iu cybyr ræstædzy midæg næ xicæn kænny, stæj iu xuyzæj innæmæ xizy ræstægæj ræstæg-mæ. Klasson znag je sæftmæ cas xæstægdær xæddzæ kænny, uyjas svæjy tyznæg-dær, æmæ ærgomæj jæ bon kuy nicy ual væjy, uæd ta arxajy susægæj, biræ æmæ biræ aly xuyzy metodtæj.

Næ fætæg Stalin uyj tyxxæj dær idtæg rastfædzæxsta æmæ dömædta politikon khærcusdzinad. 1933 azy janvary plenumy uyj dzyrdta:

„Zærdyl daryn qæuy uyj, æmæ soveton paddxaxady qaru kuyd ræza, aftæ tyxdzyn-dær kændzæni mælæg klassty fæstag bazzæjæddzægty nyxlæuuyndzinad. Æmæ he uymæn, uydon mælgæ kæj kænynnc æmæ ma sæ fæstag bonty kæj cærync, uymæ gæsgæ cæudzysty iu fænyxyldy formæjæ innæmæ, tyxdzyn-dær fænyxyldy formætæm, sæ qast iu xæsdzysty adæmæjæstæzæddær fæltærtæm æmæ sæ arædzysty soveton xicauady nyxmæ. Næj axæm çhizidzinad æmæ xaxuyr, uycy fyddzadzæ adæm kæj ne 'ræmysoj soveton xicauadyl. Æmæ uyædty færcy fælvarync fæstæzæd elementty mobilizaci kænynyl. Uyj adyl rægæ uævæn æmæ bazmælæn is pyrxgond çi 'rcydis, uycy kontrævoljucion eserty, mensevikty burzuazon nacionalistty zæronð partity khordtæn, centry æmæ kærædty dær, rægæ uævæn æmæ bazmælæn is kontrævoljucion oppozicion elementty zhælæntæn trockisttæj æmæ raxizmmæ cuddzytæj. Uyj, aj-haj, tæssag næu. Fælæ

* Сталин. Вопросы ленинизма, изд. 9-е, стр. 562

** И. Сталин, Вопросы ленинизма, изд. 9-е, стр. 567

uyddædtæ iuuyldær daryn qæuy zærdyl, kæd max fændy uycy elementtæj tahddær sxicaen uævyn, stæj næxiuyl biræ zjantæ ne ruädzgæjæ, uæd.

He, uymæ gæsgæ revoljucion khærcqusdzinad u axæm axsdziagdzinad, kæcy uældajdær nyrtegkæ, tyng qæuy bolsevikty.“

Acy amynd idtæg rast kæj uydi, uyj styr uæzzæu zjanæj bavzærsta næ parti: kontrrevoljucion zinovjevon-trockiston opozicijy bazzajæddzægtæ susægæj bagærax kodto. æmæ amardto. næ partijy xuyzdær kusdzytæj iuy—æmb. Kirovy. Æmb. Stalin kæj amydtæ dyuæ azy razmæ, axæm revoljucion khærcqusdzinad næm fag kæj næ razyndi iuæj-iu rædty, uyj ægær zynarh slæuuydi næ partijæn.

He, uymæ gæsgæ abon nodzy arfdær nyquydy qæuy æmbal Staliny amyndtyl æmæ nodzy khord xadty tyxdzyndær fækænæm næ revoljucion khærcqusdzinad, cæmæj aly kontrrevoljucion burzazon æmæ nacionaliston partity fæstag bazzajæddzægtæn ma ual fæua sæ sær sdaryny fadat æmæ ma ual baværoj næ cæugæ-calxy byn sydzyty khuybar dær.

Acy quydtægtæj axsdziag xaddzægtæ skængæjæ maxæn næ xæs ulystægdær ærkæsyn æmæ rairtasyn çidæridær partijy xæs zyhuym:næ kæny, baræj ævi ænæbary, socialiston aræstad æbpæt khabæzty dær æmæ syn ærxæcæm sæ roxtyl, ne 'xsænmaæ zaggady ideologi çi xæssy, uydon quamaæ bajajfoj aqazzag cæf.

Æxæm cæstæj ærkastystæm max Xuadonti Issæjy „Ustur gorætmæ“.

Acy çinyg u romany fyddzag xaj, dyguronau. Iron aiv literaturæ næu ragon. Uymæ gæsgæ iron soveton literaturæjæn fyddzag zamanæj is xærz mæguyr byntæ. Æmæ nyr abon kuy fæzyny iron ævzagyl roman, uæd væjy idtæg æssyzgojnag. Fælæ axæm uaværy uævgæjæ dær, æbpyndær uyj zæhæn næj, æmæ nyn xatyr uydzæni, uycy roman kænæ ændær aiv lieteraturon fystæn jæ qæd uyrssag kænæ ændær iskæcy soveton literaturæjæ læmæhdær kuy ua. Næ dær jæ formæ, næ dær jæ abpy tyxxæj axæm xatyræ kuryn sæ bon næu iron soveton fydsdzytæn, uældaj dær, nyxas kuy cæua fystæn jæ politikon abpy tyxxæj, uæd.

Cy u jæ abp „Ustur gorætmæ“? Cæuyl dzury Xuadonti Issæjæ romany?

Fyssæg rajsta inæguyr dyguron læbpujy, — jæ nom llas. llasæn jæ fyd Bola tyx amalta æmæ fææztæ skodta, ssardta jyn cydær madzaltæj fændagkag (jæ fæjnædzytæ aslam arhyl æuæj kodta sæ qæugkag chulber Bekiræn) æmæ jæ arvysta Leningradmæ axuyrma. Romany kompozicion aræst kuyd u, uymæ gæsgæ fyssæg quamaæ ravdystaid inæguyr talyng xæxxon læbpu soveton xicauady ruadzy kuyd acydy styr gorætmæ æmæ jæ talyng zondaxast kuyd fæsefti stæj kuyd ssis sociælizm arazæg soveton specialist.

Idtæg xorz temæ u, uyj! Paddzaxy zama ny ssæst æmæ talyngæj cy biræ nacitæ cardi Uæræsejy, uydony fæsiwædæj biræ sædæte æmæ mintæ nyr, soveton xicauady ræstædzy, ærlæuuydysty uæræx fændagyl, systy soveton skholaty midæg soveton paddzaxady xardæj inzeneræte, doxtyrtæ, agromontæ, axuyrgændzytæ. Æmæ aftæmæj æbpæt Soveton Cædisy biræ adæmtæ komuniston partijy razamyndæj idtæg rævdz arazync socializm. Uycy process, stæj xæxxon læbpu styr goræty midæg kuyd æmæ cæj ruadzy jæ zondaxast aftæ ivgæ cydi, uyj ravdisyn aivæj socialiston realizmy uagyl, uyj u styr zynarh quydtæg. Uyyl bakusyn æmæ uycy xæs sæxxæst kæny u kad æmæ namysy quydtæg næ soveton fydsdzytæn. Uyyl bynduronæj kusgæ dær kænync.

Fælæ uycy xæs ne 'sæxxæst kodta Xuadonti Issæj, uyj rast næ ravdysta æcægdzinad, zyhuymmaæ kæny kæsædzy zond—æruahta styr politikon rædydtæ.

Romany midæg llasæj ædtæmæ ma is iron fæsiwædæj iu khord, — Leningrady axuyrma çi is, axæmtæ. Is dzy biræ uyrssægtæ kænæ komkommæ arxajdzytæ, kænæ ta, ærmæst llasyl kænæ innæ irædtyl æmbælgæ çi fækæny, axæmtæ. Romany midæg cy irædtæ is, uydon iuuyldær ævdyst ærcydysty nacionalistytæj, uyrssægtæ ta—sovinistytæj. Kæd aftæ næu, uæd ma ærkæsem.

llas Leningradmæ cæuyny fændagyl kuy rarasti, uæd fyddzagdær cy goræty sæmbældi (ævæddzægæn Dzæudzyqæu), uym, kæj zæhyn æj qæuy, uydi llasy qæuæj, fyl dær adæm, qæuy xuyzæn næ, fælæ ændær, ænaxuyrdær aræstytæ, bærzond ahuystytæ æmæ ændærtæ. llas rakæsbakæsgængæ cæuy. Aftæmaj:

„Jeuebæl æxe iskhuæridæ æma caldæn-

mæ uomæ kæsida, ualdængæ ba ændæri hær æ hosi fæccæuidæ: „Medved!“ (Fars 20).

Fæcæuyn darddær llas æmæ jæ fændaggon æmbal Mæxæmæt. llasæn—

„ævast æ khæxti bunæj suvælloni kæun isservastæj, næuægæj ku fænnæxstær æncæ, uæd. Uoci nikhuldbæl raihusta: „durak, zver!“ (Fars 21).

He uyj ual uyn fyddzag „ægas cæuaj“ llasæn goræty — fyddzag xadt kuy sæmbældi goræty, uæd.

Cæuyn poezdy Leningradmæ llas æmæ Mæxæmæt. Ualynmæ sæ axuydtoj ændær iron læbputæ sæ kupemæ. Sistoj kærçytæ, araç æmæ, minas kænync. Mæxæmæt kuyddær nuazæn rajsta, aftæ vagongæs ærbacydi. Mæxæmæt jæ nuazæn æræværdta æmæ skoj kodta, am nuazyn ne 'mbæly, zæhgæ. „Uoj tuxxæj Geuærgi zaxta:

„Au, uyrysy tasæj nal baxærdzystæm? Xucauystæn, næmgæ dær ma sæ fækændzystæm“.

Ærxæddzæ is llas styr gorætmæ. Fæcæuyn uyndzy. llas ta nodzy ænaxuyrdær goræty rakæs-bakæs kæny. Ualynmæ ta:

„æ reubæl (uælarvæj dor ærxauægau) kadær æxe uæxæn cæf nikkodta æma jæu fæltærti i-mægur bitdzeu æ bunati nizzildæj, tuxxæj ma æxe bauorædta æ khæxtæbæl.

— Фу, ты, серый чорт, смотреть надо. куда идешь! — raihusta uoci cæfi xætdzæ“. (Fars 29).

Ærfysym kodtoj Leningrady.

„Næxeuontæbæl ræstæg ærægma næ ajevhudæj har dzubanditæj. Uældajdær Mæxæmæti cumædanæj digoron çetvert æ sær ku sdardta, uæd næ adæmæn sæ dzoran masindta ræuægdær razildæncæ. Aguvzæ ræstægæj ræstægma æjjivta æ uarh. Zildæj khuarbæl ævudæj.

Jeci izær minkhij dzubandi ne 'rcudæj lristoni nombæl. Minkhij xuærzeugutæbæl næ kuftonæ sæ rajguræn bæstæn“ (Fars 37).

Uyj dyn „næxiontæ“ (avtor ædzux dær aftæ xony irædty) cy cæstæj kastysty uyrysmæ (vagony cægæjæ), uyj dyn nodzy styr goræty dær llasæn „ægas cæuaj“ zahtoj — „durak“, „zveræj“ Styr goræty dær ta „næxiontæ“ xicænæj fevzærdysty æmæ „kuftonæ sæ rajguræn bæstæn“ — lrystonæn. Sty

ævi næ „næxiontæ“ nacionaliston zondaxast taudzytæ?

llas fyddzadzdyær bazongæ is irædtæj fæstæmæ, iu burjatag Mixallimæ. Isçi zæhdzæn, „uædæ kæd llas nationalist u, uæd burjatagimæ cæmæn baxælar?“, zæhgæ. Fælæ uyj dær acy fysty midæg nacionalizmæj qærzyny nysanyl banymajæn is. Nacionalist-mæ burjatag xæstægdær u uyryssagæj, æmæ ærmæst uymæ gæsgæ ne ssardta næ geroj styr goræty midæg xælaræn iunæg uyryssag dær. Æniu uævgæ kuyd baxælar ua uyj uyryssagimæ, „zver“, „durak“ æj kuy xonync, uæd! Nyr dær ta jæ xælar burjatagimæ uynгы kuy fæcæj cæuy, uæd sæ syvællædtæ mæstæj marync:

— Kitaec, xodja... kitaec, xodja!

Kænæ ma kæs uyryssægtæ skholajy midæg dær cy cæstæj kæsynç irædtæm, uymæ. Jæ tægkæ nog ærcæugæjæ llas jæxi qustæj fequysta dyuuæ iron studenty — Sergio æmæ Lademyr kuyd nyxas kodtoj, uyj

— „Ævzær adæm sty uyrys, — mæstgun xælæmulæj, karzæj dzurdta Lademur. — Fosæn dær næ bæzzync, dzudta dær ma adonæj xuyzdær adæm sty.

— Fælæu ma, fælæu, bæstæg, cy ta dyn kodtoj, uyj ma myn bambaryn kæ.

— Æmæ myn uævgæ ta cy bakændzysty? Xuycæuystæn, æz syn sæ særtæ afældaxdzynæn, cy myn quamæ bakænoij? — færsægau zahta hæraj Lademyr.

— Dæ zærdæ ta iskæuyl fæxudti, ævæddzægæn, uyj jedtæmæ aftæ næ dzuris, — saburgaj agurdta masti kæron Sergio“. (Fars 45).

Innæ studenttæ syl kuy 'rbambyrd sty, uæd uydonæn dær ta nogæj dzuryyn bajdydta Lademyr;

— „Xuycæuystæn, memæ uyryssæj çi uydi, uydon dær mænæj fyldær næ zonync, fælæ mæn næ uarzync æmæ mæ uyj tyxxæj uyromync dygkag az iu kury“. (Fars 46).

Kuyd quamæ bauarza aftæmæj iron llas uyryssægtæ æmæ kuyd kænæ uydonimæ lymæntæ?!

Fælæ uæddær ænæ fæxælar dær cy xos is. Zæhæm: aræx fædzurync, zæhgæ, uyryssag çydzdytæ kavkazag læbputy biræ uarzync. Acy quydtæg ravdisynyl bacarxajdta næ avtor dær. llas æmæ jæ xælar burjatag Mixall bazongæ sty iu çyzzgimæ, teatræj se 'skholamæ bilettæ uæjmæ çi xasta, axæmi-

mæ. Čygz uydī sæ dyuuæjy zongæ, fælæ jæ Mixail jæximæ fæxæstægðær kænynmæ qavyd. Quydtag ta aftæ razylð æmæ čygz jæxædæg tyngðær zdæxti llasy 'rdæm. Uycy quydtag syn iu bon zahdmæ kuyd fæcæj sajda, aftæ sæ čygz ærbajjæfta. Rakhax-bakhax kænync čydzdy raz dær kærædzijy. Fæstagmæ ta llas mæsty kænyn rajdydta (ædzux dær kuyd fæmæsty kænyn, aftæ).

Uæd „Mixail kizgi phælitto ærdaudta:

— Cæuæn, a sird æj ma'j uadzæ.

— Næ cæun uotemæj.

— Kutemæj næ cæui?

— Ænæ llasi bæræg bazongæ.

— A-a, is-min æj hær kodtaj nur?..

— Baræn, baræn, ba-mæ-uadzæ dzorun, kæd sird dæn, uæddær, zæhgæ, llas qæbær ramæstgun æj.

Bilet uæjægænæg fættarstæj, uoxxaj xilæ kændzænæncæ, zæhgæ. Æ zærði ærbæftudæj llasi teatri xilæ gængæ kutemæj fæuuidta, je æma nillux kodta, nur dær æ xuzæ he uæxæn æj, zæhgæ. Sæ astæu bacudæj,—je' rgon llasmæ.

— Amæn isnivond kodtaj dæxe, urussag qaxbaj? — qæbær fæhhær kodta Mixail æma fe 'ndæduar æj. Duar uæxæn cæf nikkodta, æma færstæ nizmaldæncæ". (Færstæ 100-101).

llas æmæ čygz iunægæj azzadysty ahuysy, fælæ llas, čydzdy quydy dær næ kænyn, aftæmæj mæsty-džixtæ kænyn. „llas cæmæn-næ mæmæ cæuls xæstæg, æz dæ beræ ku uarzun“, zæhgæ jæm čygz kuy bacydi, uæd yn llas axæm xuyyst akodta æmæ čygz xuyssæntyl baxaud. Uycy saxat ærbauad uatmæ llas æmæ Mixaily ærtygkag æmbal Vano æmæ llasimæ se 'xsæn rauad axæm nyxas:

— „Ci bakustaj kavkazag khembur?— fæzzust kodta Vano.

— Ci mæ xonis, ci? — llas dzurdhon næbal adtæj æ mæsti rasugdzinadæj, fal furi cæf nikkodta Vanobæl æxe.

— Chumur urussag, kæmæ ændeuis du? (Fars 102).

Xyl acajdah llas æmæ Vanojæn. Æræmbyrd syl sty adæm, studenttæ, fælæ aftæ æncon bauyromæn u „kavkazag syrd“?

„Næbal adtæj bajerhæfti amal llasæn, callnmæ dzævgar tog racæun kodta Vanoj fijæj. Uædta minkhij uazal kænun bajdædta.

Vanoj dær xussænbæl uæsgommæ æri-vardtoncæ, ajdah uolæfgæ ma kodta, uotemæj!! (Fars 102).

Uynut, dzæbæx kuy aræxsy „næxion“, uadz æmæ zonoj uyrys, cavær sty kavkazægtæ (aftæ amony avtor jæ fystæj).

Aftæ zæhæn næj æmæ Xuadonti Issæjy geroj uyrysæj ærmæst acy čygzimæ uydī xælær. Uydī ma jyn dzy iu lymæn æmæ uyj koj dær ænæ rakængæ næj.

llas Leningradmæ kuy fæcæjcydi, uæd vagony iu uyryssagimæ fælymæn. Ævædziau dzæbæx adæjmag. llas uyryssagau tyng dæсны næu, fælæ uyj uæddær jemæ dzæbæx nyxæstæ kænyn (ærvæssy jyl, iu dzyrdæj). Suang ma jæ jemæ dær xony Texnologon instituty rabfakmæ (jæxædæg kæm axuyr kænyn, uyrðæm). Acy læbpuijyl ta iu zamany fæmbældi Leningrady dær. llas æj, ævæddzægæn, nal bazydtaid, fælæ jæ uyj (jæ nom Alyksandyr) uæddær bazydta æmæ jæm razdær bacydi. Tyng sxælær sty Alyksandyr æmæ llas. Alyksandyr ma jyn iu bon je 'mdzæræn-mæ palto dær ærbaxasta, llasy zymæg ænæ paltojæ kuy æræjæfta, uæd. Fælæ cymæ cæmæn razyndi uyrysæj axæm xorz zærdædzyn adæjmag uycy „ustur goræti“? Uuyj, ævæddzægæn, llas æmæ Alyksandyr sæxædæg dær guyryso kodtoj æmæ Alyksandyr rajgom kodta quydtadzy sekret.

— „Digoron adæm min ku næ adtaj-oncæ, æxst ærcudajnæ, fal mæ duuæ khuærej fæddardtoncæ rimæxstæj“. (Fars 110).

Uyj uydī 1917 azy, Alyksandyr syrsgvardion uævgæjæ partiij ærvystæj Kavkazy kuy kuysta, uæd. He uyj tyxxæj biræ uarza Alyksandyr llasy.

Cy 'vdisync, uældær cæuyl dzuræm, uydōn? Uydōn ævdisync iron nationalist uyrysy „kuyd æmbary, uyj. Nationalisttæ uyrysy zonync ærmæst kuyd sovinnistty æmæ sæ nationaliston quydytæ adæmy zondy æftauyny tyxxæj ævdisync uyryssadzy ærmæst dær, llasyl cy xuyzy æmbældysty, uycy xuyzy. Styr goræty uævgæjæ avtoræn jæ arxajdzytæ fylðær sty irædtæ, uymæj dær iumæ, iu ran. Uyrysimæ kæm fæmbælync, uym ta zahd, nad, ævzær dzyxæj kærdædzimæ dzuryn. Ærmæst iu xadt ærcydi axæm xabar, æmæ:

„ænbæston fæsevæd se 'mbali tuxxæj dzubandi kud rajdædtoncæ, uotæ urux uati fænduri zælang iservæztæj. Uoci

minutbæl jeu duuæ studentti sthol færs ræbunmæ balastoncæ, raurux æj zænxæ. Cahd bærzondæj-bærzondædær xiztæj uælæmæ. Ka rauælæj thaxtijæj, ka æ cajcumun fæuuaxta æma ærdzæf kænunmæ æzdaxtoncæ sæxe. Racædtæj gubp hast. Khærazæmæ xæstæg, khumi badtæj fændurdzæhdæg — kurmæ student. Fænduri ivazti xæddzæ æ sær rakholæ-bakholæ kodta uotæ, æma haztoncæ æ ualqostæbæl fænduri tæntæ. Æ cæstitæ siuæj ahinst kæsæn cæstitæj æmbarst, æ biltæbæl ba, cævedton xuskhæ niccæj xodæzmozæ, uotæ ænæzmælgæ, zin balædæræn ihældzægi xanxæ læudtæj.

Innæ khomnættæj dær ærbakaldæncæ cijnæmæ.

— Jabločkæ...

— Jabločkæ, zæhgæ ishær kodtoncæ ænxuzonæj, æma fændurdzæhdæg „jabločkæ“ ærcaxta.

Næxeontæ * dær isxælæmulæ 'ncæ sæ kæsæg æmbældti xætdzæ. Jeci izær sæ sæ madtæltæ ku fæuuidtajoncæ, uæd uonæj dær næ barægæs adtajdæ, jetæ uoni læquæntæ 'ncæ, je: cævedton urusi xæddzæ jeumæ isiræztæncæ, uotæ uarzon hast kodtoncæ jeumæ. (Færstæ 46 — 47).

O, kuynnæ u axæm xabar æxsyzgojnag: iu ahuysty iumæ cæræg iron æmæ uyrysæg studenttæ iumæ qast saræztoj, kænync iron kæftytæ æmæ uyryssæg kæftytæ dær. Qældzæg sty. Fælæ sæ uæddær næ aytor xicæn kæný: „*næxiontæ*“ æmæ „*urus*“.

— „Dzævgaræ ræstæg rajevhudæj, calinmæ adæm nixxustæncæ, niffunæjtæ æncæ. Ajdah *næxeontæ* ** ma badtæncæ Mæxæmætæmæ ænhældzau“. (Fars 49).

Fækafydysty, fælæ ta uæddær „*næxiontæ*“ xibaræj bazzadysty, sæ iu æmbal Mæxæmætæmæ ænqælmæ kastysty. Kæsut, uæ zærdyl badarut, kuyd xibaræj cærync „*næxiontæ*“ styr goræty midæg.

Næ, mæ lymæn, uyj soveton studentty çardy nyv næu! Kæd iron fæsiwæd styr goræty — Leningrady — aftæ ibpærd sty æbpætæj, kæd cæugæ dær æmæ cærgæ dær iumæ kænync, uæd kæuyl æmæ cæuyl axuyr kænync, cæmæjtæ fæsæfa sæ „syrdzinad“. Kæm is proletaron fæsiwæd, cæuyl næ u ængom basl næ fæsiwæd uyj-

imæ, æcægæj quydtag aftæ kuy u, uæd? Kæm is fæskomcædis, ænæpærtion fæsiwædy qomyladyl çi kusy, uyj?

Ærgom næu acy ran soviniston æmæ nacionaliston cæstængas? Uædæ ma cy væjy ændær? Uyrys kæmdæriddær æmbælync llasyl — dzurync æm axæm dzyxy uægæj: „zver“, „durak“, „gird“ „medved“ æmæ ænd. llas jæxædæg uyryssæg lægyl kæm æmbæly, uym æj kæný næmgæ.

Fælæ quydtag uyyl dær næ bazzad. Avtor bacarxajdta ravdisynyl nodžy zærdiagdæræj, zæhgæ, iron læg uyryssæg lægyl kæm æmbæla, uym yn u næmgæ (nady quamæ cæua ædzux dær uyryssæg, næmæg ta—iron), stæj iron læg (kavkazæg) quamæ styr goræty adæmæn ævdisa syrdzinad. Oma, radžy zamany iu Uæræsejæ Kavkazmæ cy ælxæd buržuazon fysdžytæ æmæ činovnik-tæ cydi, uydon kæj dzyrdtoj æmæ fystoj „kavkazægtæ syrdtæ sty“, zæhgæ, uyj nyr quydtagæj ravdisyny rol æxxæst kæný „Ustur goræti“ geroj llas.

Jæ burjatæg æmbal Mixailæj nikuy cux kodta llas. lu bon ta bacydysty xærændonmæ. Adæm dzy uydi biræ æmæ kærædzijy fædyl darh rænq ralæuuydysty rady. Fælæ llas næ komy rady læuuyr, barasti razmæ æmæ xærinag rajsynmæ qavy ænæ radæj. Dzurync yn, — kædæm cæuys ænæ radæj zæhgæ, fælæ kæj kommæ kæsy llas. (lsty mijæg adæjmag kuy næ u, uæd adæjmægty kommæ kuyd bækæsa?)

— „Uællæhi, Mixail, næ fællæudzænæn æz aci kezubæl, — zaxta“ llas. (Fars 79).

Fælæ ualynmæ llas chilau nyzzylidi, „jeu urussæg in æ uadolæ ku niggærax lasta“, uæd.

Uældær aftæ kæj zahton ædzux dær iu iron uyryssadžy fænæmy, zæhgæ, uymæ gæsgæ aftæ maçi zæhæd æmæ uyj rast næ ræzynd, acy ran uyryssæg llasy æxsærfars kæjnyggærax lasta, uymæ gæsgæ. Kæsut ta ma nyr „*næxionmæ*“ dær.

— „Ællax, chumur urussæg, zæhgæ æ bunati ku nizzildæj, fæhhær kodta llas æma cheusor karkbæl næ niccævdzænæj æxe, uotæ jibæl æxe niffærdt lasta.

Tæxsali xuzæn bitdžeu uojasæ ræuæg ævnaldta æma khambeci asæ lægi khox isesuni bon næ bal adtæj. llas ba ma jernaldi xætdzæ hæræj nikkkhuru kodta adæmi.

* Acy nyxas baxax kodton æz B. Q.

** Acy nyxas baxax kodton æz B. Q.

— „Sird æj ævi cluavær æj a?—des kodtoncæ adæm—xæstæg ba si neke cudæj.

— Sird, sird.

— Gær, uærtæ ci higgag æj.

Æ xædoni kond æma æ roni jin æ nom isserun kodtoncæ adæmæn.

— Kavkazag æj:

— Kavkazag æj, zæhgæ, kærædzemæn dzurdtoncæ adæm.

— Ka mæ ænhæl dæ mæn? zæhgæ, cævedton jeu verst—duuæ verstmæ, hær kodta, uotæ rafarsta æ uælqos in ka niccafta, uoj.

Lægæn, cævedton khuduron adtæj, æ armi neci bal æftudæj. Isdzoruni bon dær æj næ bal adtæj, uoj tuxxæj, æma llas je 'vnald næ uaxta. Don kud ænæskhun-gæj fæuuajuj, uotæ æ jeu cæf innej æj-jafta. Æxuædæg ba, kud fuldær nadta, uotæ higgagdær gængæ cudæj. Uotæ is-sont æj æ fur mæstæj æma ci rakodtaj-dæ i-lægæn, uoj næbal lædærdtæj. Lægi dændægutæ æma fijjæj tog rahardta, llas stholmæ isgæbp lasta æma uordigi sirdi cæf nikkodta æxe lægbæl—i læg rauæs-gommæ'j. llas cubpærteton sthol æ sær-mæ felvasta æma'j nur i lægi reubæl fækkæ-non, zæhgæ, uotæ ba'j Mixail raaxæsta.

— Ærra isdæ ævi ci kænīs?—zæhgæ jin Mixail æ cæstitæmæ bakæsunmæ havta, fal llas æxe fæjjeuvars kodta, stholæ Mixaili khoxi raizadæj.

— Hæuj ma dæ jeci arhæj?—æ khox nittumbul kodta llas, uotemæj je *znagi** (cavær znag?) særhi ærlæudtæj“. (Færsta 80-81).

Uynut, kuy næ aræxsy „næxion“ mæguy-ræg! Æmæ jyn adæm dær arh skodtoj, avtory kuyd fændydi, aftæ: „uyj kavkazag u, syrd u, syrd“.

Suäng ma jæ xuyzdær xælar Mixail dær uycy qudyjyl nyllæuuydi.

„Lævar uæbæl næ finstoncæ kiunuguti,—sirdtæ æncæ, zæhgæ,—rasahæs kodta Mixail, zæhgæ ba neci kodta.

Adæm xuærun raidædtoncæ. Beretæn sæ komidzægtæ sæ hælæsi, uotemæj llasmæ listæg kastæncæ“. (Fars 82).

Stæj kuyd næ kæsoj, aræx fæuynync, myj-æg, Leningrady adæm kavkazag „syrdy“ uæl-dajdær jæ tægkæ qyqagæj?..

* Aey nyxas baxax kodton æz. B. Q.

**

Næ avtoræn jæ gerojtæ ædzux syrdæj næ læuynnc. Afædz styr goræty fæcær, uældaj dær rabfačy axuyr kængæjæ, uæd læg-mæ kuyd nicy zond ærcæudzæn, llas æm-bargædær kænyn bajdydta, iu xadt iu xyly fæstæ fæsmon dær ærkodta. Afædzy kærøn-mæ ta bynton „internacionalistytæj“ agæbp kodtoj jæ æmbal Mixailimæ.

Sæximæ kuy cydysty azy kærøn, uæd ma fæstag bon mysydysty sæ card, sæ axuyry bontæ styr goræty midæg.

— „Mæstgun qæbær ke kodtan urus-mæ, xodgæ næbæl ku kænioncæ, uæd uoj ma hudi kænīs?—farsta Mixail.

— Cæmæn næ—dzuabp lævardta llas.

— Næ bon sin ku adtajdæ, uæd sæ bunti bun cahd ke nikkodtajanæ, uoj dær næ zonis?

— Zonun.

— Madta urusæn rædud ke adtæj jeci xudt, je dær di æruagæs kænuy?

— Uobæl sin sæxe bafærsun hæuj.

— Næ sæ færsæn, næ,—Lenini dzuabp næ fag 'æjbalædærunmæ.

Hi, hi, fæuuæd uotæ dær, ci zæhunmæ havis?

— Uoj zæhunmæ havun, æma urusæn jeci mast næ zærđi ku daræn, nekæd islimæn uodzinan. Næ kærædzemæ næ uæd ænosi æznagi cæstæj kæsun hæuj. Dæxuædæg rasahæs kænæ, urusæj dær ciuavær adæm adtæj næ xætdzæ, xodgæ ka kodta? Hæuon fæsevæd, sæxuædtæ dær neci lædærdtæncæ, sæ cubur cæsti ængasi bællæxæj giriz kodtoncæ maxbæl. Æz æma du ba hæuama næ særmæ dær na 'rxæssæn uoci rædud nadbæl cæun. Hæuama baironx uæn næ urussag æmbældtæn sæ jeci æfxuæræn miutæ. Kud dæmæ kæsuj?“ (Færsta 145—146).

Uynut, kuyd saxuyr sty „kavkazag“ æmæ „sybirag“ læbputæ styr goræty iu afædz kuy festy, uæd? Uydon „sæ særmæ dær nal xæssync, uyrysy xuyzæn rædyd fændagyl cæuyn“ æmæ nyxxatyr kænyny fænd skodtoj „sæ uyryssag æmbældtæn sæ rædyd zond“, uymæn æmæ styr goræty midæg uyryssæj semæ či uydi, uydon uydysty „qæuon fæ-sivæd, sæxædæg dær či nicy æmbærsta, axæmtæ æmæ uyj adyl iron æmæ burjatadžy xurxæj mardtoj, xudtysty syl. Æmæ uæd kæm uydysty proletaron fæsisvæd ta, æbpyn uydon

kuyd nikæcæj razyndysty, kuyd nikuy fembældysty llas æmæ Mixailyl? Uyj cy u, socialiston realizm ævi quydtæg zyhuymmæ ævdysyn, proletariat, æmæ proletaron styr goræty proletaron studenttyl xaxur kænyn?

* *

Xuadonty Issæjy roman fæqæstæ is ændær karz aibpytæj dær — trockiston kontrabandæ xæssy ærgomæj.

llas æmæ jæ xælar Mixail fæcæjcydysty uynqty. Balxædtoj gazet. Kæsunc.

— Mænæ, kæsis, — amudta Mixail — Zinovjev Leningradmæ ærcæujnæg æj.

llas rahudi kodta, ciuavær Zinovjev ua, zæhgæ, æma æ zærdi ærþaftudæj xuzist, kæddær hæui kē fæuuidta, jē: chobp-sær uosongæ pixsgun buduri, æ razi doni bilmæ xæstæg art. Uoci arti farsmæ sæ xærui-nagi cædtæ xezuncæ Lenin æma Zinovjev, cauæjnændti rævdæj.

— Ma ci kosdzænæg Leningradi?

Næ sæ zoni, ci kosuncæ Trockij æma Zinovjev? — farsbæl farst ravardta Mixail.

— Næ, sæ zonun, zæhi... cæmæn næ... Zinovjev Kominterni særdar ku adtæg.

— Ændær sin neci zoni? — næbal æj uaxta Mixail. Uotæ ræxgi isqærdtæncæ, træmvajæg sæ ræxæzun kæmi hudæg, uordæmæ. (Fars 53).

Iu xadt ta llas kuy xuyssydi, uæd jæxi midæg quydytyanyhuyld.

„...mæ funæg baxusgæg dær, uællæhi, næ banhældtæjnæ, Zinovjev (æ xuzæ Lenini xætdzæ kæmæn æj — uosongi razmæ!) Lenini nadbæl cæxgærmæ nillæudzænæg zæhgæ“... Kæd mængædtæ 'j Zinovjevi xabar... gazet jæuæg-jæu xadt... fæl maha... Uoci duzærdugæg niffunæg æj“. (Fars 79).

Studenttæ caldær xadty ærkodtoj oppozicijy koj, fælæ ærmæst oppozicijy nom æræmysynæg darddær nicy. Næ rabærag is æbpyndær llasy cæstængas oppozicimæ, uyjimæ oppozicijy koj cæuy, fælæ partijy koj næ cæuy: avtormæ oppozici is, fælæ parti næj. Kæjimæ tox kænny oppozici, kænæ çi tox kænny oppoziciimæ, çi fæuælaxiz æmæ i kuyd, uydonæg æbpyndær nicy bærag is. Uyrissægtæ æmæ irædtæ kuyd xyl kodtoj, kærædzijy kuyd nadtoj, uyj idtæg qæzdyg nyvtæg ævdyst ærcydi Xuadonifirty romany. Fælæ parti Zinovjev-Trockijy oppoziciimæ kuyd tox kodta, oppozici kontr-

revoljucion chymaramæ kuyd tyld, uyj tyxxæg iunæg epizod, iunæg nyv dær næj romany. Aftæmæg ta llas uydi, særmagon-dæg oppozicijy tyxxæg cy æmbyrd uydi par-tion kluby, uym, nyxas dær sæm iu ærcydi sæxi midæg studenttimæ oppozicijy tyxxæg, jæxi nymær sahæsty dær bacyd llas Zinovjev tyxxæg — uæddær çi u oppozici, cæuy kuysta æmæ jæ parti kuyd nyppyræ kodta, uyj dzy bynton cybyræg dær ævdyst ne 'rcydi. Æcæg ma dzy dzæbæxdær ævdyst ærcydi Zinovjev Leninimæ iumæ kæmdær xærinæg kodtoj, zæhgæ Zinovjev Kominterni særdar kuyd uydi kæddær æmæ ænd. Trockiston kontrabandæ xæsdzytæ dær rast aftæmægty, æfsonmæ - æfsonty febpælync Trockij æmæ jæ quzædyt, aftæ æfsonmæ - æfsonty rast kænynmæ fæqavync Trockijy, Zinovjev, æmæ ændær uydon xuyzædyt.

* *

Cy zæhæn is ænæqænæg „Ustur goræti“ tyxxæg?

Uyj zæhæn dzy is, æmæ u politikon æhdæuæg zianxæssæg. Cydæridær romany arxajdzytæ is, uydon: uyrissægtæ sty iuuyldær sovinisttæ, kæsunc ænæuyrissægtæm, ændær naciontæm, cyma syrdtæ sty, uyj uagæg, irædtæ ta sty aqazzag nacionalisttæ. Uymæg ædtæmæ gerojæn axæmy ravdysta æmæ xærz stæmtæg fæstæmæ axæm tip næ væjy — ærragond, ædzuxæg dær xyltæ æmæ zahdgænæg. Darddær: cæmæ gæsgæ razyl-di sæ zondaxst xuyzdæry 'rdæm — internacional æmbaryndzinady 'rdæm avtormæ gæsgæ llas æmæ Mixailæn, uyj æbpyndær ævdyst ne 'rcydi. Aftæ quydy kænæn is æmæ soveton çinguyty kæj kastysty, uyj tyxxæg, fælæ sæ alfamblaj soviniston æmæ nacionaliston quydtægtæ jedtæmæ kuy nicy cæuy... Kæm is styr goræty proletaron tæfæg? He, uyj dzy kæj næ uynync, uymæ gæsgæ aftæ rauadi æmæ llas æmæ Mixail sæxædæg xatyr kænync „uyrysæn sæ rædyd“.

Nodzy romany geroj æmæ romany æb-pætyl afælgæst rast kænync Zinovjev æmæ Trockijy sæ dælgommæ quydytæ æmæ ny-xæstæg. „Ustur goræti“ fyddzag ærtæ særy racydysty zurnal „Literaturon qazuatony № 2-3 1933 azy. (Bærnon redaktor Galati Stepan).

Æmæ uæd nyrtægkæ ta cæg zærdægæ uahd ærcyd, cæmæn racydi axæm politikon

zianxæssæg xicæn činyg myxuyry Cægat Irystony rauahdady? Uyj ahommæ zurnaly cy ærtæ særy racydi, uydonæj dær ravzaræn kuy uydi činydžy æmbyd abp?—Uymæn æmæ nyr ma næ redaktortæj iuæj-iutæ kæsunc liberalon cæstængasæj nacionaliston æmæ trockiston kontrabandæmæ. Acy činygæn redaktor u Dzaguyrty Guybady, zyhuymæ „nomdzyd“ činyg „1905 azy revoljuci Cægat Irystony“ čī redakci kodta, uyj. Uymæ gæsgæ bælvyrd kæný Dzaguyrty Guybady nacionaliston æmæ trockiston kontrabandæ kæj xæssy literaturæmæ, uyj.

Fælæ kand Dzaguyry-fyrtyl næu quydtæg. „Ustur goræti“ amæj razmæ bakasti birætæ fæcis yn recenzi dætdžytæ dær. Uydonæj iu u Mamsyraty Dæbe. Dæbe tyng æbpælon fyst nygkodta „Ustur goræti“ tyxxæj æmæ jæ særvysta gazet „Ræstdzinady“ redakcimæ. Acy rænqytæ fyssæg jæxædæg bakasti Dæbejy khux-fyst, činydžy cy fyst is, uyj næ zongæjæ. Dæbe fysta, zæhgæ „Ustur goræti“ u iron literaturæjy nog sguyxtdzinad“, „Ustur goræti“ geroj „llasmæ, dam, uæddær fæzyny jæ „dyguron zond“, čysyl quydtadžy tyxxæj dær bacæuy tug kalæn xæstmæ xærændo-

ny, æmdzæræny, rablačy nyppyrx kæný jæ æmbældty, fælæ nog uaværtæ syndæggaj chirync syrđy læbpyny særæj uycy quydytæ æmæ jæ arazync nog fændagyl“. Či zahta „duguron zond“ quamæ ænæmæng ua xylgænag, pyrxgænag, zahdgænag, kænæ dyguron læbpu u „syrđy læbpyn“, zæhgæ? Zahta jæ Xuadonti Issæ jæ romany, Mamsyraty Dæbe ta jæ æbpælgæ kæný uyj tyxxæj. Kænæ kæm bakasti Mamsyry-fyrt Dæbe, nog uaværtæ syndæggaj kæj chirync llasy særæj uycy quydytæ æmæ jæ kæj arazync nog fændagyl“, uyj? Axæm xabaræj nicy ssardtam max „Ustur goræti“. Nog fændagmæ adæjmag ævibpajdy næ bagæbp kæný. Jæ særy cy zæronđ quydytæ is, uydon ævibpajdy, avtory zahdæj næ fæinnærdæm væjjync, Mamsyraty Dæbe æmæ Xuadoni-fyrt kuyd zæhync, aftæ. Uymæ gæsgæ Mamsyraty Dæbejy zonyndzinadyl ægær kæj bauuændyd acy nyxæstæ fyssæg, uymæj jæxædæg dær æruahta rædyd: nacionaliston-soviniston quydytæ æmæ trockiston kontrabandæ kæm is, uycy čynygæn Mamsyraty Dæbejy nyxæstæj radta xorz recenzi. („Kæstdzinad“ № 281, 1934 azy 8-æm dekabry).

Bagaty N.

TOGUYZTY G. FYST IRON GRAMMATIKÆJY TYXXÆJ

(ТОГУЗОВ. В. И.—ОСЕТИНСКАЯ ГРАММАТИКА, ЧАСТЬ ПЕРВАЯ, МОРФОЛОГИЯ. ХАРБИН 1934*.)

Revoljucijy ahommæ iron ævzadzý æhdæudtæ rairtasyny kuyst kodtoj iron adæmæn jæxi æxsænæj racæugæ axuyrgændtæ næ, fælæ ændær bæstægtæ (Segren, Miller, Stakelberg æmæ ænd.) Aftæ zæhæn næj, æmæ uycy axuyrgændtæ iron ævzag bazonynæn nicy aqaz festy. Uydon sæ razy cy nysan æræværdtoj, uymæ gæsgæ tyng aqaz festy iron ævzadzý æhdæudtæ rairtasynæn æmæ nyuahtoj biræ fyst ærmæg iron ævzadzý tyxxæj. Fælæ uycy axuyrgændtæ sæ razy axæm xæs ne 'værdtoj, æmæ cæmæj radtoj iron skholajæn, iron fælløjgænæg adæmæn sæ madælon ævzag saxuyr kænyny tyxxæj činyg, æmæ uycy xæsæn æværaen dær næ uydi sæ razy, uymæn æmæ uædy ræstædzý madælon ævzag axuyry quydtæg nacion skholajy æbpyndær nicy bynat axsta.

Oktjabyry revoljucijy fæstæ nacion skhola madælon ævzadzý bynduryl aræzyn kuy rajdydta, madælon ævzagyl myxuyr paraxat kænyn kuy bajdydta, uæd, kæj zæhyn æj qæuy, lrystony fælløjgænæg dzyllæty raz

Redakcijæ.

Bagaty N. fystæn bynat dædtgæjæ, dyuua nyxasy zæhinag ystæm Toguyzy-fyrty (khuxfysty uagyl uahd) grammatikæ stæj æ avtory tyxxæj.

Toguyzy-fyrty C. lrystonæj fæsarænæmæ (Kitajmæ) aftdy 1912 azy Uædæj nymæ ibpærd uyd lrystonæj, ibpærd uyd nog. lrystony styr, socialiston kulturæ aræzyn styr kuystytæj dær. Uymæ gæsgæ grammatikæ fyst ærcyd ærmæst avtory qæbperisæj æmæ zærdæivæj, ændær iskæjimæ æbpyndær bast næ uævgæjæ. Fælæ uæddær styr bakyust u. Cy fændy aibpytæ dzy kuy 'ssaræm uæddær, ænæmæng, uyj zæhæg stæm æmæ næ iron ævzag aræzynæn, æbpæj—socialiston, xuyzæj formæjæ ta nacion čt ua, uycy kulturæ, særmagondæj ta iron sovelon literaturæ aræzynæn styr æxxuys fæuydzæn.

"Max Dudzy" redakci ma nodžy razdædzæn acy čtygmæ ærkæsynnæ. Uymæ gæsgæ, Bagaty N. fyst uædzæm ævzaryny uagyl.

cæxgær æværd ærcyd madælon ævzag bazonyny quydtæg. Uymæ gæsgæ quydis madælon ævzag axuyrgænæn činyg saræzyn dær, uymæn æmæ ænæ axæm činyg ævzadzý fæzyndtæn, æhdæudtæn æmæ uydony ræzynadæn næj bazonæn. Acy praktikon xæs ændær bæstægæn sæxxæst kænyn, cy fændy dæсны, cyfændy axuyrgond kuy ua, uæddær jæ khuxy æncontæj næ baftdzæni je ta byntondær næ baftdzæni.

Uyj sæxxæst kænyny quydtæg is ærmæst dær næxi axuyrgændty, næxi axuyrgændžyty khuxy. Uyj adyl rajdydtoj kusyn næxi axuyrgændtæ dær, æmæ fæzyndis iron ævzag axuyrgænæn činguytæ: Ælborty B.—Iron ævzadzý cybyr grammatikæ xistær axuyrgæninægtæn, 1925 azy rauahd; Qocyty B.—Iron ævzadzý grammatikæ Avdazon skholatæn, darddær fæzyndi programætæm gæsgæ aræzt činguytæ rajdajæn skholatæn æmæ astæuygkæg skholatæn. Kæd cy fændy aibpytæ is uycy činguyty, uæddær abony bonzæhæn is uyj, æmæ ne 'vzadzý axuyry quydtægæn ærcyd fidar byndur æværd.

Uycy kuystytæ æbpatæj bæræg kænny. næxi axuyrgændtæm æmæ axuyrgændžytæm kæj is interes madælon ævzadzý æhdæudtæ zæmbynægæj bazonyn æmæ uydony dard dæry ræzynad rast fændagyl aræzynnæ.

Uymæn ævdisæn u Toguyzy-fyrty kuyst dær.

Acy kuyst u nog, ystyr zynarh lævar iron ævzadzý axuyry quydtadzý. Činygmæ ærkæsgæjæ bæræg u, kæj zony jæ avtor iron ævzag teorion farsy 'rdygæj æmæjyl dzævgar æmæ idtæg zærdyjağæj kæj bakyusta. Maxmæ gæsgæjæ, nyrj ong cy grammatikætæ fæzynd iron ævzagyl uydonæj acy činygæj æxxæstdær æmæ rastdær nikæcy ævzary iron ævzadzý fonetikæjy æmæ mor-

fologijy æhdæudtæ. Fælæ dzy uæddær is, mænmae gæsgæjæ, aibpytæ æmæ quagdzinædtæ, æmæ uydony tyxxæj uydzænis dardær næ nyxas.

1. Tyng zyn zæhæn u činygæn jæ nysanæværd. Činyg fyst u uyrssag ævzagyl. Kæj zæhyn æj qæuy, uyrssag ævzagyl fyst iron ævzadzý činyg ne skholajy axuyr kænynæn næ bæzzy. Ændær adæmtæj iron ævzag bazonyn kæj fændy, uydony tyxxæj fyst u, zæhigkam, æmæ jæ uæd arazyn quydis ændær metodyl. Činyg iron ævzagyl fyst kuy ærcydaid, uæd jæ pajda uydaid biræ fyl-dær. Æcæg, rast zæhyn qæuy, iron ævzagyl æj nyffysyn tyxxæj avtory raz æværd uydi zyndzinædtæ. Uycy zyndzinædtænsæ aqqazzagdær u næ grammatikon terminologi. Fælæ uycy ænuvydæj kæm kuysta avtor jæ činygyl, uymæ gæsgæ, næ bon u zæhyn, avtoræn jæ bon kæj bauydaid uycy zyndzinady særty axizyn dær.

2. § 1. Ne 'vzadzý grafikæj tyxxæj, æmæ damhæty tyxxæj, biræ xædtyty uydi nyxasgond. Æmæ uycy farst lyggond ærcydi. Avtor uycy grafikæjyl, ævæddzægæn,razy næu æmæ, uymæ gæsgæ, iuæj-iu damhætæ dædty ændær xuyzy: u (ænæuængon) — w dzy — **gh**, dz — **gz**, ch — **tc**, — **čh**, — **thc č** — **ch**. Acy-damhætæj fydzcag (w), æbpæty fydzcag næ fyst latinag grafikæjæ kuy ærcydis ivd, uæd uydis næ alfavity, fælæ uyj fæstæ, praktikæ kuyd bacamydta, uymæ gæsgæ æbpærst ærcyd næ alfavitæj. Xorz uaid, kæj zæhyn æj qæuy, ænæuængon „u“ uængon „u“ — jæ xicængond kuy uaid fysty midæg, uæd, fælæ jyn avtor cy damhæ dædty (w), uyj næ bæzzy, uymæn æmæ u zyn fyssæn æmæ ænaiv. Avtor kuyd zæhy, zæhgæ, anglisag ævzadzý dær is uycy myr, æmæ jæ uym dær nysan kænyn æxæm damhæjæ, oma, w, — jæ, æmæ, dam, æj uyj tyxxæj iron alfavitæ dær baxæssæm, uyj rast næ uydzæn.

Damhætæ „**dž**“ æmæ „**dz**“ baiwyn „gh“ æmæ „gz“ — jærast næu. Avtor aftæ zæhy, zæhgæ, „h“ æmæ „z“ — nikuy fembælync ne 'vzadzý æmqælæson myr „g“ — jy fæstæ æmæ sæ uyj tyxxæj nysan kænæm 'aftæ, stæj, dam, fonetikon æhdauæj dær „dz“ (gz) xæstæg læuuy „g“ — mæ. Uyj rast næu. Myr „**dz**“ fonetikon æhdauæj æbpyndær xæstæg næ læuuy „g“ — mæ. „Dz“ u afrikat, ravzærdi myrtæ „d“ æmæ „z“ — jy baiuæj, æmæ jyn særmagond damhæ kæm næj uycy myræn, uymæ gæsgæ jæ xuyzdær uydzæn nysan

kænyn, cy myrtæj ravzærdi æmæ ma nyr dær jæ qædmæ gæsgæ xæstæg kæmæ læuuy, uydony damhætæj. „**Dž**“ (gh) dær u afrikat, ravzærdi „d“ æmæ „ž“ — jy baiuæj æmæ jæ nysan kænyn dær qæuy uycy myrty damhætæj.

Damhætæ „**ch**“ (tc) æmæ „**čh**“ (tch) — jy tyxxæj dær avtor kuyd, zæhy, aftæ kuy fyssæm, oma „tc“ æmæ „tch“, uæd uyj uældaj zyn-dær kændzæni næ fysty quydtag. Uycy dygaj uældajdær ta ærtygaj damhætæj iu myr nysan kænyn quydtag æbpyndær nicy bæ-liddzag u, fælæ uæddær damhæ „h“ næ „qæbær“ myrtæ „kh“, „ph“, „h“ — jy nysangæ-næg kæm u, æmæ cy myrty tyxxæj dzuræm, uydon dær adony æmxuyzon kæj 'sty, uymæ gæsgæ xuyzdær uydzæni sæ nysan kænyn, nyry ong sæ cy damæthæj nysan kod-tam, uydonæj, oma „ch“, „čh“. Uydon af-tæmæj kuy bazzajoj, uæd kæj zæhyn æj qæuy „č“ — jy bæsty „ch“ rajsæn dær næj.

Rast næ zæhy „h“ — jy tyxxæj dær (f. 4). Uycy myr kæd iron ævzadzý ne 'mbæly dzyrdty rajdyjany, uæddær dyguron ævzadzý is, zæhæm hæu, hælæs æmæ ænd. Æmæ kæd „h“ — jy bæsty rajstam „h“, uæddær, avtor cæj tyxxæj zæhy, uyj tyxxæj næ.

Æmtgæj rajsgæjæ, damhæty tyxxæj zæhyn qæuy uyj, æmæ næm nyry ong cy alfavit ærcyd ist, uymæj sæ ændærxuyzon kænyn næ quydi, uymæn æmæ uyj iu lædzy alyg-kæninag farst næu.

2. § 2. a) Qælæson myrty tyxxæj dzur-gæjæ (f.f. 4—8) nicy zahta æbpyndær triftong „æua“ jy ælvæstady tyxxæj: **rauæd—rod**, **næuæg—nog**, **cæuæg—cog** æ. af. d.

b) Dzyrdty rajdajæny qælæson „y“ kæj uydis æmæ kæj is, uuy l avtor dzyrdtyg næ kænyn (f.f. 7—8) fælæ dardær „y“ — jæ cy dzyrdtæ rajdajync, uydony rast fyssyn tyxxæj zæhy, zæhgæ, uycy dzyrdtæ næ æmbarynady fændy „y“ — imæ uæd, fændy ænæ uyj, uæddær sæ æmxuyzon æmbaræm, zæhgæ, æmæ uymæ gæsgæ uycy dzyrdty „y“ — imæ sæ rajdajæny xuyzdær uydzæn fyssyn uæd, æmæ sæ razæj cy dzyrdtæ væjy, uydonæn sæ kærædty æmqælæson myr kuy ua. Uyj bynton rast næ uydzæni. Uycy æhdauyl kuy nyllæuam, uæd næ fysty æmxuyzondzinad næ uydzæni, æmæ ne skholaty rast fyssynyl axuyry quydtag kændzæni khuylumpy. Fysdzystæm **yznag—znag**, **ystæg—stæg** æmæ af. d.

3. § 3. a) 9-æm farsyl fibpainadzý avtor fyssy: „В слове обозначающем „нет“ слог

закрывается своеобразным звуком, несколько напоминающим звук придыхания **h**. Для изображения этого своеобразного звука удобнее всего взять сочетание **hk**. — **næhk** (нет)". Ævzadzy myrtæ fylðær sty damhætæj. Ne 'vzadzy is axæm myrtæ, damhæ kæmæn næj, æmæ fysty midæg dær ævdyst či næ cæuy. Uycy ænædamhæ myrtyl banymainag u, uældær cy myry koj kæny avtor, uyj dær. Avtor kuyd zæhy, uycy myr nysan kæny xuyzdær uydzæn **„hk“**-æj, zæhgæ, uyj rast næu, uymæn æmæ avtor cy dzyrdæj zæhy, uyj avtor kuyd amony aftæ, oma „næhk“, kuy nyffyssæm, uæd æj či kæsa, uyj damhætæ bakæsdzæni æxxæstæj, æmæ jyn dzy rauajdzæni axæm dzyrd, jæ cæræn bonty dær kæj nikuy fequysta æmæ, či zony, næ fequsdzænis. Uældær myrty æmæ damhæty koj kuy kodta, uæd uycy myry koj, uævgæ dær, næ uydi.

b) „Myr **„b“** dzyrdty kærony æmbæly ærmæst dyværej, zæhæm, gæbb, guybp, abb æmæ af. d. (f. 9) rast næu. Acy ran fæstæg myr dyvæ **„b“** u, ævi dyvæ **„p“** u, uyj tyng zyn zæhæn u. Uycy myræj nædær dyvæ **„b“** zæhæn is, nædær dyvæ **„p“** Uyj u iu dærhvætín (geminacigond) mýr, fælæ, uycy dærhvætín myrtæ či sty, uydónær næj særmagond damhætæ, æmæ, kuyd badzyrdtam, uymæ gæsgæ axæm dærhvætín myrtæ nysan kænæm dygaj æmqælæson myrty damhætæj—zylangon æmæ je 'mkhaj æzylangonæj, oma fyssæm: **sabp, gæbp, guybp** æmæ af. d. Axæm dærhvætín myr ne 'vzadzy ærmæst **„bp“** næu. Is ma dzy ændær dærhvætín myrtæ dær, zæhæm: gæxædt uædærdt, sænygk, uærygk æmæ af. d.

v) 9 fibpainadzy (f. 9.) zæhy, zæhgæ, æmqælæson **g, k, kh** færssag xauenty qælæson „y“-jy razæj raivync **dž, č** æmæ **čh**-mæ (gh, ch, tch). Acy ran baftauyn quydi, ærmæst færssag xauenty æmæ kand „y“-jy razæj næ, fælæ kæddæridær, iu stæm xadty jedtæmæ, qælæson „y“, „i“ æmæ „e“-jy razæj, uældær cy æmqælæson **ranymadlam**, uydón kæj ærcæuync ivd **„dz“, „č“** æmæ **„čh“**-jæ.

5. § 4. 11 fibpainadzy (f. 10) avtor qælæson „y“ xony guyrysxoja (сомнительный). Cæmæn u „y“ guyrysxoja, uyj tyng zyn raitasæn u. Uældær, qælæson myrty tyxxæ cy §§ dzyrdta, uydony æbpyndær qælæson „y“ guyrysxoja gyl nymad nikuy uyd

æmæ axæm qælæson **ty** koj uævgæ dær næ uydi.

6. § 6. a) Assimiljacyj (æmqælæson myrty æmxuyzonad) tyxxæj dzurgæjæ (f. 13), avtor rajsta ærmæst æxxæst assimiljacyj (полная ассимиляция): ærlæuuy, — ællæuuy, kuyd næ—kuy **nnæ** æmæ af. d., fælæ nicy zahta ænæxxæst assimiljacyj (частичная ассимиляция) tyxxæj, oma zylangon æmqælæson æzylangon æmqælæsony ruadzjæ zylangon kuy 'svæjy, kænæ innæ 'rdæm. Zæhæm, lægtæ quysy læktæ, zahta—zaxta, uarsta—uarsta, aræztad—aræstad æmæ af. d. Acy fæzyndy færsty axizyn næ quyd, uymæn æmæ 'styr bynat axsy rastfyssynady quydtadzy.

Uycy farsyl ma 14 fibpainadzy fyssy: „Ассимиляция может быть взаимной. Например, мæ æfsymær—mæ 'vsymær.“ Acy ran assimiljacyj ævdyst ne 'rcydis æmæ jæ uycy xuyzy či kæsa, uyj zynæj bambardzæni, kæm is am assimiljacyj.

7) § 8. Æmqælæson **ty** fæfælmænad, (смягчение) (f. 15) zæhgæ, mænæmæ gæsgæ, rast næ uydzæni. Acy ran fælmæn æmæ qæbær æmqælæson **ty** tyxxæj dzuræn næj. Kæcy myr qæbærdær uydzæn „z“ ævi „s“ „dz“ ævi „h“ æ. af. d. Acy § axicæn quydy dyuue xajyl: iu xaj—æmqælæson **ty** kærædzijy ivd. zæhæm: sudzyn—syhd, sadzyn—sahd æmæ a. f. d. æmæ dygkag — æzylangon myrty zylangon ysævynad, zæhæm: cæryn—æmdærin, tyx — ædyx. æmæ af. d.

8. § 9. a) Acy paragræf sæværyn quydy 2 § fæstæ, cæmæj qælæson myrty tyxxæj axuyrad fæd-fædy axicæn uydaid, uyj tyxxæj.

b) Qælæson **ty** kærædzijy ivd (f. 16) æxxæstæj ævdyst ne 'rcyd. Zæhæm, næj dzy „i“-jy raivd „y“-jæ: zilyn—zyldton — zyld; xizyn — xyzton — xyzt æmæ af. d.

9. § 10. „Guyrysxoja æmqælæson **ty**“ „v“, „d“, „c“, „h“, „t“, „g“ (f. f. 16—19), mænæmæ gæsgæ, sty ænæguyrysxoja. Uældær, æmqælæson myrtyl dzurgæjæ, æværst kuy ærcydaigkoj zylangon æmæ æzylangon æmqælæson **ty**, uæd acy paragræfy bælvyrddær uaid, kæm cy qæuy, uyj. Zæhæm „v“ — jæ. „V“ æmqælæson „s“-jy razæj quysy æmæ quysdzæni „f“, uymæn æmæ æmqælæson „s“ u æzylangon myr, „v“ ta u zylangon æmæ æzylangon „s“-imæ kæddæridær quysdzænis æzylangon „f“, kæd „s“ razæftuany (префикс) æmqælæson næ ua, uæd. Avtor

zæhy, uavs, ævvis, nyvs, ævsarm, ævson æmæ af. d. fyssyn qæuy „v“, zæhgæ, „f“ næ, fælæ. Cæmæn? Mænmae gæsgæjæ, „v“ axæm uældaj privilegidžyn myr næu, æmæ jyn acy dzyrdty æmæ uydony xuyzædty „f“-jy razæj fyddzag rady bynat radtæm. Aftæ innæ myrtæ dær.

10. § 14. a) 27 farsyl avtor fyssy: „...за кавказский период своей истории осетины усвоили некоторые звуки, характерные для народностей Кавказа, напр.: kh, ph, th, tc(ch) teh (čh) и др. В настоящее время мы наблюдаем, как в иронское наречие осетинского языка постепенно внедряется русское „с“. Асу qudyd sfidar kænyny tyxxæj ærxæssyn quydis primertæ, kænnoð zyn bauyrnæn u.

b) Ændær ævzagæj ist dzyrdty tyxxæj avtor zæhy, sæhgæ, sæ dzuryn æmæ fyssyn qæuy, cy ævzagæj sæ rajstam, uycy ævzadzý sæ kuyd dzurync æmæ fyssync, aftæ (f. 30). Zæhæm: doktor, traktor, stol, pero æmæ af. d. Bynton rast næu acy quydy. Ændær ævzagæj rajsgæ dzyrdty æmæ fyssyn tyxxæj uydys nyxas, aj razmæ cy konfereñcitæ uydys ævzadzý tyxxæj, uydony, æmæ uycy nynaftætæ ne 'vzagaræztady quydtadzý quamae uoj maxæn razamynd. Ændær ævzagæj rajsgæ dzyrdtæj iuæj-iutæ, ne 'vzadzý či nyffidar is, uydony tyxxæj avtor zæhy, ivyn sæ qæuy, zæhgæ. Rast u, iron ævzadzý je 'msær dzyrd kæmæn is, uycy dzyrdty qæuy ivyn. Ne 'vzag, gænæn cas is, uvyas quamae syhdæg ua, fælæ je 'msær ne 'vzadzý dzyrd cy ærbajsgæ dzyrdtæn næ ua, uycy ændær ævzagæj isgæ dzyrdtæn ta cy kænæm? Uydonæn ænæ isgæ xos næj. Uymæ gæsgæ rast næu æmæ næ uydæn „sthol“ raivyn, „fyng“-æj, spičkætæ-sudzæntæ, ručkæ—fyssæn, vilkæ—xæræn sagoj kænæ fyndžy sagoj æ. af. d. „Fyng“, „sudzæntæ“, „fyssæn“, „xæræn sagoj“, ysty iron dzyrdtæ, ysty xorz dzyrdtæ, uyj guyrys-xojag næu, fælæ, uæddær sæ avtor cy uyrýsag dzyrdty bæsty dædty, uydony bæsty zæhynmæ næ bæzzync. Iron fyng—tymbyl, ærtykhaxyg, nyllæg—sthol næu; sudzæn dær spičkæ næu (sudzæn iron adæmmæ xonync qædyn dzauma xuynčytæ gænæn æfsæjnægæj, uæxsty xuyzæn) æ. af. d.

v) Avtor jæ kuysty æbpyndær nicy zahta revoljucion dug cy nog dzyrdarazynady fææztæ ærbaxasta ne 'vzagmæ, uydony tyxxæj, zæhæm: SSRС, fæskomcædis, kol-

xoz, æxxæstkom æmæ af. d. Асу fæzyn-dty færsty axizæn æmæ sæ ænæ ærquydyjæ nyuudzæn næ uydys, uymæn æmæ axsync nyrtægkæjy dudžy styr bynat ne 'vzag-ææztady.

Nicy zahta nodžy nog dzyrdty fæzyn-dy tyxxæj, zæronð dzyrdty abp ysnog kænyny tyxxæj æm. ænd. ax. Uydonæn dær roxuaty nyuudzæn næj.

Kæj ranymadton, uycy fænysangæninaegtyl fæuydzynæn činydžy fyddzag (fonetikon) xaj tyxxæj. Is ma dzy nodžydær fænysangæninaegtæ, fælæ sebpætæn recenzijy næj bynat.

Cinydžy dygkag xaj, zýngædær xaj, axsy nyxasy xæjdy tyxxæj axuyrad (morfologi). Асу xaj dær fydzæg xajy xuyzæn u læmbynæg kuyst, fælæfydzæg xajy kuyd uydys, aftæ am dær is aibpdzinædtæ.

1. § 18. Nomdarty tasyndæg dædtgæjæ (f. f. 35—36) næ dædty xauænty næmdtæ. Æcæg, darddær zæhy, nyry ong cy næmdtæ ist ærcyd xauæntæn, uydoinimæ razv næu æmæ uydonæj uyj tyxxæj ne 'spajda kodta jæ kuysty. Kæd cy fændy ævzær ysty uycy næmdtæ, uæddær avtor jæ kuysty uydonæj kuy 'spajda kodtaid, uæd uydaid biræ xuyzdær nymæcon næmdtæj. Nymæcon næmdtæ (первый падеж, второй падеж и т. д.) kæradžijy fædyl zyn baqudygænæn ysty æmæ darddær činydžimæ kusgæjæ iskæcy xauæn kuy baqæuy, uæd ta yzdæxyn baqæuy fæstæmæ, xauæuty rænqæværd zærdyl ærlæuuyn kænyny tyxxæj. Xauæntæ (падежи) avtormæ gæsgæ 'sty 9. Sidton (звательный) xauæn, dam, u sidæn æmæ u fydzæg xauæny xuyzæn æmæ uymæ gæsgæ nymady næ cæuy. Uyj uydæn formalizm. Sidton xauæny æværdæj dzyrdy nysaniuæg, væjijy ændær, æmæ jyn uymæ gæsgæ tasyndzædžy (склонение) bynat ænæ dædtgæ næj. „Čyvgaj“, „lægaj“, „usaj“ (f. 37) sidton xauany formætæ ne 'sty. Асу dzyrdtæ sæxuydtæg kænync ivgæ xauantæm gæsgæ, zæhæm, čyvgajy zaræg, čyvgajmæ bacdytæn æ. af. d.

2. § 19. a) Tasyndzædžy tablicæjy (f. f. 37—38) radtyñ quyd cybpæræm xauæny dygkag xuyz dær: biræhy—biræh, sadžy—sæg, mady—mad.

b) 31 fibpainag (f. 37) u am uældaj, uymæn æmæ uældær, fonetikæjy, uyj tyxxæj uyd nyxas.

3. § 20. a). Асу § (f. f. 38—42) (biræuon ny-mæcy formæjy æræzty tyxxæj) rauadis ægær

darh. Uydis yn dzævgar fæcybyrdærgænæn, khord æmxuyzon fæzyndy baiugængæjæ, uældajdær ta uyj tyxxæj, æmæ nomdarty kærædty æmqælæson myrtæ sæ kærædziimæ cævæ bastdzinædty sæmbælync, uydon iuyl fænymajyn u zyn æmæ uældaj.

b) 41 farsyl, 15 punkty (6) avtor zæhy, zæhgæ, jæ kærony æmqælæson „h“ æmæ „x“ cy dzyrdtæn is æmæ jæ bynduron qælæson „a“ kænæ „o“ qælæson „æ“—jæ kæmæn raivy, uydonæn biræuon nymæcy kærony æmqælæson „t“ kænny dyvæ, zæhæm: sarh-særhttæ, marh-mæhttæ, khax-khæxttæ, xox-xæxtæ æmæ af. d. Uymæ axæssæn is 17 punkt dær—jæ kærony „ng“ æmæ „zg“ cy dzyrdtæn is, æmæ bynduron qælæson ændær qælæsonæj ivd kæmæn cæuy, uycy dzyrdtæ, zæhæm: zæng-zængttæ cong-cængttæ, marg—mærgttæ æmæ af. d. Am, mænma gæsgæ, biræuon nymæcy kærony æmqælæson „t“ nædær dyvæ, næ dær dærhvætinn kænny. Iron adæm niky dzurync acy dzyrdty: zængtæ, cængtæ, khæxtæ, xæxtæ, mæhtæ æmæ uydony æmxuyzædty dærhvætinn kænæ dyværgond „t“, -imæ. Uycy dzyrdty dzurync rog, æmæ nry ong nikæj quydyjy uydi acy dzyrdty biræuon nymæcy kærony „t“ dyværej fyssyn.

Acy rædyd ary bynat darddær innæ nyxasy xæjdyt dær, zæhæm, minogonty (f. f. 52—53) xærttæ, dæhrttæ, —xærtæ, dæhrtæ næ, fælæ.

4. § 27. a) Nymæconty tyxxæj dzurgæjæ (f. f. 53) avtor zæhy, bærcōn (количественные) nymæcontyl nymad ysty æmbyrdon (собираательные) nymæcontæ dær (iugaj, dygaj, ærtygaj æmæ af. d) Adon æmbyrdon nymæcontæ ne 'sty, æmæ syn næj nymajæn bærcōn nymæcontyl dær, fælæ 'sty dixon (разделительные) nymæcontæ; fevdisync predmetty dixdzinad. Æmbyrdon nymæcontæ uydzysty itæston (avtory terminologijæ—**fændzæm**) xæuæny xuyzy, zæhæm: avdæj badæm iumæ; farastæj cæuæm skholamæ æmæ af. d.

b) 54 farsyl, fibpainadzy avtor zæhy, zæhgæ, nymæcon „sædæ“—jæ næj arazæn ræmōn nymæcony formæ. Dyguron ævzadzzy acy nymæconæj rænqon nymæcony formæ aræx dzurync „sædæjmag“. Mænma gæsgæ uycy formæ iron ævzadzzy dær ysfidaudzæn. Uycy formæjæn ænæ arazgæ ta ævvgæ næj.

5. § 30. a) 56 farsyl rænqon nymæcon

„fydzcadzy“ (fygzgag ravzærdy tyxxæj avtor zæhy zæhgæ, uyj ravzærdi færsdzyrd (напечатане) „fyd“ æmæ suffiks „ag“—æj. Kærojnag æmqælæson „d“, zæhy, suffiks „ag“—y razæj kænny dyvæ æmæ fæfælmæn væjy. Færsdzyrd (?) „fyd“ æmæ nymæcon „iu“ kærædzimæ sæ abpmæ gæsgæ dær æmæ sæ formætæm gæsgæ dær læuuync dard. Tyng zyn zæhæn u, cævæ associaci uydaid, uycy dzyrd kuy ævzærdi uycy fæltæry nymæcon æmæ færsdzyrd baiu kænyny tyxxæj. Axæm fæzyndæn ændær ævdisæn ta ne 'vzadzzy uævgæ næj. Uymæ gæsgæ fida-ræj nyllæuæm, avtor kuyd æmbaryn kænny uycy dzyrdy ravzærd, uuy, uyj rast næ uydzænis.

b) 59 farsyl avtor zæhy, zæhgæ, ssædzgæjd-tæj nymajyny sistemæjy quagdzinædtæ kæj is, uymæ gæsgæ sæværyn qæuy farst uycy sistemæ **dæson** sistemæjæ baiuyny tyxxæj. Uyj tyxxæj, zæhy, ærquydy qæuy ærmæst dæstæn xicæn næmdtæ, kænnoð ta, zæhy, badzuræm, skholajy axuyrgængæjæ, dæstæ dzurn aftæ: 30 — **ærtæ dæsy**, 35 — ærtæ dæsy 'mæ fondz, 40—cybpar dæsy, 49—cybpar dæsy 'mæ farast, 3354—ærtæ miny fondz sædæjy fondz dæsy æmæ cybpar æmæ af. d.

Avtor acy ran næ aquydy kodta, fæstag ræstædzy lrystony cy „nog“ nymad styx-dzyn is, uuy, oma æsson nymadyl. Acy nymad ta axuyr kænynnc ne 'skholaty iuuyldær æmæ myxuyry dær (činguuty, gazetty æmæ ænd.) axsy aqazzag bynat. Dæstæn nog næmdtæ ærquydy kænyn æncon næu, æmæ uycy quydyjæ, mænma gæsgæ nicy racæudzæn. Avtor jæxædæg cy sistemæ dædty, uymæn dær uyj bærc xorzyl banymajæn næj, æmæ ual næ ærlæuuyñ qæudzæn æsson nymadyl, kæd uyj dær ænæ aibp næ uydzæni, uæddær.

6. § 33. 61 farsyl, 47 fibpainadzy avtor fysi: „Прибавлением суффикса „on“ к притяжательным, что тоже к родительному падежу некоторых местоимений, образуются местоимения — существительные **mænon, maxon, xion, mæxion, kæjon, alkæjon, isgæjon, æbpæton** и т. д.“ Acy ran, mænma gæsgæ, „on“ suffiks næu. Uyj u xicæn dzyrd (**uon**) æmæ æftyd cæuy kand nomivdzytæm næ, fælæ innæ nyxasy xæjdtæm dær. Zæhæm: **qæuy uon, goræty uon, lædzy uon' iuy uon, ionæjy uon**. Biræuon nymæcy jæ dzurnyc dyuæ xuyzy **uontæ**

æmæ uædtæ. Fyssyn æj qæuy, kuyd nomivdzytimæ, aftæ innæ nyxasy xæjdtimæ dær xicænæj: mæn uon, mæxi uon, dæu uon, qæuy uon æmæ af. d.

7 § 34. Nomivdzyty tasyndzædzy tablicæjy (f. 66) farston nomivæg „či“ æstæm xauæny u „kæm“, biræuon nymæc „kæmty“. Uyj rast næu: acy xauæny „či“ uydzæn „kæm“, „kæmty“ næ, fælæ „kæj“, „kæjty“, oma. dygkag (guyrynon) xauæny xuyzæn. 67 farsyl nodzy zæhy, zæhgæ, nomivdzytæn **čidæridær, cydæridær æmæ kæcydæridær**-æn næj biræuon nymæc. Uyj dær rast næu. Acy nomivdzytæ dær innæ nomivdzyty xuyzæn kænync ivgæ kuyd iuon nymæcy, aftæ biræuon nymæcy dær. Zæhæm: **Kæcydæridærtæ, kæcydæridærtæ, kæcydæridærtæn** æmæ af. d.

8. § 36. 1) Mivdisædzy jzdæxænty (наклонения) tyxxæj dzurgæjæ (f. f. 70, 72, 73) avtor xicæn kæny kærdæzijæ „условное“ (badzyrdon) æmæ „сослагательное“ yzdæxæntæ. Ændær ævzægty grammatikæta kuy rajsmæ, uæd uycy jzdæxæntæ jsty iu. Avtor jæ kuysty „сослагательное наклонение“ nymajy ysuinag afony mivdisæg: **xæron, badon, fysson** æmæ af. d. Mivdisædzy acy formæjy tyxxæj, nyry ong cy činguytæ racydi, uydony næj iudzinad. lutæ jæ nymajnc ærgomon (изъявительное) yzdæxænyl annætæ—badzyrdon (условное) yzdæxænyl Toguyzy f. cæstængas acy formæmæ yzdæni ærtgykag cæstængas. Acy recenzijy zyn alyg kænæn u acy farst, fælæ, mæn-mæ gæsgæ, avtor xicæntæ kæj kæny uycy „условное“ æmæ „сослагательное“ yzdæxæntæ iu kæj ysty, uymæ gæsgæ aftæ zæhæn is, æmæ acy formæ (**xæron, fysson**) u badzyrdon (условное) yzdæxæny ysuinag afony formæ.

9. § 45. Minogmity (причастия) tyxxæj dzurgæjæ (f. 96), avtor næ ravdysta minogmijy formæ suffix „gæ“-imæ, zæhæm: **Cætgæ don, dædtgæ** kærtziuæg æmæ af. d. Mivdisæg næ grammatikæjy činguyty nyry ong uydi tyng xædzcæ: biræ æhdæudtæ dzy rast ævdyst næ cydysty. Acy činydzy mivdisædzy æhdæudtæ, iskuy iu ystæm čysyl ajbpy jedtæmæ, cæuync rast ævzæst æmæ æhxæstdæræj.

10. § 52. Razdzyrdæj (предлог) (f. 112) xaxicæn kænync quydis fæsdzyrd (послелог) Razdzyrdtæ æværd væjjync, cy dzyrdtimæ bast væjjync, uydony razæj. Zæhæm: ænæ

bæx; ænæ kærcæj bazzad æmæ af. d. Uydon nymæcæj uyj bærc biræ dær ne 'sty. Fæsdzyrdtæ dær sæ nysaniuægma gæsgæ ysty razdzyrdty xuyzæn, fælæ, nyxasy midæg cy bynat axsync, uymæ gæsgæ syn næj razdzyrdtyl banymajæn. Zæhæm: Chylyn is duary **fæstæ**; næ uygærdæn is dony **fale**, acy dyuuæ quydyjady midæg dzyrdty „**fæstæ**“ æmæ „**fale**“ avtor nymajy razdzyrdtyl.

Dado bafynæj **æd** gærtæ; næ læg **ævæ** kærc bazzad—acy dyuuæ quydyjady dær dzyrdtæ „**æd**“ æmæ „**ævæ**“ nymajy razdzyrdtyl. Fydzæg dyuuæ quydyjady dzyrdtæ **fæstæ** æmæ **fale** bast ysty, sæ razæj cy dzyrdtæ is, oma **duary** æmæ **dony**, uydonimæ æmæ domync, cæmæj acy dzyrdtæ æværd uoj guyrnon (avtory terminologijæ ta **dygkag**) xauæny. Fæstag dyuuæ quydyjady ta dzyrdtæ **æd** æmæ **ævæ** bast ysty, sæ fæstæ cy dzyrdtæ is, oma **gærtæ** æmæ **kærc**, uydonimæ æmæ domync cæmæj æværd uoj ivaron (avtory terminalogijæ ta **cybæram**) xauæny. Quydyjady midæg cy bynat axsync, uymæ gæsgæ „**æd**“ æmæ „**ævæ**“ ysty razdzyrdtæ (предлоги), fælæ „**fæstæ**“ æmæ „**fale**“-jæ uyj zæhæn næj. Cy dzyrdty arazync (управляют), uydonæn sæ fæstæ æværd kæj ysty, uymæ gæsgæ sæ xonæm fæsdzyrdtæ (послелоги).

11. § 53. Acy paragrafy avtor dzury razdzyrdty (предлоги), æmæ razæftuanty (приставки) rastfyssynady tyxxæj. Mænnæ gæsgæ, uycy dyuuæ æmbarynady kærdzimæ xæddzæ kænync næ quydis. Razæftuanty rastfyssynady tyxxæj dzurync quydis jæ bynaty, oma dzyrdy xæjdy tyxxæj æmæ mivdisdzyty razæftuanty tyxæj kuy cydi nyxas, uæd. Acy ran ma ærmæst zæhyn quydi razdzyrdtæ innæ nyxasy xæjdtimæ xicænæj fyst kæd væjjync kuyd særmagond nyxasy xaj, æmæ uydonimæ æmxæstæj fysgæ kæd væjjync, kuyd razæftuantæ.

12. § 54. 121 farsyl avtor fyssy: „Союз — неизменяемая часть речи, служащая для связи как отдельных частей предложения, так и целых предложений“. Acy æmbarynadæn jæ fydzæg xaj bynton rast næu. Cavær xicæn quydyjady xæjdy bædty kærdæzijyl bædtæg (союз)? Zæhyn æj quydis æhxæstdæræj. Bædtæg cy fændy quydyjady xæjdy næ bædty kærdæzijyl, fælæ fæbædty quydyjady æmxuyzon xæjdy (однородных членов).

13. § 55. 123 farsyl avtor zæhy, zæhgæ.

bædtæg „dær“ minogontimæ (прилагательное) æmæ fæsdzyrdtimæ (наречие) fyssyn qauy æmxæstæj. Minogontimæ æmæ fæsdzyrdtimæ æmxæstæj fysgæjæ „dær“ bædtæg næu, fælæ u baræn bærcy (сравнительн. степень) suffiks, zæhæm: darhdær, cyrddær, xuyzdær æmæ af. d.

14. § 58. Xajygtæ (частицы) (f. 126) ægær biræ rauadysty. Uydony æxsæn is axæm dzyrdtæ, innæ nyxasy xæjdtæm baxæssæn kæmæn uydis. Zæhæm: cæj, uæxhaj, aj-haj — ævastqærtæm (междометия); nicy, macy — nomivdžytæm (местоимения); ærdæm (yzdæm), ærdygæj — fæsdzyrdtæm (последлоги) æmæ af. d.

Uuyl æz fæuydzynæn činygæn jæ zygædær fænysan kaninag aibpdzinædty tyxxæj mæ nyxas. Zæhyn ma qauy iu-dyuuæ nyxasy jæ orfografijy tyxxæj. Orfografi, oma rastfyssynad, quamæ aræzt ua bælvyrđ principyl. Iron ævzadžy orfografijy tyxxæj nyry ong cy uynaffætæ ærcyđ, uydonmæ

gæsgæ jyn bynduræn æværam fonetikon — morfologon princip, fydzæg bynat, gænæn æmæ amal uævgæjæ, fonetikon principæn dædtgæjæ. Avtor, max kuyd raxatyđtam, uymæ gæsgæ, rastfyssynady quyđtadžy næu bæræg principyl xæst. Æmæ, uymæ gæsgæ, jæ orfografi kæræj-kæronmæ dard læuuy, lyggond næm cy orfografi ærcyđ, uymæ. Uymæn ma æxxuys kænync nodžy, uældær cy aibpytæ ranymadton æmæ ma dzy uydony ædte kæj koj ne 'skodton, uydon dær.

Dygkag xadt æj zæhyn nodžy, kæđ činydžy is dzævgar aibpdzinædtæ æmæ quagdzinædtæ, uæddær, æmtgæj rajsgæjæ, rast ævzary ne 'vzadžy æhdæudtæ. Činyg kæđ iron ævzagyl fyst ærcæua, cy quagdzinædtæ ma jæm is, uydonmæ ærkæsgæjæ, metodikon farsy 'rdygæj jæ baxxæst kængæjæ, uæđ idtæg styr æxxuys fæuydzæni iron ævzag axuyr kænynæn næ astæugkag skholatæn. Nyfs næ is æmæ avtor jæ činygyl dardær kæj bakusdzæni.

SRASTKÆNINAG

„Max Dudžy“ acy, №, 7-æm farsyl æmb. Kirovy
statjajy „Terčy byltyl“ korrekturæjy axxosæj airvæst
rædyd:

Khælætty midæg, statjajy særy byn fyst is:
(Kavkazy quydtægty fændyl).

Kæsyn æj qæuy:
(Kavkazy quydtægty fædyl).

**BÆRNON REDAKTOR
KHOSIRATI SÆRMÆT**

REDAKCIION KOLLEGI:
BOCITY BARON, DZESTY KUYDZÆG,
KHOSIRATI SÆRMÆT, NIGER, FÆRNION KHOSTA

Texredaktor Frolov P. M.

Kuystadmæ læværd ærcyd 1/I-1935 az.

Myxuyrmæ læværd ærcyd 10, I-1935 az
Cirlit № 538. Zakaz № 16. 5 myx. syfy. 1 myxuyron syfy 73000 damhæjy. Statformat B. Tiraz 1000.

Cægat Irystony rauuhdady tipografi. Ordžonikidze, Kominterny № 18.

„MAX DUG“

CÆGATIRYSTONY SOVETON FYSDŽYTY CÆDISY AIV-LITERATURON
ÆMÆ ÆXSÆNADON-POLITIKON ÆRVYLMÆJON ZURNAL

CÆUY AXÆMTY REDAKCIGONDÆJ: Bocity Baron, Dzesty Kuydzæ,
Khosirati Særmæt, Niger, Færnion Khosta.

Bærnon redaktor: KHOSIRATI SÆRMÆT

„MAX DUG“-mæ æmkusdžytæj xuynd ærcydysty:

1. Ardasenty X.
2. Æbati S.
3. Ælborty B.
4. Æmbalty C.
5. Ærnigon Ilas.
6. Besati T.
7. Bedžyzaty Č.
8. Bocity B.
9. Bolajy-fyrt.
10. Bædoaty Q.
11. Butaty Q.
12. Vasiljev (prof.)
13. Galaty S.
14. Gatuty Dz.
15. Gostity G.
16. Guluti Æ. (prof.)
17. Demyraty M.
18. Dzagurti G.
19. Dzađtiaty A.
20. Dzanajty S.
21. Dzesty K.
22. Dzylyxty G. (prof.)
23. Epxity T.
24. Žažity S.
25. Zændžiaty B.

26. Kodžyrtý A.
 27. Kokiti G. (prof.)
 28. Kocojty A.
 29. Khubalty A.
 30. Maliti G.
 31. Mamsyraty D.
 32. Muguty X.
 33. Niger
 34. Plity G.
 35. Plity X.
 36. Sanaqoty L.
 37. Sælbity Q.
 38. Semjonov.
 39. Tybylty A.
 40. Qazbegti Q.
 41. Qajtyqty G.
 42. Qirhuti Dz.
 43. Qoroty Q.
 44. Quylaty S.
 45. Qocyty B.
 46. Færnion Kh.
 47. Xuadonti I.
 48. Xuythinaty C.
 49. Cægolty G.
- æmæ ændærtæ

RAFYSSYNY UAG:

1 afædzma—18 s;

6 mæjma—9 s;

3 mæjma—4 s. æmæ 50 k.

Xicæn n-ry arh—1 s. 50 k.

„MAX DUG“ rafyssæn is æbpæt posty xæjdytý dær æmæ postxæsdžytæj dær.
REDAKCIJY ADRIS: Goræt Ordžonikidže, Proletaron prospekt, 12, zurn-
nal „MAX DUDŽY“ redakcimæ.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Орджоникидзе, Пролетарский проспект, 12, в
редакцию журнала „Мах Дуг“.

Хисæн н-гу арһ—1 сом æмæ 50 к.

ПОДПИСНАЯ ЦЕНА: На 1 год—18 р., на 6 м.—9 р., на 3 м.—4 р 50 к.
ПОДПИСКА ПРИНИМАЕТСЯ во всех почтовых отделениях и пись-
моносцами.